

PTV 1399

Biblioteca Bucureștilor

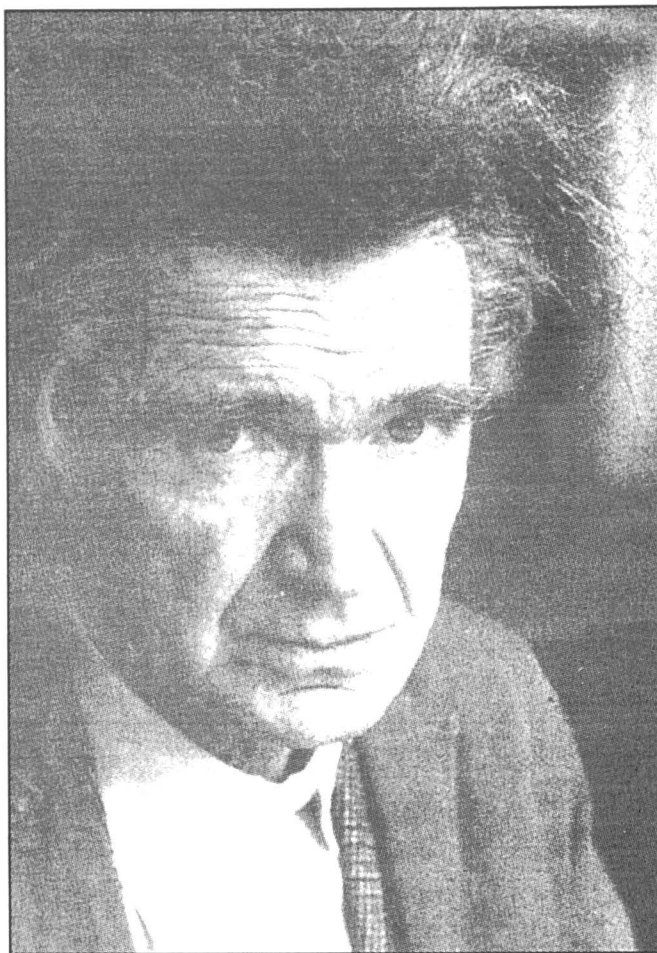
6
Iunie
2005

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN BUCUREȘTI • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREȘTI

Inventar Nr. 29138

EMIL CIORAN

1911 – 1995

10 ani de la moarte

“Sortiți unor forme degradate de înțelepciune, bolnavi ai duratei, luptând cu această infirmitate ce ne dezgustă și ne seduce deopotrivă, luptând cu timpul, suntem alcătuiți din elemente ce fac din noi niște rebeli sfâșiați între o chemare mistică lipsită de orice legătură cu istoria și un vis sângeros care-i este simbol și nimb. O, dacă am avea o lume numai a noastră! A evlaviei sau a râșnetului – nu contează! Dar n-o vom avea niciodată, căci ne găsim, în existență, la răscrucea rugilor și sarcasmelor noastre, zonă impură în care se amestecă suspine și provocări”.

Ispita de a exista

Sumar

Bucureștii de altădată

<i>Teofil FRÂNCU</i> – Întîlnirea mea la București cu poetul Eminescu	2
<i>Georgeta FILITTI</i> – Arhive bucureștene – Arhiva Catargi	5
<i>Ana Maria ORĂȘANU</i> – Memoria caselor – Locuința lui G. I. Ionescu-Gion	9

Patrimoniu	11
-------------------------	----

Istoria cărții

<i>Nicolae DENSUȘIANU</i> – <i>Dacia preistorică</i>	12
--	----

Comemorare George Enescu

“Zilele Ghibu” la Chișinău	14
<i>Ion CONSTANTIN</i> – Itinerarii enesciene în mari centre muzicale ale lumii	15

Autografe contemporane

<i>Viorel ȘTIRBU</i> – Nunta	20
------------------------------------	----

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

<i>Sergiu GĂBUREAC</i> – Module – Informații de interes comunitar	22
<i>Radu VLĂDUȚ</i> – Cartea florilor	24
Secvențe	25

<i>Liviu BUTUC</i> – Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România (IV)	26
--	----

Înființarea Laboratorului de Studii ruse și sovietice	31
---	----

Correspondență din Paris – Chișinău

<i>Jean-Yves CONRAD</i> – Contribuția românilor din Paris la dezvoltarea lingvistică franceză și cea română	32
--	----

Puncte de vedere

<i>Maria CRIȘAN</i> – Despre conceptele de <i>om</i> și <i>lume</i> de la hittiți încoace	34
---	----

Catalog	36
----------------------	----

Agenda culturală

“Lumină Lină” / “Gracious Light”	38
Târgul de Carte București 2005	38

Calendar	39
-----------------------	----

Bucureștii de altădată

Întîlnirea mea la București cu poetul Eminescu

Teofil FRÂNCU

I

După 18 ani petrecuți pe băncile celor mai bune școli primare, secundare și superioare din Austria și după un serviciu de aproape 10 ani, împliniți în magistratura și administrațiunea publică a țării, m-am hotărît și eu, cu multă durere sufletească, să părăsesc Ardealul.

Cu greu îmi venea a zice: "rămas bun" locurilor iubite, în care se odihnesc rămășițele pămîntești ale părinților mei și de care îmi sunt legate toate amintirile din copilărie și din junețe.

Mă mîngîiam însă cu împrejurarea, că trec în Țara românească, unde nu voi putea fi considerat ca străin și unde prin o ocupațiune, corespunzătoare cu gradul meu de cultură, îmi voi putea agonisi cele trebuincioase, spre a putea fi folositor țării și națiunii mele.

Astfel în luna lui septembrie a anului 1875 am plecat de la Brașov în țară.

Comunicațiunea între Brașov și Ploiești se făcea cu diligența, iar de la Ploiești la București cu drumul de fer.

Mult e plăcută călătoria cu trăsura pe drumul Carpaților, printre brazi și printre fagi, pe la vama Timișului de-a lungul poalelor Bucegiului, deasupra căruia *Vîrful cu dor* privește duios la Dacia lui Traian; dar ea e și mai plăcută toamna cînd zilele sunt mai senine la munți decît la șesuri.

Într-una din acele zile plăcute de toamnă treceam și eu cu căruța poștei peste Carpați și de pe curmezișul munților de la Orăștii, priveam cu sîială la adîncimea înfrîntoare din Valea lui Bogdan și admiram aspectul măreț al stîncilor, ce se înălțau în fața mea pe coama Carpaților.

Drumul făcînd la Posada o cotitură, numai rar se mai auzia la pocniturile biciului cîte un răsunset din înfundăturile munților și în dealul Comarnicului ecoul nemăi răspunzînd la trîmbița surugiului, simțiam că ne depărtăm de Carpați și ne apropiem de cîmpia din regiunea inferioară a Prahovei.

* * *

După această scurtă și încîntătoare călătorie m-am pomenit, ca dintr-un vis, în mijlocul unui zgomot asurzitor, făcut de vînzătorii ambulanți și de circulațiunea birjilor pe străzile Bucureștilor.

Capitala României era pentru mine o lume nouă, în care nu mă știam orienta și, neavînd ce face, pribegeam pe străzi, privind firmele prăvăliilor, care mă indignau cu inscripțiunile lor: *Marele Cafeu Bulevard*, *Casă fundat la 1870*, *Aici nu slobod face murdăria*. Apoi mai tîrziu: *Furnisorul al Curții Regale*, *Fabrica de cafea Grec turc Oriental*; sau: *Biserica Kretzulesko*, *Hotel Oteteleschano*, *Marka județului Mehedinți*.

Acest gen de ortografie și concordare în limba română îmi indica progresele făcute de gramaticii din direcția nouă, că fiecare poate scrie românește cum îi place și cum vorbește. Prin urmare, neamțul, grecul și evreul la București scria cum pronunța – pocit și schimonosit.

Eu, din vechea direcție, văzînd această limbă nouă, m-am întristat, simțînd, că cu anevoie voi putea străbate printre acești "gramatici" cu cartea mea românească, învățată de la Cipariu, care avea pretențiunea să zică: că și limba română, pentru a putea fi corect scrisă, trebuie învățată, avînd și ea regulile sale, ca oricare limbă neo-latină. (...)

Timpul tăcea și trecea, iarna se apropia.

Zilele geroase și întunecoase ale iernii le-am petrecut mai mult în cafeneaua Labeș din fosta "Stradă germană", unde, întîlnindu-ne mai mulți români de pretutindeni, datu-le-am acestor întîlniri numirea de Congres la care cu drag participa și etern regretatul poet Eminescu și care congres astăzi s-a strămutat în cafeneaua "Schreiber" de pe Bulevard. (...)

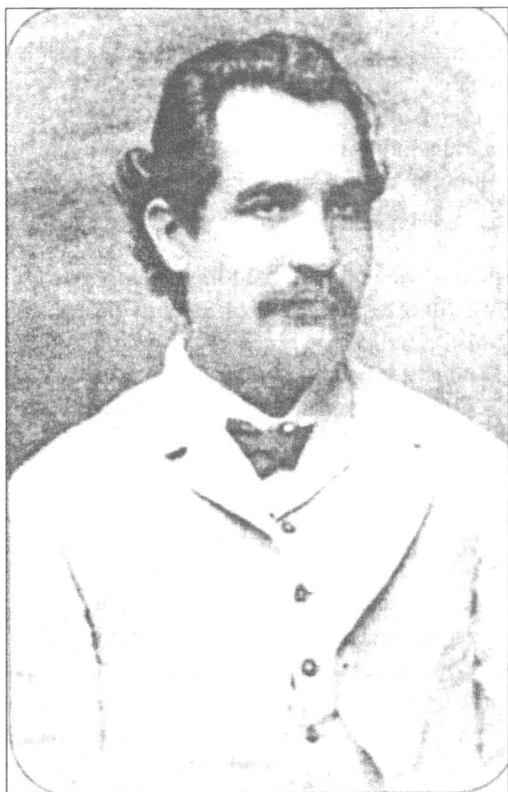
În primăvara anului 1876 s-a născut în senatul țării o mare luptă parlamentară.

Conservatorii din Centru se năpustiseră asupra celor din Juna dreaptă. Atacurile erau îndreptate în contra ministrului de culte de atunci Titu Maiorescu, sub cuvînt că n-ar fi român. În zadar se silea venerabilul bătrîn Lascăr Catargiu să dovedească cu documente la mînă, că savantul critic s-a născut din părinți români, căci membrii Centrului nu voiau să înțeleagă, răspunzînd că Maiorescu poate să fie născut român, însă nu e național (adică împămîntenit).

În timpul acela zărintu-se în București o mulțime de firme cu inscripțiunea: *Locandă Națională*, *Bărbirăria Națională*, *Educațiunea Națională*, *Farmacia Națională*, *Economia Națională*, *Berăria Națională*, în curs de două luni de zile cu începere de la 1 martie și pînă în ziua de arminden a anului 1876, căzînd două guverne conservatoare, – la cîrma țării a venit Partida Națională.

Prin schimbarea guvernelor, membrii congresului se sporeau, mai cu seamă dintre acci transilvăneni și bucovineni, pe care Maiorescu îi numise profesori suplinitori și pe care guvernul din zilele babelor – care a înlocuit cabinetul d-lui Catargiu – îi înlăturase pentru cuvinte, că n-ar fi români sau naționali.

Pe lista proscrisilor era și revizorul școlar de atunci al județelor Iași – Vaslui, floarea literaturii noastre moderne, poetul Eminescu, care, numai căzînd acel guvern în zilele schimbăcioase din aprilie, a mai rămas în funcțiune pînă la 3 iunie, cînd guvernul Partidei naționale, prin telegramă, l-a pus în disponibilitate, sau mai bine zis, l-a dat afară sub pretextul organizării Revizoratelor, în fond însă, pentru că scriind la *Familia* și la *Convorbiri-literare*, n-ar fi român sau național.

Rîd și acum cînd îmi aduc aminte de un incident întîmplat în acele zile.

Vechiul meu amic, zelosul profesor și distinsul patriot Vasile Glodariu, venind la București în iarna anului 1881, se întîmplase să fie de față la o scenă, cînd răposatul profesor Barbeș sau Barbescu, nu era admis la un concurs de chimie pentru motivul că n-ar fi român sau național.

Amicul Glodariu, revoltîndu-se pentru o asemenea contestațiune, bătea cu pumnul în masă, și vocifera, că Barbeș e fiu de preot român ortodox, din Gura-Rîului, de lîngă Sibiu. Văzînd însă că argumentarea sa rămîne fără rezultat, a alergat supărat la mine și cu multă durere mi-a povestit cele întîmplate.

Un asemenea caz s-a întîmplat și cu mine. Îndată la venirea la putere a Partidei Naționale, prezentîndu-mă și eu la un concurs de statistică, n-am fost primit, tot pentru motivul, că n-aș fi român sau național.

Rămas într-o perfectă confuziune că ce anume vor fi înțelegînd cei din București prin noțiunea constituțională român sau național, mergeam într-una din zile gînditor de la Congres spre locuința mea. Trecînd pe strada Mihai-Vodă văd un restaurant cu firma: *Cîrnățăria Națională*, în care intrînd am cerut să-mi dea un cîrnaț național pe varză.

Birtășul, care era un neamț scurt și gras, cu burta plină de bere, mi-a răspuns că n-are decît cîrnăței mici cu hrean. Eu obiectîndu-i, că dacă n-are pentru ce atîrnă afară o asemenea firmă? El, replicînd îmi zice strigînd:

“Ja!! Mein Lieber! Hier ist alles *Natzional*: Némț-național, grec-național, und auch Krenwürschtl-național”.

D-odată aud dela o masă mică de marmură un glas înecat de rîs apostrofîndu-mă:

– “Hei, Galule! Ce crezi tu, că la București cuvîntul național are același înțeles ca la voi în moțime?! Te înșeli! Național după teoria economiştilor moderni e tot ce se naște și

se produce într-un stat. De aceea avem astăzi în România grîu național, vin național și vite naționale. Prin urmare, pune-ți Galule pofta în cui de a mai crede, că național înseamnă a fi bun român!”

Privind înmărmurit spre întrerupător, – ... pe cine văd?... Pe poetul Eminescu, pe care nu-l mai văzusem de mult timp.

Ne-am îmbrățișat și am prînzit împreună Krenvirșli naționali în *Cîrnățăria Națională* de pe strada lui Mihai-Vodă-Viteazul.

Poetul Eminescu avea o plăcere nespusă, ca în momente de distracțiune să-mi zică Gal, adică român de origine franceză.

După trecerea unui timp de la întîlnirea noastră, eu am intrat la un ziar liberal, iar el la altul conservator și rămînînd aceiași amici intimi ca și mai înainte, frecventam regulat Congresul, unde de cîte ori ne întîlneam, salutarea noastră obișnuită era:

– Ai capital?

Cel care avea capital, plătea prînzul pentru amîndoi în aceea zi.

Sub cuvîntul capital înțelegeam prețul colaborațiunii, care pentru mine era de la 5 pînă la 7 lei pe zi și pe care îi primeam zi cu zi de la Administratorul ziarului unde lucram.

Cînd nici unul n-avea Capital prelungeam ședințele Congresului și beam apă rece.

Între membrii Congresului domnea sinceritatea și armonia, oricare ar fi fost vederile lor în materie politică, socială și literară.

În primăvara anului 1881, depărtîndu-mă de București, m-am despărțit de ilustrul poet pentru cîtva timp.

II

În iarna anului 1884 m-am întors la București și mi-am luat cu chirie două odăițe în fundul curții casei lui Resch din Calea Victoriei.

Alături era casa lui Merkusch, o zidire mare, fără stil și fără simetrie, avînd două fațade: una spre Calea Victoriei și alta spre strada Academiei, și în care, ca și într-o cazarmă, locuiau mai multe sute de chiriași, de toate felurile și de toate neamurile.

În linie dreaptă cu locuința mea, mezuina era formată dintr-o curte cu un arc din care se înălțau printre negre, vechi ziduri niște acați stufoși, care cu frunza lor deasă adăposteau vara odăile din dos de arșița soarelui.

Peste uliță, în strada Academiei, sta tristă și pustie Biserica dintr-o zi, care, în urma împușinării proprietarilor și locuitorilor români în aceea stradă, astăzi numai are decît trei poporeni: popa și doi ctitori.

Din jos de biserică sînt zgomotoasele localuri: *Grădina Stavri*, astăzi botezată *Lieder-Taffel*, și *Grădina Rașca*, unde cei care dorm ziua petrec noaptea la muzica lăutarilor și la jocurile cîntăreților internaționali.

În vara anului 1888, tîrziu noaptea, se îngîna cu luna o rază de lumină, ce străbătea pe cîpătiul meu, printre frunzele arborilor, dintr-o odaie dosnică, a cărei fereastră era împotriva ferestrei mele.

La început crezusem că s-a mutat în vecinătatea mea un evlavios ortodox din insulele Ionice, la care de obicei arde

candela cu untdelemn toată noaptea deasupra icoanei Maicii-Domnului, și numai târziu am aflat, că cel care priveghia în aceea singurătate era autorul *Rugăciunii unui Dac*:

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec
Pîn ce-oi simți că ochiu-mi de lacrimi e sec,
Că-n orice om din lume un dușman mi se naște,
C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște,
Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o
Cînd ura cea mai crudă mi s-ar părea amor,
Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor.

Era poetul Eminescu, care respins de toată lumea, ședea gînditor noaptea întreagă, ziua întreagă, pe căpățiul patului la o masă mică de brad pe care ardea o lampă, într-o odaie ascunsă în fundătura unui coridor întunecat din casa lui Merckusch.

Se împliniseră cinci ani de la ziua tristă în care amicii săi cei mai apropiați l-au condus cu o nesfîrșită durere, la 26 iunie 1883, în casa de sănătate a D-rului Suțu din București, și ardea foc inima în mine de dorul de a-l revedea.

În momentul în care poetul primindu-mă a deschis ușa încuiată pe dinăuntru, am văzut cu ochii mei sărăcia și părăsirea în care se găsea și care e accentuată în poezia sa *Singurătate*:

În odaie prin unghere
S-a țesut păienjenis,
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furii.

Ah! de cîte ori voit-am
Ca să spînzur lira-n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui!

Pe-o căldură africană, care părea că aprinde pămîntul la București, poetul era îmbrăcat în haine groase și tocite de postav săin călugăresc, cu ghețele rupte, cu cămașa neschimbată, îngrijorat că-l dă afară, neavînd cu ce plăti chiria și lup-tîndu-se cu foamea și cu nedormirea.

Ah! Doamne-Doamne! Pe cînd, din sudoarea poporului român, aceia care exploatează țara trimit bani cu ferdela pentru întocmirile din Grecia, pentru reedificarea orașelor în Ungaria, pentru aziluri de gușați în Stiria, pentru internatele jidovești în toată lumea – în același timp cel mai mare poet filozof al românilor înnebunea de mizerie în mijlocul marelui București, înșesat cu cetățeni d-ai universului, filantropi cu străinii și vitrigi cu români!...

L-am găsit scriind la o piesă într-un act: *Lays*, subiect luat din clasică antichitate și pe care terminînd-o cam pe la începutul luni septembrie 1888 a prezentat-o ilustrului profesor T. L. Maiorescu.

Lucrarea, se zice, că ar fi fost citită în cercul societății literare "Junimea" și unii ar susține că ar fi localizată, păstrînd chiar numele persoanelor, din *Lays*, piesa franceză a lui Emile Augier.

Chiar așa fiind, scrierea însă, avînd o incontestabilă valoare literară pentru admirabila și originala frumusețe de

formă a versurilor, merită solitudinea noastră să fie dată publicității.

El, ca și Leopardi al italienilor, își căuta idealul în timpurile trecute și pentru a reînvia virtutea străbună, vorbea cu mărețele umbre ale Basarabilor și Mușăteștilor, iar cu pana sa măiastră, relevînd scripturile de aur române din trecut în comparațiune cu zgîrieturile Epigonilor din prezent, care preocupesc cu cartea ca și negustorii cu marfa, exclamă dureros:

Iar noi? noi epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrîne, urîte,
Măști rîzînde puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbra; patria noastră; o frază,
În noi totul e spoială, tot e lustru fără bază;
Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în
nimic...

În anul 1866, tînărul Eminescu era student în a VI-a clasă liceală în Roma-mică, dintre Tîrnava-mare și Tîrnava-mică, fiind în același timp și bibliotecar la biblioteca studenților de la liceul din Blaj. După terminarea studiilor liceale, trecînd la sfîrșitul anului școlar 1868 prin Sibiu, dis-tinsul nostru istoric Nicolae Densușianu i-a procurat cele necesare și, înlesnindu-i călătoria, l-a recomandat părintelui Bratu din Rășinari care, ospătîndu-l în modul cum numai pre-oșii români din Ardeal știu să cinstească și să omenească pe școlarii români, l-a trecut în România. Sosind în marele București și negăsind nici un ajutor, a intrat ca șoptitor (sufler) la Teatrul Național și cu trupa răposatului artist Pascali a intrat în anul 1869 pentru a doua sau a treia oară în Ardeal, călătorind în toate provinciile române. Poetul Eminescu cunoștea mai bine decît un academician portul, graiul și datinile românilor, și nu făcea deosebire între bucovinean și basarabean, moldovean și muntean, frătuți și bufeni, sau bănățeni, pădureni și podgoreni, hațegani și crișani, moți și mocani, sălăjeni și chioreni, oășeni și sătmăreni, someșeni și maramureșeni, cîmpeni și grăniceri, mureșeni și tîrnăveni, secășeni și mărgineni, olteni și birseni, brașoveni și săceleni.

În urma recomandațiunii ministrului cultelor și instrucțiunii publice de atunci, d-l T. L. Maiorescu, în anul 1874, Mihai Eminescu, fiind doctorand de la facultatea de filozofie din Berlin, s-a numit prin Decretul Domnesc nr. 9250 de la 3 octombrie același an, bibliotecar la biblioteca centrală din Iași. La 1 iulie 1875, prin Decretul Domnesc nr. 5619, a trecut ca revizor școlar al școlilor din circumscripția județelor Iași – Vaslui, iar la 3 iunie 1876, prin Decretul Domnesc nr. 1013, a fost pus în disponibilitate. La 2 aprilie 1888, Adunarea deputaților i-a votat o pensie viageră de 250 lei pe lună și Senatul a încuviințat proiectul în ședința sa de la 23 noiembrie 1888, iar legea s-a promulgat prin Decretul Regal nr. 224 publicat în *Monitorul Oficial* nr. 241 de la 2 februarie 1889, așa că statul venindu-i prea târziu în ajutor, nenorocitul poet n-a beneficiat nici chiar o centimă din darul național.

Teofil FRÂNCU, *Preumblări*,
ediție îngrijită, prefață și note de Luana POPA,
postfață de Nicolae LASCU,
Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982

Arhive bucureștene

Arhiva Catargi

Georgeta FILITTI

Lipsa de disciplină și de ordine ce ni se reproșează adesea de observatorii străini are și o parte bună. În cercetarea arhivelor, nu totdeauna riguros catalogate, descoperi lucruri neașteptate. Astfel, pornind în explorarea unor documente Catargi de la Biblioteca Națională, Fondul St. Georges, aflăm interesante acte provenind de la Cantacuzini, Căndești sau Beldimani. Explicația stă nu numai în înregistrarea întâmplătoare a pieselor ci și în complicatele legături de rudenie existente între membrii boierimii române.

În dosarele parcurse de noi – cu intenția de a vedea ce s-a păstrat din fondul Catargi – ne-au atras atenția câteva documente privitoare la Maria Obrenovici (n. Costin Catargi). Frumoasa brunetă moartă la doar 41 de ani (la 16 iul. 1876) a făcut să se vorbească mult de ea ca mamă a regelui Milan al IV-lea al Serbiei, dar mai ales ca femeia iubită cu pasiune de principele Alex. I. Cuza. I-a dăruit acestuia doi băieți, Alexandru și Dimitrie, pe care, printr-o ficțiune notarială, vodă i-a declarat adoptați dintre copiii salvați din inundațiile năpraznice abătute asupra Bucureștilor în 1864. În arhivă se păstrează testamentul principesei, redactat în octombrie 1867, prin care își lăsa întreaga avere – 13.000 ducăți – fiului Milan, viitorul rege, în vârstă de 13 ani, cu obligația ca tutorele acestuia, principele Mihail, să constituie o rentă anuală viageră de 300 ducăți părinților ei. În 1879, din pricină nemărturisite, Milan renunță la moștenirea maternă.

Alt fiu al Mariei Catargi, Radu, născut în afara unei legături matrimoniale, are nevoie, în 1889, pe când își făcea studiile în Germania, de un certificat care să țină loc de act de naștere. În acest sens mărturisesc gl. G. Catargi și Al. Șt. Catargi (unchi), Henri și Paul Catargi (veri primari) și Dim. Nicolaide ("amic al familiei") că Radu era născut la Viena la 15/27 august 1870, ca fiu al Mariei Obrenovici. Dintr-o invitație a Societății *Obolul*, patronată de principesa Maria, se vede că Radu juca, la 3 aprilie 1904, într-un tablou vivand din *Obol revue*, interpretând mai multe roluri: "d-na Cardinal" (sic!), un principe, un sergent de stradă ("sergot"). Muzica aparținea lui Dim. Chiriac, I. Vidu și Gh. Dima.

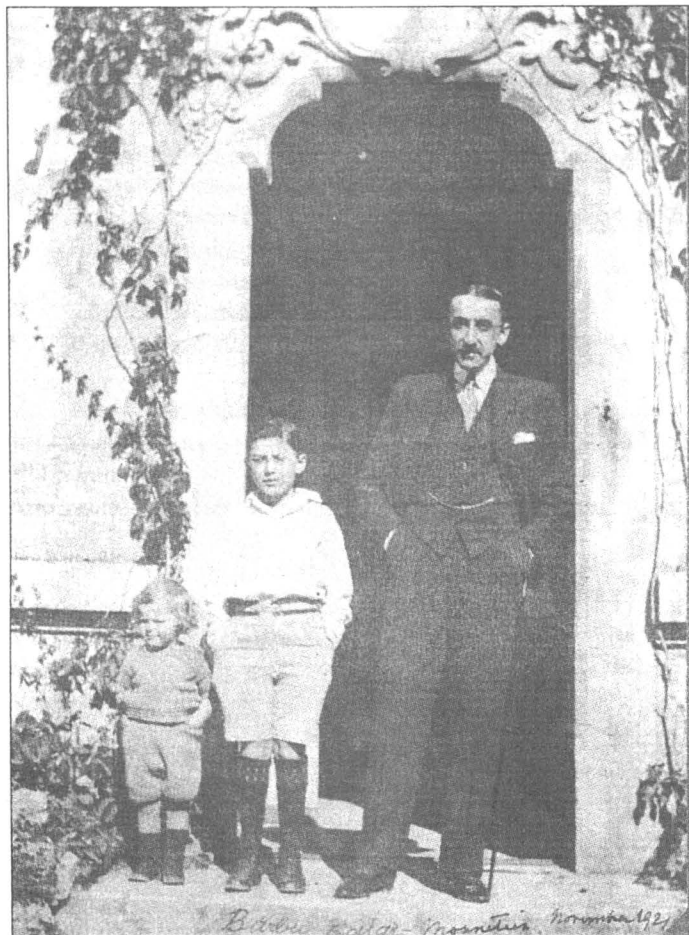
Fratele Mariei Obrenovici, Alexandru Catargi (1853 – 1914), diplomat de carieră, e și el prezent în fondul parcurs de noi. A fost ministru al României la Belgrad, Petersburg, Roma și Londra. În capitala britanică a stat 11 ani fără să învețe englezește, ceea ce nu l-a împiedicat să devină membru al unor cluburi "highly exclusive", cum scriau unele ziare londoneze, ca *St. James* ori *White* și *Travellers*. Faptul s-a datorat "popularității personale".

E de notorietate că majoritatea documentelor păstrate în arhivele noastre se referă la proprietate. Și în fondul Ca-

Henri Catargi

targi apar sute de astfel de acte: zapise, reclamații, contestații, citații pentru moșii din județele Roman și Bacău. Un Catargi se judecă astfel din 1829 până în 1864, pentru pământuri deținute în coproprietate cu mai mulți răzeși, cu un Costache Roată. Pricinile sunt continuate de fiu și se pare că balanța justiției nu-i e favorabilă. Atunci găsește un tertip să nu se prezinte în instanță, după ce, la 20 octombrie 1867, fusese citat "în București, în strada ce merge la Filip Lenș". Dr. Teoharide îi dă un certificat medical că suferă de "conjunctivită granuloasă" și n-are voie să iasă din casă. Se pare că scuza n-a fost îndestulătoare și pe 8 noiembrie iese "cu trăsura închisă și toate precauțiunile". Dar peste zece zile se simte răpus de o "inflamațiune reumatică" la brațul drept și recidiva boalei de ochi, încât nu mai răspunde la chemarea judecătorului...

Alexis Catargi cu cei doi fii, Barbu (n. 1913) și Alexis (n. 1919) pe peronul casei sale din Monnetier (Franța), 1921

Unul din fiii lui Alexandru, Alexis (1876 – 1923), îmbrățișează la rându-i cariera diplomatică (consilier la legațiile din Paris și Londra între 1913 și 1919), fiind deopotrivă un compozitor reputat. Numărul din 5 ianuarie 1905 al foii *Theater, Kunst und Literatur* din Viena/Cernăuți îi este consacrat, având portretul său pe copertă. Compozitorul-diplomat era elogiat pentru opera *Enoch Arden*, pe un libret al poetului englez Tennyson. Premiera de la Cernăuți, dirijată de autor, a fost socotită “o perlă muzicală”, “prima operă românească” și s-a bucurat de “un succes desăvârșit”. Printre interpreți s-au numărat Hariclea Darclee, Ventura, Grigoretti, Rădulescu Cocq. Cronicarul muzical salută și faptul că orchestra a fost formată numai din români.

Alt fiu al lui Alexandru, Barbu, a fost căsătorit cu Alexandra Cantacuzino, fiica “Nababului” (Gh. Gr. Cantacuzino, doctor în drept la Paris, prim-ministru conservator și unul din cei mai bogați oameni din România, de unde i se trăgea dealtfel și porecla). Certificatul de căsătorie al tinerei perechi, din 5 nov. 1900, amintește oficierea evenimentului la biserica Domnița Bălașa la ora 9 1/4 seara. Această înrudire aduce în fondul cercetat și informații legate de familia Cantacuzino. *Bucarest mondain, Jurnalul săptămânal* (sic!) din 5 februarie 1906, a fost consacrat unei ceremonii răsunătoare: inaugurarea Palatului Cantacuzino de pe Calea Victoriei. Clădirea, concepută de arh. Ion Berindei în stil Ludovic al XIV-lea și pictată de Voinescu, Romeo, Vermont și Galeota, a fost menită, de la început, să-i impresioneze pe bucureșteni.

Sala de “fêtes” (14 x 10 m. și înaltă de 9 m.), salonul de muzică cu tapiserii Aubusson, sufragerie pentru 50 de persoane, biblioteca cu plafon pictat, mobila îmbrăcată în piele de Cordoba, profuziunea de picturi ale lui Grigorescu (“adevărat muzeu”, cum scria ziaristul Jules Brun), apoi feneria, stucatura, lustrele (în număr de 600, cu câte 10 – 16 lumânări electrice), datorate “industriei românești” (totuși firmele erau Storck, Gaiser, Haug, Dietz!), au reprezentat, neîndoișor, o mostră de ce putea însemna România în “la belle époque”. Cei 520 de invitați au fost poftiți, mai toți, la un bufet rece. Fumatul era interzis, dar, discret, mulți protestatari s-au refugiat în bibliotecă, dezvăluie același Jules Brun. A fost servit un dineu cu oaspeți de onoare perechea princiară moștenitoare Ferdinand și Maria la ora 23.45, la care au luat parte numai femei. La jumătate de oră după miezul nopții oaspeții princieri s-au retras și a urmat “seria a doua” de 50 musafiri în sufragerie.

Și tot această arhivă reține complicata și fastuoasa moștenire rămasă de la Lascăr Cantacuzino. În 1878 urmașii săi: Lucia Cantacuzino, Adela Grigore Cantacuzino (născută Kogălniceanu), Constantin Cantacuzino, Al. Gr. Ghica și Al. V. Beldiman își împart o avere de 4.900.000 lei asupra căreia merită stăruit puțin deoarece reconstituie un crâmpel din viața cotidiană a mării boierimi române, atât la oraș cât și la țară. Casa din Iași, de pe str. Sf. Ilie, e astfel descrisă: “locuință cu două rânduri, zidită de cărămidă, pe temelie de piatră, acoperită cu tinichea, având la rândul de sus un salon mare și 14 odăi mari și mici și două antreuri iar la rândul de jos șapte odăi de lăcuință pentru servitori, două odăi pardosite cu lespede de piatră, două cămări, două baște întunecoase pentru lemne, o spălătorie, o călătorie, o bucătărie și un gherghir boltit cu uși de tablă de fier și cu obloane de table de fier la ferești”. Valora 100.000 lei și în inventarul ei – 166 posturi – se aflau, între altele, mese, lavabouri, crivate de fier, sofale, foteluri, scaune, garnituri de sobă, lămpi, oale de flori, paneraș de bilete de vizită, porțelanuri, casetă pentru bijuterii, port-flacoane, scoici, cutie de bronz pentru bijuterii cu medalioane, etajeră pentru parfumuri, toaletă, besactea de damă, “birou de damă de palisandru”, pendulă mică cu alabastru, pian (de 1.000 de lei), jardiniere cu picioare, “bibliotecă de damă încrustată” (350 de lei), 12 scaune, oglindă mare cu consolă (700 de lei), perdele, argintărie (seturi de tacâmuri pentru 24 de persoane, sfeșnice, sucriere), policandru, o urnă de agat, mese de *papier maché*, covoare etc. Apoi “o cupé veche”, un landou, patru cai de trăsură ș.a.

Tot la Iași Cantacuzinii exploatau zece dughene pe aceeași uliță și pe strada Mare, cu chirii anuale între 75 și 120 de galbeni. Moșiile erau estimate astfel: Tudora Vorona Mare, 1.111.957 lei; Bârlești, 232.650 lei; Toloesti, 520.866 lei; Bârlești de Jos, 139.830 lei; Erbiceni, 486.313 lei; Cotnari (via), 7.066 lei; Popești, Salcia Plopeni, Mereni, 670.736 lei.

Inventarul de la moșii, întocmit cu mare minuție, arată că pe lângă stăpâni și slugi veneau și puzderie de musafiri. Apar așa, la una din moșii – Erbiceni –, 40 de mese mari, 24 “prostiri albe bune”, 15 șervete mici de pânză străină, alte 48 idem, șase “petice de șters colbul”, trei ligheane de aramă cu ibricele lor, 12 garafe mari și mici de cristal, 24 sosiere, 14 scaune “fără adamască”, patru mese de cărți cu postav verde,

opt crivate de nuc masiv cu mindire și saltele de lână, perne, macaturi, scaune de stejar, paturi de frasin, vase de porțelan, etajere de palisandru, scaune de trestie, perdele, plane, o bibliotecă de nuc. Apoi 144 de farfurii, duzini de linguri de argint pentru dulceață, desert, lapte, strecurători, sfeșnice, panerașe tot de argint, oglinzi cu pervaz de nuc. La acestea se adaugă valuri de pânză, tingiri, balerci, lăzi înfundate pentru pâine, 128 de pluguri, zece harabale, juguri de boi. Șase mânzate, 78 boi "jugari", alți nouă bătrâni puși la îngrășat etc. formau inventarul viu al moșiei, care mai avea o atracție: sera. Acolo sunt consemnate 64 ciubere mari și mici, zece "copaci lămâi", 13 "copaci portocali", șapte "copaci rodii" și 4.000 de plante felurite în valoare de 2.400 lei.

Bijuteriile lăsate de Lascăr Cantacuzino sunt evaluate astfel: "ornic de aur cu lanț", 250 lei; "deux boutons d'oreilles avec brillants", 3.000 lei; 1 inel cu brilliant, 1.450 lei; o cruce la fel, 1.800 lei; 1 solitar nemontat, 3.500 lei; tot aici sunt înregistrate patru vase de argint pentru fructe (800 lei), două boluri idem cu capac (400 lei), o supieră idem (1.200 lei).

Dar moștenirea mai cuprindea o casă la Bruxelles pe bd. du Midi nr. 30, cumpărată odinioară cu 23.000 de franci, mobilă și argintărie într-altă casă la Paris.

Poate faptul că printre beneficiari s-a numărat și un Beldiman a făcut să se rățească în această arhivă Catargi-Cantacuzino o scrisoare a vornicului Al. Beldiman către socrul său Costache Conachi, trimisă la 21 nov. 1834 din Doljești și care s-ar putea cataloga, odinioară ca și acum, în seria proptelelor, a intervențiilor, ori, cu un termen mai nou, a pilelor. Iată-o:

"Cu smerenie și plecăciune mă închin dumnealui părinte logofete,

Acest Ilie Sima, lăcuitor din satul monastirii mele Doljești vine cu plecata mea scrisoare la dumneata spre a-și lua și el partea sa de răzeșie din moșia pe care dumneata acum o hotărăști și tot odată m-au rugat a-l recomanda dumitale. Eu însă l-am încredințat că și a recomandui, l-am recomandat dumitale încă fiind la Eși și fără de a-l recomandui, având dreptate va avea și partea de moșie și dar cu prilejul acesta înnoind recomandăția răzeșului înnoiesc tot odată și pe al plecatei slugi drept carele sânt.

Pe plic: Prea cinstitului și de bun neam dumisale marelui logofăt Kostache Konachi, milostivului meu făcător de bine cu smerenie și plecăciuni. Doljești-Pădurenii".

Amestecată între hârtiile neamurilor evocate mai sus apare și *diata* (testamentul) din 24 oct. 1781 al biv vel paharnicului Ion Cândescu. "Până îmi sunt mințile întregi și sănătoase", începe el spășit, cere iertare în primul rând soției Maria a cărei zestre o tocuse fără milă. Din pocăința acestui soț ingrat se poate reconstitui garderoba unei boieroalice române din secolul al XVIII-lea, ca și inventarul gospodăresc cu care venea în căsnicie. Iată-le: o salbă de galbeni ungurești, inel cu diamant vândut cu 200 de taleri, o dulamă de samur îmblănită cu nasturi de aur, alta la fel verde, o a treia cu nasturi de mărgăritar, o haină de atlas roșu cu blană de cacom, o rochie galbenă cu guler de fir, maramă, pilote, cearceafuri, perne, brăie, peșchire, fețe de masă, 25 perechi de cuțite, solnițe de argint, un "cal de ginere cu podoabe de argint", o caretă cu șase telegari, 100 de oi, 25 de boi, 25 de vaci cu vițel, 25 de iepe, 22 de țigani.

Relativ sărăcit, el îi lasă soției bunuri mai mult ipote-

THÉÂTRE DES FOLIES-SALAMANDRE

SINAIA LE 14¹/₂₀ SEPTEMBRE 1897

LES TROIS SULTANES

Comédie de FAVART
EN 3 ACTES ET EN VERS
mélée de chant et de danse

Musique de Mr. ALEXIS A. CATARGI

PERSONNAGES

Roxelane, Française	M-mes Lili Cerkez
Elmire, Espagnole.	Zoé Soutzo
Délia, Circassienne	Marie Brailoi
Soliman, Empereur	Mrs. Jean de Linche
Osmin, Kishlar-Aga	Alexis Catargi
Sélim, chef des muets	Nic. Brailoi
Une Danseuse	M-lle X...
Un petit nègre	Mr. Dodel

INTERMÈDE

Au 1-er actes, Danse du ventre, exécutée par M-lle X...
au 2-eme acte, Brindisi de Galathée, par Victor Masset, chanté par M-me Lili Cerkez.

tice, puse sub acoperirea lui "câte se vor afla la moartea mea", astfel: via de la Sărata Buzău, casele din Buzău, vase de aramă și cositor "și alte mărunțișuri ale caselor câte se vor afla", careta și butca cu doi telegari și hamurile lor, țiganii "ori câți se vor afla..." Pesemne își simțea sufletul plin de păcate deoarece lasă mănăstirilor Colțea și Sinaia trei moșii pentru *sărindare* (slujbe de pomenire).

Revenind la titularii fondului – membrii familiei Catargi – îl mai amintim pe Henri Catargi, mareșal al Palatului la un moment dat și ministru al României la Bruxelles între 1920 și 1929. În această calitate publică, în *Le Lloyd commercial, revue internationale de commerce d'exportation*, la solicitarea redacției, un articol despre relațiile româno-belgiene. Amintim, în treacăt, că foaia belgiană se adresase MAE de la București care binevoise să nu răspundă. Pe lângă valoarea intrinsecă a materialului furnizat de ministru (rechemat de altfel cu brutalitate în acele zile în centrul de la București), articolul a reprezentat și o reparație la lipsa de reacție a celor însărcinați cu propaganda românească în exterior. Iată un fragment reluat după mss. din arhiva Catargi (datat 21 sept. 1929):

"... La Roumanie a été et sera toujours attentive aux manifestations de l'activité de la Belgique dans tous les domaines de l'intellectualité renforcée par le sens pratique et

Micaela Catargi în fața casei din Sinaia

bien avant la création d'une représentation officielle; cet intérêt a été éveillé chez nous par une initiative belge. En vérité, j'ai sous les yeux la copie des rapports de Mr. G. d'Hannens datés de Jassy, anciennement capitale de la Principauté de Moldavie, en Mai et Juin 1847, adressés au Roi Leopold I, et d'une correspondance avec le général Baron de Willmor, ministre plénipotentiaire belge à la Haye et avec Mr. A. Deschamp, ministre des Affaires Etrangères de Belgique (7 Juin 1848).

Je vous remets ci-inclus copies de ces lettres qui pourront vous intéresser à titre documentaire et vous prouveront que les relations entre la Belgique et la Roumanie existaient bien avant sa constitution en royaume indépendant (1881). Après la réunion des deux Principautés, Moldavie et Valachie (1859) et dès le 1 Juillet 1866 la Roumanie s'octroyait une Constitution d'après le modèle de la Constitution du Royaume de Belgique. Dès lors les relations belgo-roumaines devaient s'intensifier sous toutes les formes, certaines lois d'organisation, échanges commerciaux, fréquentation des universités et des écoles civiles et militaires par nos jeunes gens etc. etc.

Avant guerre nos bateaux deversaient à Anvers les produits de notre sol, céréales, bois et autres produits; la guerre a interrompu notre exportation et la réforme agraire (dec. 1918) qui distribuait par voie légale et pour indemnité (expropriation pour cause d'utilité nationale) les grandes propriétés à la classe rurale ainsi qu'une série de mauvaises récoltes ont singulièrement réduit notre exportation en céréales.

De son côté la Belgique voyait dans le placement de ses capitaux en Roumanie un champ d'activité pour les capacités de ses techniciens, ingénieurs et chimistes; c'est ainsi que les premières lignes de tramways à Bucarest, à Braïla et Galatz sont dues à une société belges et que les grandes fabriques de sucre Roman, Giurgiu etc. sont également la création de l'industrie belge. Celle du pétrole, pareillement très

active, est représentée par les sociétés *Nafta*, C-ie Financière belge des Pétroles, Runcu, Concordia, Purfina, Sirius etc. – toutes à capitaux belges.

La dernière création de l'industrie belge et roumaine est l'Hydrofina, compagnie financière d'Exploitations Hydro-Electriques pour le service de la fourniture de puissants courants et dont l'avenir est considérable.

Dans un autre ordre d'idées il convient de rappeler que c'est à l'illustre général Brialmont qu'est dû le plan et la surveillance des travaux des fortifications de Bucarest.

La Légation de Roumanie à Bruxelles a en plus particulièrement à s'occuper avant et après la guerre de la commande à l'Hôtel des Monnaies de Bruxelles de ses monnaies d'or et d'argent (1872, 1900, 1905, 1906, 1907, 1910 et 1924) pour un total de plusieurs dizaines de millions de francs.

En 1920, Mars, sous les auspices de la Légation a été constituée la Chambre de Commerce Belgo-Roumaine Bruxelles, actuellement en voie de réorganisation nécessitée par l'accroissement continu des échanges et nécessité d'informations.

Un effort sérieux a été fait par le gouvernement roumain et par nos services pour la révalorisation de nos rentes et leur estempillage nécessitée par le fait du placement en Belgique de nos titres pour une valeur de centaines de millions pendant l'occupation; l'accord de Paris (Mai 1928) et l'accord de Berlin (Novembre 1928) ont réalisé aux meilleures conditions possibles la révalorisation de ces rentes et l'estempillage a été solutionné malgré les difficultés inhérentes à ce genre d'opérations, dans un esprit d'équité reconnu par la grosse majorité des porteurs”.

Notă. Cu excepția portretului lui Henri Catargi, fotografiile ce însoțesc textul provin din arhiva noastră.

Memoria caselor

Locuința lui G. I. Ionescu-Gion

Ana Maria ORĂȘANU

În apropierea Bisericii Lucaci și a Liceului Matei Basarab, pe strada Logofăt Udriște 11, o casă veche și încă frumoasă se ivește din spatele unor dughene stradale. Impune atenția bucureștenilor și trecătorii, ce-i cunosc trecutul, se opresc să o contemple. Este locuința lui G. I. Ionescu-Gion (1857 – 1904), personalitate a vremii ce s-a afirmat ca publicist, profesor și istoric, dar mai ales ca autor al monumentalei lucrări *Istoria Bucureștilor* (1899), monografie fundamentală pentru cunoașterea trecutului Capitalei.

Născut la Pitești, pe 14 octombrie 1857, G. I. Ionescu a învățat la București, în liceele Gh. Lazăr și Sf. Sava, apoi a urmat cursurile Universității, având printre profesori pe B. P. Hasdeu și Alex. Odobescu. Și-a desăvârșit instruirea în străinătate, la Paris și Bruxelles, revenind în țară cu titlul de doctor în litere.

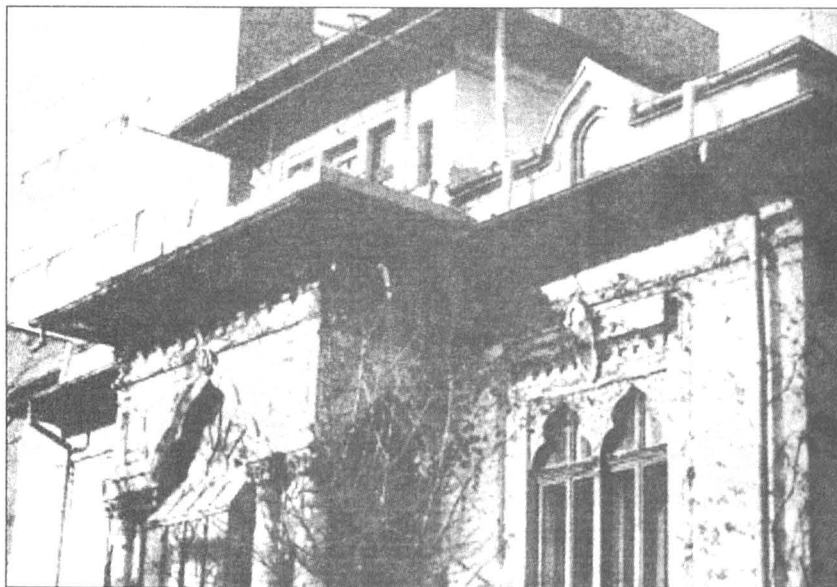
S-a dedicat carierei didactice și a lucrat ani de-a rândul ca profesor de limba franceză, la Liceul Matei Basarab, iar pentru scurt timp, ca inspector școlar și secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice.

În 1870 a debutat în publicistică adăugând numelui și pseudonimul Gion. Aborda critica de artă și dramatică, recenzii și subiecte istorice. A fost redactor la "Telegraful", "Binele public", la cotidianul de limba franceză "L'indépendance roumaine", precum și la "Românul" (C. A. Rosetti) și "Revista Nouă" (B. P. Hasdeu). De asemenea, a colaborat cu succes la revista orădeană "Familia", condusă de Iosif Vulcan.

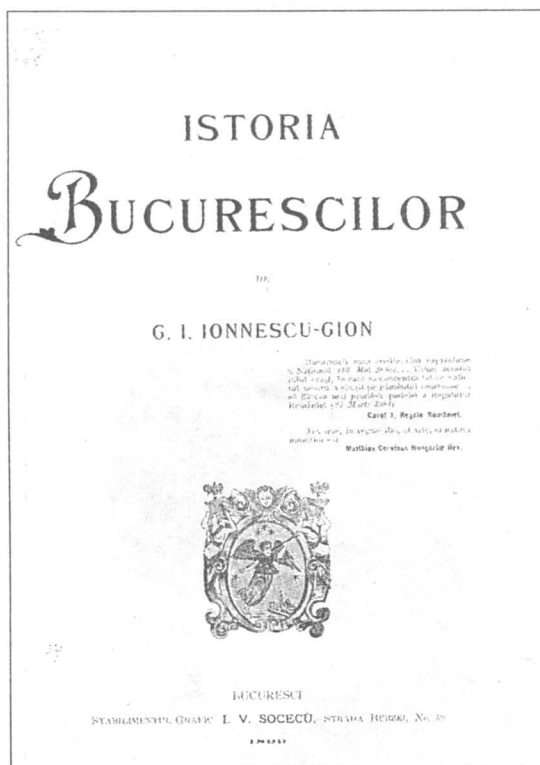
Înzestrat cu talent oratoric, Gion s-a impus și prin conferințele susținute la Ateneul Român, multe publicate apoi în broșuri elegant editate.

Scrierile sale se înscriu tematic în câteva categorii: istorice, literare, lucrări didactice și despre București. *Istoria Bucureștilor*, publicată în 1899 de Stabilimentul Grafic SOCEC, s-a realizat "cu cheltuiala obștei bucureștene", în anii 1895 – 1899, din inițiativa primarului Nicu Filipescu, și a fost dată tiparului în timpul primariatului lui Barbu Ștefănescu Delavrancea. Impresionantă prin volumul informațiilor, al surselor consultate și iconografiei, lucrarea a stârnit,

Casa din str. Logofăt Udriște 11 –
detaliu de fațadă

însă, la vremea ei o serie de controverse. Opiniile contemporanilor s-au polarizat cu patimă, dar, în perspectiva timpului, opera și-a dobândit locul cuvenit în istoriografia orașului. Pentru întreaga activitate, Gion a devenit membru corespondent al Academiei Române, la propunerea lui Hasdeu.

Ionescu-Gion avea o fire comunicativă. Profesor apropiat elevilor, ca “unul dintre cei mai simpatici dascăli” și la rândul său, apropiat foștilor profesori-mentori, aduna în preajmă persoane din lumea culturii bucureștene, cu preocupări apropiate. Locuința lui devenise un adevărat cenacul, căci “la prietenul Gion acasă în larga-i bibliotecă și în saloanele anume amenajate cu sofale în care să te întinzi comod, zburau ceasurile de iarnă în discuții animate”. (R. D. Rosetti). Acolo se adunau nume ilustre, ca Hasdeu, Tocilescu, dr. C. Istrati, pictorul N. Grigorescu, actrița Aristitza Romanescu, poetul Th. Speranția și alții. Gion obișnuia să invite și câte un elev meritoriu. George Oprescu relatează că “după examenul din clasa a VII-a, Gion m-a invitat la el la masă, împreună cu câțiva prieteni din lumea literară de atunci. Eram atât de impresionat de a mă găsi alături de profesorul meu și de ceilalți oaspeți, în ciudata lui locuință, ieșită dintr-o imaginație romantică, al cărui stil, cu turnuri și balcoane, îl reprezenta oarecum, printre tablouri și cărți numeroase, încât rareori m-am simțit mai fericit ca în aceea seară. Văzând că îmi place pictura, m-a dus în fața unor portrete de Ștefan Popescu, pe care, în calitatea sa oficială, Gion îl încuraja și îl admira și mi-a explicat cum trebuie analizată aceea pictură. Pe pereți se mai

găseau și alte tablouri, dar parcă Popescu era favorit. Biblioteca nu era mai puțin bătătoare la ochi ca restul interiorului. Din dulapurile, pe care sta scris «Prêter ne veux, donner ne peut», s-a întâmplat totuși pentru o lucrare dată unui elev, să ne împrumute câte o carte”. Testamentar, această bibliotecă însumând 1.093 volume de beletristică, filosofie și pedagogie a fost donată liceului din orașul natal.

Interiorul, ca și exteriorul casei prof. Ionescu-Gion erau în măsură să-l impresioneze pe tânărul Oprescu. Locuința fusese zidită în 1891, după planurile arh. I. N. Socolescu (1857 – 1924) și purta amprenta acestui creator. “Stilul Socolescu” se individualizează prin maniera decorativă, respectiv prin combinația dintre compoziția generală de factură neoromânească și unele inserții de forme și motive mauro-venețiene, care însă nu denaturează imaginea plastică, inspirată din arhitectura tradițională românească.

Așadar, este o locuință de mici dimensiuni, cu încăperile dispuse la parter pe o parte și de alta a holului asemănător cu tinda țărănească. Intrarea se face printr-un pridvor alcătuit din coloane duble ce susțin un arc trilobat. Scara în spirală formează în colțul din stânga un turn și conduce la câteva spații aflate la etaj și mansardă. Arhitectura este îmbogățită cu elemente de plastică preluate după vechile noastre edificii: profile din cărămidă, brăuri în torsadă, suită de ocnite sub streșină și altele. La acestea se adaugă forma maură a arcadelor trilobate de la ferestre și pridvor, precum și arabescurile din stuc dispuse pe timpane. Ferestrele au vitralii cu motive centrale reprezentând portretele domnilor munteni, iar pe arcada principală este plasat un cartuș, cu însemnele de cărturar ale proprietarului: o carte deschisă și pana de scris.

Gion a încetat subit din viață, la 46 de ani, în urma unui atac de cord și a fost înmormântat la Cimitirul Bellu. Casa lui și-a pierdut strălucirea de odinioară. Este o prezență urbană tristă, agresată de indiferența oamenilor și de vicisitudinile timpului.

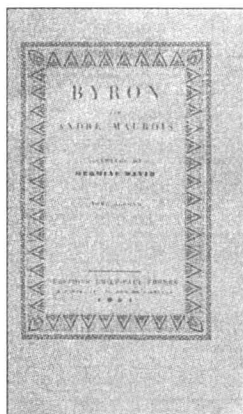
Regretabil, căci atât ea, cât și sit-ul înconjurător alcătuiesc valoroase mărturii de memorie comunitară.

Fereastră cu vitralii

Patrimoniu

Din colecția de Memorie locală “N. Iorga”
a Bibliotecii Metropolitane București

André MAUROIS, *Byron*. Tome Premier

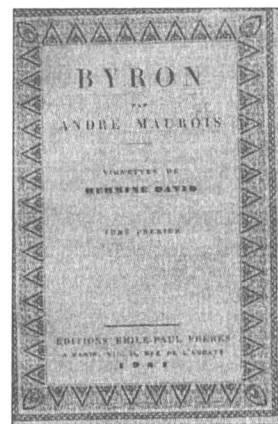
Vignettes de Hermine David, Éditions Émile-Paul Frères, Paris, 1931

... Au temps de la publication d'Ariel, plusieurs critiques m'avaient reproché l'absence de chronologie et la place insuffisante donnée aux œuvres dans cette vie d'un poète. Ces deux observations me semblent justes; j'ai donc essayé ici de citer de dates aussi souvent que cela était possible, et j'ai ajouté à la fin du livre une chronologie byronienne. Pour les poèmes, la grande difficulté est de les traduire. La traduction en prose ne donne aucune idée de la miraculeuse coïncidence du sens et du rythme par où se révèle le génie d'un poète; la traduction en vers est presque impossible...

André MAUROIS, *Byron*. Tome Second

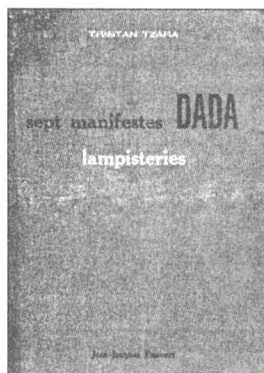
Vignettes de Hermine David, Éditions Émile-Paul Frères, Paris, 1931

... A Missolonghi, qui est aujourd'hui une petite ville assainie et prospère, les Grecs ont créé le Jardin des Héros. Une colonne y porte le nom de Byron, avec ceux de Marco Botzaris, de Kapsolis, de Tsavellas. Les pêcheurs qui habitent encore en cet étrange royaume de l'eau et du sel, des cabanes faites de roseaux tressés, connaissent le nom de Byron. Ils ne savent pas qu'il était un poète mais, si on les interroge sur lui, répondent: «C'était un homme courageux, qui est venu mourir pour la Grèce parce qu'il aimait la liberté».

Tristan TZARA, *Lampisteries précédées des Sept manifestes dada*

Quelques dessins de Francis Picabia, chez Jean-Jacques Pauvert, 1963

DADA est notre intensité: qui érige les baïonnettes sans conséquence la tête sumatrale du bébé allemand; Dada est la vie sans pantoufles ni parallèles; qui est contre et pour l'unité et décidément contre le futur; nous savons sagement que nos cerveaux deviendront des coussins douillets, que notre antidogmatisme est aussi exclusiviste que le fonctionnaire et que nous ne sommes pas libres et crions liberté; nécessité sévère sans discipline ni morale et crachons sur l'humanité... (Manifeste de monsieur antipyrine)

Istoria cărții

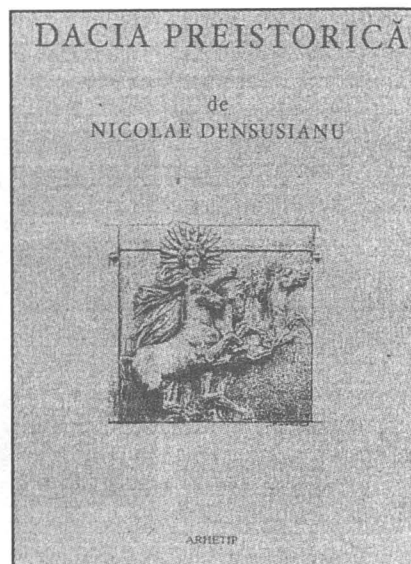
NICOLAE DENSUȘIANU

Dacia preistorică

1846 – 1911

Născut la Densuș, jud. Hunedoara, istoric, membru corespondent al Academiei. A elaborat valoroase lucrări bazate pe o largă informație documentară (*Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria 1784 – 1785*); a publicat 6 volume de documente externe (perioada 1199 – 1575) privitoare la istoria românilor (în colecția Hurmuzaki) iar în ultimii ani ai vieții s-a ocupat de elaborarea lucrării *Dacia preistorică*.

Dr. C. I. ISTRATI

... Dacia preistorică a lui Densușianu conține o dublă revelațiune. Ni se arată în ea, mai întâiu un om extraordinar de cult, de larg văzător, și urmărind cu o hotărâre de fier idea pentru dovedirea căreia și-a dat el liniștea și viața.

În al doilea rând ni se descopere un trecut, aproape de tot necunoscut, trecut de fală pentru Dacia, timp de glorie nemărginită pentru cei ce au stăpânit aceste locuri și pe cari Densușianu ni-i arată, ni-i dovedește, ca străbunii noștri direcți...

La Densușianu, este un cadru mareț, în care cele mai mari fapte ale primei impunătoare civilizațiuni a omenirii, cele mai mici dar importante fapte din clasicii și legendele noastre neobservate și neînțelese încă, intră regulat ca în un calapod, la locul lor...

Densușianu deschide cercetătorilor o lume nouă. Geneza popoarelor europene va fi de sigur altfel văzută și explicată cu mult mai precis pe viitor.

Mai rămâi uimit să vezi un fapt extraordinar, care arată continuitatea arhimilenară a populațiunii Daciei și puterea conservatoare a neamului nostru. Luând ca bază textele scriitorilor vechi, începând cu Homer, cari pe vreme au lăsat urmașilor ceea ce ei știau despre începuturile omenirii, în aceste părți, rămâi uimit să vezi cum, până la detaliu, toate acestea se află cuprinse și în legendele și baladele române. E de necrezut și depășește închipuirea aceea ce desgroapă Densușianu din acest punct de vedere...

Densușianu începe dela omul preistoric, considerat în perioada neolitică, și ajunge treptat la reconstituirea celui mai mare imperiu ce a cunoscut lumea, *Imperiul pelasgic*.

Arată rolul extraordinar pe care l-a avut în civilizațiunea omenirii acest imperiu și ce se datorește împăraților zeificați, Uran și Saturn cu deosebire și reginelor zeificate Gaea și Rhea.

Dovedește, – căci nu pot spune altfel – că toată, dar absolut toată mitologia zisă greacă, cu care se fălește poporul elen, s'a născut în munții Daciei, între Buzău și Porțile de fier. Templul cel mai mare

al lumii, prin importanța lui extraordinară, a fost pe Bucegi, la Omul.

Dovedește că o ramură principală a acestor Pelasgi vorbiă o limbă, pe care o numește proto-latină, și care a dat naștere latinei și limbilor neo-latine! Arată cum acest imperiu, pe care-l cred mai mult cu bază religioasă, alcătuit cu deosebire din păstori, și în urmă din ciclopi și metalurgi, s'a scoborât și a înființat Troia, Micena și Roma.

Caută a reconstitui obiceiurile, credința și limba acestor popoare și reușește a explica nenumărate fapte istorice cari până acum nu-și aveau rostul lor limpezit.

Dacă noi Românii am rezistat puhoiului invaziunilor, dacă existăm din Rusia, dincolo mult de Nistru, și până în Istria, Svițera și până în Mica Valahie din Boemia, iar la nord până în sudul Poloniei, și la sud până la Atena și în insulele Arhipelagului, nu e numai fiindcă coloniștii romani au fost aduși pe alocurea și cu deosebire de Traian la noi. Aceștia erau plămada, dar aluatul protolatin, *Arimii*, cum se mai numiau în timp, unul din principalele lor triburi, de unde *Rimii* ce au înființat Roma, *Aromânii* de astăzi, existau deja și de aici au pătruns departe până în fundul Asiei, în nordul Africei, și până în Spania și Dania, căci în toate aceste regiuni se constată că erau ramuri ale aceluiaș popor, cari locuiau cu deosebire și își aveau inima în Transilvania și Oltenia.

Atâta abundență de dovezi, scoase de unde nu crezi, adunate cu liniște și pricepere te uimesc. Acum înțelegem de ce Densușianu se retrăsese din lumea actuală: el trăia sub povara unei mărețe lumi, cu totul însă necunoscută nouă...

* * *

Dacia preistorică de Nicolae DENSUȘIANU, cu o prefață de Dr. C. I. ISTRATI, București, Institutul de Arte Grafice "Carol Göbl", 1913. Reproducem coperta ediției facsimil, Editura Arhetip, 2002.

Textele au fost transcrise conform normelor ortografice actuale, cu excepția unor particularități de limbă.

Dacia ne presintă întru toate o extremă anticitate.

Studiând timpurile preistorice ale țărilor de la Carpați și Dunărea de jos o lume vechiă dispărută, leagănul civilizației ante-elene, se înfățișează înaintea ochilor noștri.

În apoaia populațiilor cunoscute în antichitatea greco-romană sub numele de Geți și Daci se întinde o lungă serie de mai multe mii de ani, o istorie înmormântată a unor mari evenimente, a căror importanță a trecut departe peste orizontul acestei țări, – istoria unei națiuni geniale, puternice și glorioase, care cu mult înainte de timpurile troiane, fundase cel d'ântăiu imperiu vast al lumii, întemeiasă prima unitate de cultură în Europa și pusese tot-o dată bazele progresului moral și material în Asia de apus și în Africa de nord.

Dacia, această țară miraculos dotată de la natură cu toate bunătățile climei și ale solului, – opera unor timpuri depărtate geologice, a format pe drumul cel mare dintre Asia și Europa primul pământ bine-cuvântat pentru descălecarea, și dezvoltarea vieții morale și industriale, a națiunilor migratoare. Dacia, în istoria acestor timpuri întinse, apare ca prima metropolă geografică, ce a fost destinată prin pozițiunea sa particulară, prin abundența populației și prin diversitatea avuțiilor sale, a-și estinde în epoca preistorică influența sa etnică și culturală, de o parte spre sud, în peninsula Balcanică și până dincolo de marea Egeă, de altă parte spre apus, pe calea cea mare și lungă de comunicațiune a Dunărei.

Acțiunea civilisatoare, ce a exercitat o populațiunea preistorică ante-dacă de la Carpați și Dunărea de jos, asupra lumii ante-elene, a fost mult mai mare de cum ne putem închipui astăzi pe baza fragmentelor de monumente și a tradițiilor istorice și populare, ce le avem din această epocă extrem de depărtată...

După tradițiunile antichității, Prometheu este reprezentantul întregii stări de cultură din epoca de piatră și dela începutul epocii metalelor.

El este omul de cea mai adâncă gândire și fericită combinațiune.

Prometheu învăța pe oameni să construească locuințe la lumina soarelui. El pune forța animalelor în serviciul omului. El face din elementul divin al focului agentul cel mai puternic al civilizațiunii omenești. El află modul de a putea învinge obstacolele apelor, dând curs corăbiilor cu pânză pe suprafața cea întinsă a mărilor. El introduce cunoștința și uzul metalelor. El pune mâna pe o mulțime de secrete ale naturii. El află puterile oculte ale plantelor spre a combate relele ce atacă organismul omului. El a cercat prin arta divinității să poată cunoaște tainele viitorului și hotărârile destinului.

Aici la Carpați și la Dunărea de jos, ne apare patria acestui geniu titanice martir tot odată al științei și al cugetărilor sale adânci. Aici după toate fragmentele, ce au mai rămas până astăzi, din Biblia cea mare a păgânătății ante-istorice, ni se prezintă leagănul străvechiu al civilizațiunii omenești, înainte de timpurile asiriene și egiptene...

N. IORGA

... om tăcut și aspru, neînduplecat și fanatic, un vizionar de gânduri mari, de ipoteze imposibile, de fantastice teorii îndrăznețe. Nu un poet ca Hasdeu, zburind pe aripile de vultur ale unei închipuiri uriașe, nu o minte superioară filozofică, scaldându-se în eterica lumină a ideilor nemuritoare. Nu afișa și așa de mult, ci un îndărătnic al credințelor sale, care ajungeau în știință, venind de aiurea...

Trăia în acest bătrîn, coborîtor de nemeș din jurul ruinelor Ulpiei Traiane, nu mîndria romană, cum i-ar fi plăcut lui, ci o neînvinsă încăpăținare dacă...

Iana sau Luna,
una din cele trei fețe ale Hecatei

Carpații Daciei formează o regiune arheologică de o extremă importanță pentru timpurile ante-istorice. Afară de simulacrele și altarele primitive ale divinităților, săpate în stâncă, afară de columnele votive și comemorative de pe vârfurile piscurilor, mai există în Carpați încă o mulțime înfinită de alte sculpturi megalitice, reprezentând unele «Scaunele» divinităților, unele urmele unor eroi sau uriași, altele figuri și urme de animale cu deosebire chipul «Calului alb», consacrat Soarelui, rămășițe de sub imperiul religiei urano-saturnice. De asemenea regiunea Carpaților se mai caracterizează prin o mulțime extraordinară de peșteri și caverne, ce ne prezintă în partea din afară niște admirabile portare circulare ori colibate, lucrate de mâna omului, resturi ale epocii când aceste peșteri serviau de capele pentru ceremoniile lui, ori ca reședințe ale oraculelor...

Limba românească dela Istru și Carpați a ieșit de mult din periodul său de formațiune. Ea a ajuns la forme regulate, la un grad de consolidare și stabilitate, cu mult mai înainte de limbile romanice apusene, cari față de limba română sunt în adevăr limbi nouă. O probă în această privință ne este că pe teritoriul vechei Dacie, începând dela șesurile cele mai deschise invaziunilor și până în sâmurile cele mai nestrăbătute ale Carpaților, noi nu aflăm nici o variațiune de limba românească. Ea ne pare uniformă în toate regiunile, dela Moldova și din pustele Ungariei până departe prin stepele meridionale ale Rusiei europene, însă cu un dialect rotacizat ale aceloraș limbi...

Regiunea dela Dunărea de jos a format în toate timpurile pământul cel clasic al producțiunilor metalifere. Aici începe metalurgia, aici arta de a fabrica metalele. Aici mai mult întâmplările decât cercetările arheologice au făcut și fac a se descoperi nenumărate tezaure de obiecte de aramă, de bronz, aur și argint, cele mai multe de o tehnică admirabilă, măturii ale unei puternice civilizațiuni dispărute, ale unei arte care nu eră nici grecească nici etruscă. De altă parte pământul Eladei și al Asiei mici a fost totdeauna sărac de mine și sărac de fauri... Chalabyii, Dactylii, Cureții și Telchinii, maieștri în topirea și în lucrarea metalelor, ne apar la dânsii numai ca colonii sau migrațiuni scythae, de multe ori ca un fel de alchimiști și vrăjitori.

Pe când la noi avem între altele:

... Cum s'a bucurat Troian împărat
De clopot vărsat,
Drept dela Dumnezeu lăsat...

Comemorare George Enescu

"Zilele Ghibu" la Chișinău

In organizarea Fundației Culturale "Onisifor și Octavian Ghibu" și a altor instituții de cultură și învățământ din România și Republica Moldova, în perioada 27 – 28 mai 2005 a avut loc la Chișinău cea de-a XIII-a ediție a "Zilelor Ghibu", cuprinzând activități menite să marcheze cel de-al 50-lea an de la trecerea în eternitate a lui George Enescu (1881 – 1955), cel mai mare muzician român, una din personalitățile artistice de geniu ale secolului XX.

Evenimentul a debutat la 26 mai a.c., cu depuneri de flori la Monumentul "Onisifor și Octavian Ghibu". În ziua de 27 mai a.c., la sediul Bibliotecii Publice "Onisifor Ghibu" s-au desfășurat manifestările propriu-zise, în prezența a circa o sută de participanți, oameni de cultură și artă, muzicologi, istorici, publiciști din România și Republica Moldova. Au rostit alocuțiuni și mesaje de salut: Iulian Filip, șeful Direcției Cultură a municipiului Chișinău, Constanța Ghibu, președintele Fundației Culturale "Onisifor și Octavian Ghibu", Vlad Mircoș, din partea Ministerului Culturii și Turismului, Constantin Rusnac, președintele Comitetului Național UNESCO al Republicii Moldova, Ghenadie Ciobanu, președintele Uniunii Compozitorilor din Moldova, Aurelian Dănilă, președintele Uniunii Teatrale din Moldova, Arcadie Suceveanu și Ion Hadârcă, din partea Uniunii Scriitorilor din Moldova, Ion Țăranu, consilier al Ambasadei României în Republica Moldova ș.a.

Pe fondul muzical al creației enesciene (*Oedip, Poema Română, Rapsodii, Simfonii*), a căror prezentare a fost făcută de Ghenadie Ciobanu, s-a asigurat proiecția C.D.-ului *Enescu, românul, geniul*, realizat de către Biblioteca Metropolitană București, Serviciul Memorie Comunitară și Colecții de Patrimoniu.

În continuare, s-a desfășurat simpozionul *Universalitatea muzicii*, având ca moderator pe dr. Violina Galaicu, șeful secției muzică a Institutului de Artă al Academiei Republicii Moldova. Au fost prezentate următoarele comunicări: *Itinerarii enesciene în mari centre muzicale ale lumii* (dr. Ion Constantin, Biblioteca Metropolitană București), *Relațiile Enescu – Ghibu* (Anca Mircioiu, Cluj), *Anii de început ai creației lui G. Enescu* (prof. dr. Georgeta Filitti, Biblioteca Metropolitană București), *Enescu și tentația mitului* (Constantin Crețu, Liceul M. Eliade), *Enescu și integrarea noastră europeană* (Ghenadie Ciobanu, președintele UCM), *Urme dacice în creația lui G. Enescu* (Andrei Vartic, publicist), *Enescu și Basarabia* (conf. univ. dr. Aurelian Dănilă, președintele UTM), *G. Enescu și autorii de muzică din stânga Prutului: filiații și paralelisme* (dr. Violina Galaicu), *Primul turneu al lui George Enescu la Chișinău* (Ion Negrei, istoric, redactor-șef al revistei "Cugetul"), *Activitatea Anastasiei Dicescu la Conservatorul din Chișinău* (doctorandă Diana Dicusar), *Mihail Sadoveanu și George Enescu* (Lazăr Ciobanu, istoric literar), *Enescu în viața mea*

(Agnese Roșca, scriitoare).

Programul a continuat apoi cu spectacolul-concurs pe teme muzical-poetice "George Enescu", în prezentarea dr. Veronica Postolachi, susținut de studenți ai Academiei de Muzică și elevi de la liceele M. Eliade, C. Porumbescu, O. Ghibu, S. Rachmaninov. Câștigătorilor concursului li s-au înmănat diplome și premii conținând și C.D.-ul *Enescu, românul, geniul*, realizat de către Biblioteca Metropolitană București.

În cadrul salonului de carte au fost prezentate expozițiile de documente și fotografii: *Enescu – superbă întrupare a geniului românesc, Onisifor Ghibu – mesager al lui George Enescu în Basarabia*, și au fost lansate lucrările: *Bibliografia Enescu – însăși muzica: marea, imensa muzică*, Ed. Chișinău-Prim, Aurelian Dănilă, *Opera din Chișinău*, Ed. Prut Internațional, 2005.

Programul a mai cuprins vernisajul de pictură *Rapsodii de primăvară* de Cezar Secrieru și vizionarea filmelor documentare: *Enescu la răspântie de vremi – coproducție româno-franceză* (Ada Brumar, Nicolae Mărgineanu) și *George Enescu și Veturia Ghibu* (Paul Orza, TVR).

În paralel, la sediul Muzeului Național de Istorie a Moldovei s-a desfășurat simpozionul *Heraldică și numismatică: cercetări interferente*, cu participarea unor specialiști din România și Republica Moldova: Virgil Ioniță, Steluța Grămăticu, dr. Viorel Petac, Mihai Dima, Theodor Isvoranu, dr. Eugen Nicolae, Aurel Vâlcu, dr. Gh. Postică, dr. Sergius Ciocanu, Mihai Ciocanu și dr. Silviu Tabac.

În ziua de 28 mai au avut loc Sărbătoarea străzii *Onisifor Ghibu*, Ziua Mondială a Copilului și s-a desfășurat Gala laureaților Festivalului-Concurs "Grai și suflet".

Manifestările organizate în cadrul "Zilelor Ghibu" s-au bucurat de o amplă reflectare în mass media din Republica Moldova. (I. C.)

Ziua Internațională a Copilului la Biblioteca "Ion Creangă" – p. 14, 23, 25, 31

Itinerarii enesciene în mari centre muzicale ale lumii

dr. Ion CONSTANTIN

Comemorăm în acest an o jumătate de veac de la trecerea în eternitate a lui George Enescu, cel mai mare muzician român, una din personalitățile artistice de geniu ale secolului XX, care s-a impus în egală măsură ca un compozitor, violonist, pianist și profesor.

Figură proeminentă a muzicii românești, George Enescu a devenit cunoscut încă de la primele lucrări (*Poema română*, cele două *Rapsodii*) lumii muzicale din țară și de peste hotare, îndeosebi în cercurile capitalei Franței, unde își desăvârșește temeinica și multilaterală pregătire artistică.

A făcut turnee în numeroase țări din Europa și în America, având ca parteneri alți slujitori iluștri ai artei sunetelor precum Pablo Casals, Jacques Thibaud, Alfred Cortot, Ionel Perlea, Dinu Lipatti, David Oistrach ș.a.

Repertoriul vast pe care l-a interpretat în țară și în principalele centre muzicale de peste hotare, în compania unor asemenea personalități ilustre ale timpului, cuprindea lucrări ale compozitorilor clasici, începând cu maeștrii școlii componistice italiene și cu J. S. Bach și ajungând până la cei moderni¹.

George Enescu a încercat ca – pornind de la sinteza dintre melosul popular românesc și cel psaltic, chiar de la gândirea monodică – să realizeze în opera sa de esență națională acea *fuziune între Est și Vest, între Orient și Occident*, spre a împrumuta virtuți de universalitate creației noastre. Așa s-a născut acea muzică enesciană de factură europeană, ce venea însă – pentru ascultătorii și criticii muzicali occidentali – de “undeva din răsăritul continentului”. Marele muzician a știut să integreze în procesul acesta de sinteză a celor două culturi și toate cuceririle de limbaj tehnic ale veacului XX. Ceva mai mult: atât în vocabularul muzical, cât mai ales în sintaxa și estetica sa componistică, George Enescu s-a dovedit un precursor mondial al epocii².

În primul deceniu al secolului trecut Enescu începe să fie aplaudat în mari centre muzicale europene: Berlin (1902, 1911), Londra (1902), Roma (1908), Amsterdam (1911)³. Aprecierile stărnite de arta sa violonistică sunt superlative, așezându-l pe muzicianul român acolo unde merita, printre primii artiști ai epocii sale.

Enescu, stăpân acum pe o măiestrie incontestabilă de interpret și compozitor, aborda totuși cu emoție terenuri necunoscute, atunci când se vedea în situația de a apărea în fața unui public pe care nu-l mai întâlnise niciodată. Așa s-a întâmplat, de pildă, în octombrie 1909, când întreprinde primul său turneu în Rusia. Era o țară cu o tradiție muzicală specifică importantă, care dăduse într-o perioadă relativ mai recentă față de celelalte țări europene o pleiadă de compozitori străluciți (pe unii dintre marii muzicieni ruși Enescu avusese ocazia să-i întâlnească personal la Paris, în 1907) și în care și arta interpretativă se situa la un nivel deosebit de ridicat. Debutul în Rusia al lui Enescu a avut loc chiar la Petersburg, centru cultural unde se manifestaseră unii din cei mai mari artiști ai țării și unde se ciocneau adesea cu putere tendințele

înnoitoare în artă și cultură cu cele academice, conservatoare. Critica de aici era temută, cu atât mai mult cu cât reflecta, cu acuitate, această acerbă luptă de idei, impregnată adesea de implicații sociale. Concertul dat cu concursul lui Enescu și în colaborare cu muzicianul rus A. Zilotti, la 10 octombrie 1909, deschidea stagiunea 1909 – 1910. Programul, remarcabil de variat și complex, cuprindea lucrări de Philipp Emmanuel Bach, Johann Sebastian Bach, Mozart, Balakirev, Casella și, pentru sfârșit, cele două *Rapsodii române* de Enescu, dirijate de compozitor. Două zile după concert, Enescu trimite tatălui său o scrisoare în care dă multe amănunte interesante despre concert și starea de spirit antițaristă pe care o găsisese la Petersburg⁴. La o săptămână după concertul de la Petersburg, în ziua de 17/30 octombrie 1909, Enescu își făcea debutul la Moscova, într-un program simfonic dirijat de Ippolitov Ivanov, apărând ca solist al *Concertului nr. 7* de Mozart și, la sfârșit, prezentându-și de la pupitrul șefului de orchestră cele două *Rapsodii române*. În urma concertelor de la Petersburg și Moscova, Enescu-interpretul s-a bucurat de aprecieri deosebit de elogioase, compozitorul, reprezentat prin *Rapsodii*, fiind tratat, însă, destul de dur. În “Gazeta muzicală rusă” din 18 octombrie 1909 se aprecia că *Rapsodiile* lui Enescu “sunt scrise nu fără strălucire și temperament, ... dar coboară des la nivelul trivialului, alcătuind din toate punctele de vedere modele nimerite a ceea ce se numește «muzică de bălci»”. Ambele, trecând cu vederea calitățile lor, nu pot fi socotite ultimul cuvânt al evoluției artei muzicale în stadiul ei contemporan...⁵.

În anii următori Enescu începe să cucerească lumea anglo-saxonă, compozițiile sale (*Rapsodiile* în special dar nu numai aceste două lucrări de tinerețe) fiind interpretate de mari dirijori (Gustav Mahler, Gabriel Pierné, Pierre Monteaux, Henry Wood) și de orchestre renumite în Europa, ca și în Statele Unite ale Americii. Începutul anului 1911 este semnificativ din acest punct de vedere: Gustav Mahler îi introduce *Suita I* în Statele Unite, prin două concerte pe care le dirijează, la Carnegie Hall, la pupitrul faimoasei Filarmonici din New York. Opinia publică muzicală și critica își dau seama de originalitatea muzicii lui Enescu, cronicile fiind grăitoare în această privință⁶. Muzica lui Enescu devine, astfel, “la ordinea zilei” în marile săli de concert americane. Obșnuit să fie aclamat mai întâi ca virtuoz și numai apoi în calitate de creator de muzică, Enescu s-a dovedit sensibil la atenția care s-a dat peste ocean muzicii sale, chiar mai înainte de a fi fost cunoscut aici ca mare interpret.

Primul său turneu în SUA a avut loc în 1923, ianuarie – februarie, urmat de altul în 1924. Aici Enescu întâlnește un tip nou de receptivitate muzicală, determinat și de faptul că, neîntemeindu-se pe tradiții atât de îndelung consolidate ca europenii, auditorii de peste ocean nu aveau, poate, cultura, dar sigur nici prejudecățile acestora. Enescu devine astfel unul din marile “capete de afiș” ale vieții de concert americane; numai în ianuarie 1924 apare de patru ori ca solist la Philadel-

George Enescu, Pablo Casals și cântăreața Maria Gay,
Bordeaux, 1906

phia, fiind proclamat "cetățean artistic" al orașului și primind cu sutele telegrame și scrisori de admirație din partea auditoriului. La Cleveland, dirijează cu mare plăcere o orchestră tânără, care cântă cu mult entuziasm sub bagheta sa (remarcată în chip deosebit de către maestrul român încă de atunci, această orchestră avea să devină, cu timpul, una dintre cele mai reputeate formații americane). Notabil este tonul, uneori de o exaltare naivă, al cronicilor publicate aici, sub care străbate bucuria sinceră a întâlnirii unui artist ale cărui calități *unice* în felul lor sunt sesizate cu multă sensibilitate. Desprindem câteva pasagii caracteristice: "... Washingtonul a ascultat pe unul din cei mai mari violoniști din câți ne-au vizitat vreodată, cu prilejul apariției, de ieri, a lui George Enescu, ca solist al Orchestrei Simfonice din New York... Pe Enescu compozitorul, îl cunoaștem. Enescu, maestrul violonist, artist de dimensiuni uriașe, pare să urce pe culmile duișiei prin cea mai suavă și plină de sens virtuozitate, de o fermecător de spontană calitate a tonului..."⁷.

La New York, de asemenea, Enescu este salutat ca un "geniu al expresivității", criticii de aici dovedindu-se deosebit de sensibili la înalta muzicalitate a artistului român: "Deosebirea între măiestria muzicianului și virtuozitate ne-a fost ilustrată ieri după amiază, la *Aeolian Hall*, de către George Enescu, care și-a dat primul recital de vioară la New York în actuala stagiune, incluzând *Sonata în re major* de Nardini și *Poemul* de Chausson ca piese principale ale programului... Cântul său nu este de tipul primordial brillant, dar excelează prin capacitatea expresivă și înțelegerea adâncă a muzicii. Lucrarea de Chausson, o piesă dificilă pentru rațiuni de ordin mai degrabă interpretativ decât pur tehnic, s-a dovedit în chip deosebit adaptată stilului său; sub arcușul său, a devenit o întrupare a însuși titlului ei, interpretată fiind într-o manieră expresivă, esențialmente poetică..."⁸.

Enescu pleacă din nou peste ocean în 1925 și în 1926. La 23 decembrie 1927 concerta la Philadelphia, rămânând în

SUA în lunile ianuarie și februarie. Se întoarce în țară după câteva luni de concerte și recitaluri la Paris, în luna iunie 1928. Turneele americane ale lui George Enescu au continuat în anii 1929, 1930, 1932, 1933 și după aceea, de fiecare dată rămânând în medie două luni. Trebuie să menționăm că, în întreaga această perioadă, Enescu nu și-a uitat îndatoririle față de publicul din țară, parcurgând adesea nu numai orașele și orașelele, dar și târgurile românești, făcându-i parcă plăcere să se bucure de asemenea turnee după ovațiile strălucitoare dar și obositoare ale marilor săli din America.

Dacă analizăm, din diferite unghiuri de vedere, poziția artistică deținută de Enescu în această epocă, putem ajunge la concluzia că suntem în perioada "de vârf" a aprecierii de care se bucură din partea opiniei publice muzicale. Pe de o parte, America descoperise în el un artist complet, de un tip *european*, care stârnea senzație tocmai prin accentul pe expresivitate deslușit din toate manifestările sale de compozitor și interpret. Pe de altă parte, Franța era fericită că Enescu nu se "americanizase" și îl copleșea cu elogiile încă neauzite⁹. Mărturie grăitoare stau turneele făcute în această perioadă de marele artist, atât în SUA, cât și în Franța și alte țări europene, care i-au adus succesele cele mai mari din întreaga sa carieră de până atunci. În 1931, anul împlinirii de către marele muzician a jumătate de secol de viață, orașul Paris i-a decernat maestrului ("compozitor celebru și violonist virtuoz român, membru corespondent al Institutului Franței și ofițer al Legiunii de onoare"), diploma și medalia de onoare în aur¹⁰, iar în ultima sa adunare generală pe anul 1931, Academia Santa Cecilia din Roma îl proclamă membru de onoare al Academiei¹¹.

Multiplele dovezi de prețuire din toate țările străbătute în lunga carieră de turnee ale marelui muzician arătau gradul în care străinătatea echivala arta enesciană cu însăși arta muzicală românească. În acești câțiva ani se succed astfel un număr impresionant de manifestări în care cele două noțiuni se confundau practic. Astfel, posturile de radio austriece (Viena), iugoslave (Zagreb) și cehoslovace (Praga) organizau seri de muzică românească, în care ponderea cea mai mare a programului era cea reprezentată de opusurile enesciene. De asemenea, Filarmonica din Varșovia organiza în decembrie 1931 un concert simfonic închinat lui Enescu¹². Compozitorul și criticul muzical F. Z. Kassern din Poznań publica rânduri elogioase despre arta creației lui Enescu¹³, cu prilejul concertelor pianistei române Elena Cotruș (organizate de Societatea culturală polono-română) care interpretează muzică de Enescu și în sala Conservatorului din Varșovia (24 februarie 1931)¹⁴. Cronici entuziaste despre compozițiile lui Enescu apar și în legătură cu concertul simfonic din 17 ianuarie 1932 de la Poznań, în care dirijorul Zygmunt Latoszewski conduce *Simfonia I* și *Suita nr. 1 pentru orchestră* de Enescu¹⁵. În anii următori Enescu a dirijat câteva orchestre poloneze în cadrul unor concerte bine primite de auditoriu și presă. G. Enescu se bucura de un prestigiu deosebit în Polonia, însuși Mareșalul Józef Piłsudski fiind un mare admirator al artistului român.

Dincolo de aceste mari succese, poate și mai important este faptul că Enescu devine un obiect de atracție pentru mari muzicieni ai lumii, că personalitatea lui antrenează întâlniri artistice de amplă semnificație. Remarcabilă pe această plan este colaborarea dintre George Enescu și Yehudi Menuhin. În anii 1937 – 1938, cei doi mari muzicieni se aflau în centrul unor manifestări de viu interes în Statele Unite. Acompania

de Filarmonica din New York condusă de Enescu, tânărul violonist interpretează, în ianuarie 1938, concertele de Schumann și de Brahms. Aceleași piese vor fi reluate de soliști și de dirijor câteva luni mai târziu, la 29 aprilie 1938, la Paris, într-un "concert de concerte". Ultima colaborare înainte de război între cei doi artiști datează din ianuarie 1939, când New York-ul primește pentru a treia oară pe Enescu în calitate de dirijor al Filarmonicii.

Prețuind și slujind omul, slujind și prețuind liniștea și pacea, iubindu-și totodată cu ardoare patria, poporul în mijlocul căruia s-a născut, pe care-l admira pentru darurile sale magnifice – inclusiv pentru cele muzicale – și pe care-l deplânge pentru nefericirile sale istorice, pentru grelele încercări prin care fusese și era obligat să treacă, Enescu s-a comportat ca cetățean loial în timpul celor două mari conflagrații mondiale. În amândouă cazurile el și-a întrerupt turneele din străinătate, a revenit în țară și a suportat anii ostilităților alături de concetățenii săi, deși nimic – în afară de propria-i conștiință românească, de sentimentul apartenenței la acest popor – nu l-ar fi împiedicat să se refugieze în oaze de relativă liniște, până la încetarea sângeroaselor ciocniri. În ambele situații a căutat să lupte și el, cu mijloacele sale, organizând concerte publice sau închise, în scop de binefacere, aflându-se în spitale, printre răniți, aducându-le cu arcușul o consolare – firavă față de ororile războiului.

După cel de-al doilea război mondial Enescu nu a făcut nici o concesie noii ideologii comuniste: "Țelul artistului veritabil – arăta el – este înnobilarea artei, nu vulgarizarea ei... De aceea, sarcina noastră, a oamenilor de cultură, este de a menține după război toate legăturile cu tradiția. Să respectăm

tradiția și să nu ne preocupăm de a realiza lucruri noi. Sinceritatea ne va deschide căile de acces spre inima poporului"¹⁶. Era evidentă inaderența artistului față de sloganurile care împânziseră demagogie presa vremii legate de "arta populară", de "arta pentru popor". În mod consecvent el susținea: "Nu pot săvârși acțiuni care să fie contrare convingerilor mele, artistice sau de altă natură"¹⁷.

Pornind de la faptul că marele artist avea relații vechi de colaborare cu muzicieni din Uniunea Sovietică (David Oistrach, Lev Oborin, Daniel Șafran, Dmitri Șostakovici), pe care îi aprecia, însă, pentru valoarea lor artistică incontestabilă (validată ulterior în timp, fiind și astăzi în circuitul artei interpretative internaționale), cât și pentru că încă din 1933 era membru al Asociației "Amicii URSS", iar după război, alături de alți intelectuali, devenise membru fondator al ARLUS, regimul comunist a încercat asiduu să și-l asocieze pe George Enescu în propagarea noii ideologii. Un bun prilej pentru aceasta s-a considerat a fi vizita artistului, împreună cu soția sa, Maria (Maruca) Cantacuzino, la Moscova, în aprilie 1946. Pentru Enescu, această vizită comporta o însemnătate aparte, având în vedere că, așa cum, de altfel, chiar artistul nota în *Amintiri*, concertele la Petersburg și Moscova, din toamna anului 1909, nu înregistraseră un succes deplin: "Mi-amintesc – arăta el într-un interviu – că, atunci, *rapsodiile* mele n-au avut de loc succes. Au fost găsite prea populare, ca să merite să fie cântate în cadrul unui concert «serios». S-a spus că asemenea melodii pot fi auzite și pe stradă, și la țară, și în cârciumi. Am avut atunci un public cu totul ostil..."¹⁸.

Vizita s-a bucurat de o atenție deosebită din partea presei timpului, în frunte cu "Scânțea", prin interviurile luate încercându-se să se supraliciteze latura politică, sugerându-i-se artistului răspunsuri "angajate" pe acest plan. Enescu a dovedit, însă, o abilitate remarcabilă, situând vizita sa pe plan pur muzical. Astfel, el arăta: "Dacă voi fi invitat să dirijez voi cere și sunt sigur că mi se vor acorda repetițiile necesare. Scopul vizitei mele este în primul rând de a strânge legăturile intelectuale muzicale între România și URSS. Eu o voi face prin muzică, așa cum florarii americani invită oamenii cu formula: «Lasă florile să vorbească pentru tine»". Iar mai departe, Enescu arată că dorește să stabilească relații directe cu toți muzicienii sovietici, pe fiecare considerându-l un "coreligionar al meu, fiindcă eu consider arta ca o religie. Acei care cred în Artă îmi sunt frați, indiferent de rasă, naționalitate, confesiune"¹⁹. Într-un alt interviu Enescu își exprimă dorința ca "reuniunile cu artiști să nu aibă un caracter oficial, să fie doar întâlniri pe teren muzical, deoarece starea sănătății mele nu-mi permite excese"²⁰. Exemplele de acest gen sunt mai multe, ele demonstrând faptul că, în pofida întrebărilor directe, nete, Enescu găsește mereu calea situării răspunsului său exclusiv pe "tărâm artistic" și a dezangajării de orice conotație politică.

Presa moscovită consemna sosirea artistului român în capitala sovietică, la 18 aprilie 1946, și prezenta date despre programul acestuia²¹. La 20 aprilie, George Enescu a susținut un concert în sala Ceaikovski; împreună cu Lev Oborin el a interpretat *Sonatele pentru vioară și pian* de Mozart și Frank, iar cu David Oistrach – *Sonata* de Grieg. Ziarul "Vecerniaia Moskva" arăta că succesul a fost "remarcabil": "Sala a fost plină până la refuz. Au fost prezenți mulți dintre cei mai cunoscuți muzicieni și critici muzicali din capitală"²². Succesul s-a repetat în ziua de 21 aprilie, la concertul din sala mare

Paris, 1907

George Enescu, soția sa, Maruca, și compozitorul Dmitri Șostakovič
Moscova, 1945

a Conservatorului din Moscova, unde Enescu a dirijat orchestra simfonică din capitala sovietică, având în repertoriu: *Simfonia a IV-a* de Ceaikovski, *Concertul pentru două viori* de Bach, fragmente din suita *Privești moldovenești* de Mihail Jora și *Rapsodia română*. Cu ocazia vizitei Filarmonica din Moscova a editat broșura lui I. Iampolski consacrată vieții și creației muzicianului român²³.

Documente recent descoperite în Arhivele rusești dovedesc faptul că, în timpul vizitei în Uniunea Sovietică, Maria și George Enescu au avut o atitudine demnă, exemplară, că au înfruntat pe sovietici în țara lor, spunând fără teamă ceea ce gândeau, arătându-și adevăratele lor sentimente, interesându-se insistent de situația prizonierilor români aflați pe teritoriul sovietic²⁴. Documentele menționate, provenind din fondurile Arhivei Ministerului Afacerilor Externe al URSS din Moscova, constau în rapoartele și informările făcute, conform practicilor specifice epocii staliniste, de oficialii sovietici, *kulturnici* sau reprezentanți ai departamentului diplomatic, care au purtat pe timpul vizitei întrevederi cu George Enescu și prințesa Cantacuzino. Între aceștia s-au aflat: A. Karaganov, locțiitorul lui V.S. Kemenev, președintele VOKS-ului (*Vsesoiuznoe obșcestvo kulturnih sviazei s zagraniței – Organizația unională pentru legături culturale cu străinătatea*), G.M. Șnerson, șeful secției muzicale a aceleiași asociații, ori A.P. Pavlov, din structurile MAE al URSS, delegat personal de unul dintre locțiitorii șefului diplomației sovietice (S.A. Lozovski)²⁵. În discuția din ziua de 19 aprilie 1946 cu A. Karaganov, locțiitor al președintelui VOKS-ului, specialist în istoria literaturilor occidentale, Maria Cantacuzino l-a șocat pur și simplu pe acesta cu aprecieri de genul: “La noi, în România, este o proastă politică și politicienii sunt proști. Noi n-am avut noroc... Guvernul actual al României nu răspunde intereselor poporului și demnității țării. El acționează împotriva demnității țării, împotriva poporului. Eu nu iubesc guvernul, nu-i iubesc pe comuniști. Deși între comuniști sunt

oameni buni, deștepți și inteligenți, pe care-i prețuiesc: secretarul general al ARLUS (Mihail) Magheru, ministrul (Lucrețiu) Pătrășcanu. Aceștia sunt intelectuali. Ana Pauker, de asemenea, este o persoană interesantă și deosebită. În rest, toți sunt antipatici. Chiar mă gândesc că, dacă situația s-ar schimba și în țară ar veni la conducere alți stăpâni, ei, de asemenea, și-ar manifesta partinitatea. Guvernul român promovează o linie proastă, el face multe greșeli”²⁶. La remarcă lui Karaganov că guvernul român “duce o politică dreaptă” prin faptul că “luptă împotriva fasciștilor și a tuturor formelor de guvernământ fasciste, pentru democrație”, D-na Enescu a fost în dezacord: “Fascism? Dar acesta-i în Italia... Ce fascism la noi!”²⁷

Două zile mai târziu, la 21 aprilie 1946, prințesa Maria Cantacuzino l-a abordat pe G.M. Șnerson, șeful secției muzicale a VOKS-ului, în legătură cu situația generalilor români N. Mazarini și C. Brătescu, aflați prizonieri în URSS. Problema va fi reluată la 29 aprilie 1946, cu ocazia primirii soților Enescu la MAE al URSS de către A.P. Pavlov, delegat de S.A. Lozovski, unul dintre locțiitorii lui V.M. Molotov, atotputernicul titular al diplomației sovietice. În scopul arătat, Enescu a predat lui A.P. Pavlov o scrisoare adresată personal lui I.V. Stalin de rudele prizonierilor de război amintiți, demers întărit de o Notă verbală a Ambasadei României la Moscova. Arătând că în cadrul MAE nu se ocupă de România, oficialul sovietic nu a avut altceva mai bun de făcut decât să-și asigure oaspeții că se va ocupa personal ca documentele care-i fuseseră transmise... să ajungă la destinatari!²⁸

Rezultă clar, așadar, că declarațiile și demersurile soților Enescu pe timpul vizitei la Moscova puneau serios în discuție, la doar 13 luni după instalarea din 6 martie 1945, rosturile guvernului dr. Petru Groza, dominat de comuniștii locali și gestionat de Moscova. Nu este exclus ca, după terminarea călătoriei artistului și a soției sale, autoritățile sovietice, examinând documentele cuprinzând declarațiile și demersurile

oaspeților români, să fi conchis că “în România artele muzicale, cel puțin prin unul dintre străluciții lor exponenți, rămăseseră... reacționare”²⁹. Episodul vizitei la Moscova relevă cu prisosință că, după instaurarea comunismului în România, George Enescu reprezintă un exemplu de demnitate, de consecvență cu ceea ce a afirmat o viață întreagă. S-a comportat așa cum a făcut-o întotdeauna, căutând într-o epocă de răscoliri să rămână un slujitor al muzicii. Hotărârea sa de a nu face nici un compromis în această privință explică, în chip grăitor, și motivele pentru care marele muzician a luat hotărârea definitivă de a pleca din țară în toamna anului 1946.

Către sfârșitul anului 1946 George Enescu, redevenit – asemenea contemporanului său, Igor Stravinski – “cetățean al lumii” – reia șirul turneelor de concerte în America și Europa. Enescu înfățișează acesteia chipul generos, aproape patriarhal, al artistului care nu încetează să-și îndeplinească ceea ce V. Hugo numea “son métier de flambeau”; “... al său facies de Orfeu lustruit de valurile muzicii”³⁰, cum spune G. Călinescu, capătă parcă definitive contururi, mai ales prin mijlocirea acelor acțiuni de vast ecou, cum sunt concertele dirijate în America, Anglia și Franța, realizarea discurilor Bach și intensă activitate pedagogică (cea mai susținută din cursul întregii sale cariere). Ca interpret, continuă să onoreze cele mai prestigioase manifestări, formații și centre muzicale, numele său apărând adeseori în companii ilustre: Jacques Thibaud, Alfred Cortot, Arthur Rubinstein, Leopold Stokowski, Ernest Ansermet, Ionel Perlea ș.a.

Pentru Enescu prezența sa în Europa și în America după 6 ani de absență din Occident reprezenta și o biruință care demonstra că nu fusese uitat nici ca solist, nici ca pedagog, nici în calitate de compozitor³¹. Turneele îl poartă din nou pe Enescu prin marile orașe: New York, Philadelphia, Paris, Londra, Strasbourg, Geneva. După stabilirea definitivă în Occident, preocupările și relațiile sale erau pur muzicale, neavând practic o participare activă la manifestările exilului. Până la moartea artistului, la 5 mai 1955, regimul de la București nu a încetat să spere într-o revenire a lui Enescu în țară.

De la București la Paris, și de la Paris la New York, George Enescu a fermecat lumea aproape o jumătate de veac cu efluvii unei arte personale, ce l-a ierarhizat între celebritățile mondiale de rangul întâi.

Concertele date în marile centre muzicale de pe glob completează armonios munca neobosită a muzicianului patriot, care, către sfârșitul vieții, afirma: “... De-acolo, de pe plaiurile moldovenești, începe povestea care se termină aici, în inima Parisului. Pentru a ajunge din satul meu natal în marea citadelă – unde-mi sfârșesc drumul – am parcurs o cale prăfuită, străjuită de arbori ce se îndepărtează, se îndepărtează la nesfârșit... A fost desigur lung acest drum. Și ce scurt mi s-a părut...”³².

Note:

1. Zeno Vancea, Cuvânt înainte la lucrarea *George Enescu. Omagiu cu prilejul aniversării a 100 de ani de la naștere*, Ed. Meri-

dianc, București, 1981, p. 12.

2. Viorel Cosma, “Enescu în conștiința prezentului”, în vol. *Centenarul George Enescu*, Ed. Muzicală, București, 1981, p. 32.

3. Valeriu Râpeanu, *Enescu. Interpretări și Reconstituiri. Contribuții documentare*, Ed. Fundației PRO, București, 2003, p. 113.

4. Vezi scrisoarea păstrată la Muzeul Național “George Enescu” din București, F.M. 134; Cf. *George Enescu. Monografie*, Vol. I, Coord. Mircea Voicana, Ed. Academiei R. S. România, București, 1971, p. 359.

5. Din “Gazeta muzicală rusă”, nr. 42, 18 octombrie 1909, p. 927 – 930; Apud *George Enescu. Monografie*, Vol. I, p. 364.

6. *George Enescu. Monografie*, Vol. I, p. 377.

7. Jessie Mac Bride, “Enesco charms in violin program”, în “The Washington Herald”, 16 ianuarie 1924; Apud *George Enescu. Monografie*, Vol. I, p. 528.

8. F. D. Perkins, “Enesco, in violin recital, excels as expressive genius”, în “New York Tribune”, 20 ianuarie 1924; Apud *George Enescu. Monografie*, Vol. I, p. 529.

9. *George Enescu. Monografie*, Vol. I, p. 529 – 530.

10. Original, cu nr. 698 din 29 martie 1931, în fondurile Muzeului Național “George Enescu” din București; Cf. *Ibidem*, Vol. II, p. 692.

11. “Adevărul”, București, 45, nr. 14724, 31 decembrie 1931.

12. “Universul”, București, 49, nr. 274, 11 octombrie 1931.

13. “Rampa”, București, 14, 20 mai 1931.

14. “Adevărul”, București, 44, nr. 14545, 2 iunie 1931.

15. “Curentul”, București, 5, nr. 1429, 22 ianuarie 1932.

16. Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 216.

17. George Bălan, *George Enescu*, Ed. Tineretului, București, 1963, p. 192. Într-o totală lipsă de logică, autorul acestei cărți, pornind de la citatul menționat din interviul acordat de artist în 1945, susținea că, la fel “ca și marcele său coleg Sadoveanu, el (George Enescu) intuia că «Lumina vine de la răsărit»”. (*Ibidem*).

18. Tudor Andrei, “Cu maestrul Enescu în drum spre Moscova”, în “România liberă”, București, 3, nr. 521, 21 aprilie 1946.

19. Apud Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 219.

20. *Ibidem*.

21. Vezi “Izvestia”, “Trud”, “Moskovski Bolșevik” ș.a. din 18 aprilie 1946.

22. I. Martinov, “Concertele lui George Enescu în sala Ceiaikovski și în sala mare a Conservatorului”, în “Vecerniaia Moskva” din 22 aprilie 1946.

23. *Ibidem*.

24. Vezi pe larg Tatiana Pokivailova, Gheorghe Buzatu, *Din secretele arhivelor rusești*, în *Omagiu istoricului Dan Berindei*, Coord. Horia Dumitrescu, volum editat de Universitatea Craiova – Catedra de Istorie și Muzeul Vrancei, Ed. D.M. Press, Focșani, 2001, p. 512 – 524. Vezi și Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 219 – 225.

25. *Ibidem*, p. 513.

26. *Ibidem*, p. 520 – 521; Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 221 – 222.

27. *Ibidem*, p. 521; Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 222.

28. *Ibidem*, p. 516; Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 225.

29. *Ibidem*.

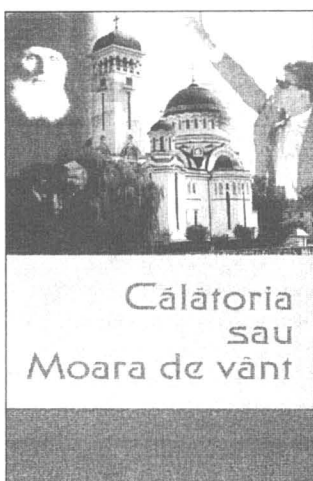
30. G. Călinescu, “Despre muzică”, în “Contemporanul”, București, nr. 43, 26 octombrie 1956.

31. Valeriu Râpeanu, *op. cit.*, p. 232.

32. Bernard Gavoy, *Les souvenirs de George Enesco*, Ed. Flammarion, Paris, p. 93; Petre Brâncuși, *Istoria muzicii românești Compendiu*, Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. România, București, 1969, p. 181.

Autografe contemporane

Viorel ȘTIRBU

Nunta

Mitică Zembra, primarul din Suplac, se însura. Mai fusese căsătorit, dar se despărțise de prima nevastă care, uimită și neliniștită de ascensiunea soțului, prea începuse să-l *bată la cap*, după cum se exprimase avocatul imprecinatului în cursul proceselor de divorț și de partaj. Adevărul este că doamna Simina Zembra era geloasă pe numeroasele secretare tinere angajate de bărbatul ei. Acelea îl însoțeau pretutindeni și îndeosebi la petrecerile de sfârșit de săptămână, pe care bărbatul le organiza pentru el și camarazii lui din lumea politicii și afacerilor.

Mitică pătrunsese oarecum neașteptat în societatea înaltă, de fapt printr-o întâmplare. Cu ani în urmă, când revoltele populare pustiiseră județul Hodin, Zembra îl întâlnise pe generalul Ogârjitu dărdăind în izmene prin pădurile Meseșului, după ce fusese

alungat de mulțimile răzvrătite. Mitică îi oferise haine și adăpost, îl ascunsese până ce autoritățile *preluaseră controlul și pacificaseră* ținutul. Unii gazetari comentau că în timpul cât îi fusese oaspete, generalul ar fi *profitat* de Zembra. Dar nimeni nu probase că lucrurile așa s-ar fi petrecut. Însă, ce-i drept, Mitică era un om frumos, tânăr încă și cu unele apucături pe care ocnașii din Suplac nu le puteau pricepe... De altfel Zembra era și înșurat și *tată fericit* a două fete...

Fapt e că după întâlnirea cu Ogârjitu viața lui Mitică se schimbaseră. La vremea zaverei din 1989, Zembra era mecanic la întreprinderea de transporturi urbane, adică un fel de cârpaci deoarece în Suplac nu circula decât un autobuz, pe strada mare, de la un capăt la altul, între două guri de mină. Evenimentele nu îi schimbaseră locul de muncă. Orașenii se deplasau în continuare dintr-o margine a localității în cealaltă și Mitică făcea uneori și pe șoferul mașinii. Așa îl și zărise, din stația dinspre Meseș, pe Ogârjitu, care pândea de după tufe. Zembra îl îmbarcase în automobil, îl deghizase într-o salopetă și îl poftise la el acasă, fără să pună întrebări. Ceea ce domnul general apreciasse în chip deosebit. Odată *restabilită ordinea de drept*, fugarul sunase la București și în câteva ceasuri un helicopter descinsese pe stadionul din Suplac. Lui Ogârjitu i se adusese costumul și chiar acolo, în cabina fotbaliștilor, se îmbrăcase cu el. Văzându-l în uniforma impunătoare, Zembra se intimidase, dar înaltul personaj îl asigurase la despărțire:

– Voi avea grijă de tine, făgăduise ofițerul.

Și se ținuse de cuvânt. La vreo câteva luni ateriză iarăși pe arena din Suplac și îl căută pe Mitică. Îl găsi în același atelier de *reparații auto*.

– Spală-te și pune-ți rufe curate pe tine, îi porunci comandantul.

Zembra nu comentă ordinul. Făcuse armata și îi intrase în obișnuință supunerea în fața superiorilor. Se primeni, iar Ogârjitu îl luă cu sine la Gârcei, cazându-se amândoi în hotelul lui Mitrofan... într-un singur apartament...

– Am aranjat să te *privatizezi* cu iazurile comunale, îi comunică generalul cu bunăvoință. Și cu *IAS*-ul de la 13 Decembrie, cu vreo două sute de hectare de pământ arabil, 50 de livezi de meri și încă pe atâtea de viță de vie. Să cumperi și tractoarele, combinele, saivanele, sistemul de irigații, vacile, oile, porcii...

– Păi eu le cumpăr, se minună Zembra, problema e cu ce parale, domnule comandant?

– Vei căpăta și sumele necesare, îl asigură Ogârjitu, dar să știi că totul e evaluat în așa fel încât să poți plăti dintr-o leafă ceea ce primești. Însă, adăugă el, desigur îți vor trebui bani ca să îți începi acolo activitățile. Precum și altele, fiindcă eu te rog să cumperi și echipa de fotbal, cu stadion cu tot. Totodată să candidezi în toamnă pentru primăria orașului. Susținătorii mei te vor sprijini să câștigi alegerile. Iar noi avem nevoie de oamenii noștri aici... și pretutindeni...

Trei zile și trei nopți, ca în basme, Ogârjitu și Mitică s-au sărbătorit în

Bio-bibliografie

Născut la 2 octombrie 1940, comuna Buciumi, jud. Sălaj. Studii: liceul la Zalău; Facultatea de Filologie Cluj.

Debut în reviste: 1964, "Tribuna" (Cluj), cu o traducere (în colaborare cu Michael Markel) din Franz Kafka – *Medicul de țară*; 1965, "Tribuna", proză scurtă – *Aceeași țință*.

Cărți publicate

- 1967: *Un septembrie frumos* (proză scurtă), colecția "Luceafărul"
- 1968: *Oameni singuri* (roman), EPL
- 1968: *Însemnările agentului Adam* (2 povestiri), Editura Tineretului
- 1969: *Cortegiul* (roman), EPL
- 1972: *Urma* (proză scurtă), Editura Cartea Românească
- 1975: *Canionul* (roman), Editura Dacia
- 1976: *Marele sigiliu* (roman istoric), vol. 1, Editura Cartea Românească
- 1978 – 1979: *Marele sigiliu*, vol. 2 și 3, Editura Cartea Românească
- 1987: reeditare *Marele sigiliu* (2 volume), Editura Cartea Românească
- 1989: *Ce departe e dimineața aceea* (proză scurtă), Editura Cartea Românească
- 1991: *Ancheta de iarnă* (roman), 2 vol., Editura Militară
- 1992: *Paznici la drumul mare* (roman), Editura Eminescu
- 1995: *Moara de nisip* (roman), Editura Viitorul Românesc
- 2000: *Iisus tămăduitorul* (roman), Editura Viitorul Românesc
- 2003: reeditare *Moara de nisip* (cu titlul *Vămile Damascului sau Moara de nisip*), Editura Viitorul Românesc
- 2003: reeditare *Iisus tămăduitorul* (cu titlul *Iisus tămăduitorul sau Moara de vorbe*), Editura România-Press
- 2004: *Călătoria sau Moara de vânt* (roman), Editura România-Press

saloanele lui Mitrofan, după care și-au reluat fiecare îndeletnicirile. Se vedeau însă des, la sfârșit de săptămână sau de câte ori generalul avea chef să zboare cu heliicopterul și să poposească pe vreun tâșșan oarecare din IAS-ul proaspăt rebotezat în *Ferma Zembra*. Iar Mitică se ajunsese și primar... și patron de club sportiv... ba chiar și președinte de bancă populară, întemeiată pe schema binecunoscută, numită în clișeele de presă *joc piramidal*...

Dacă în familiile săracilor necazurile și certurile se iscă îndeosebi din lipsa banilor, în acelea ale bogaților nemulțumirile apar probabil de prea mult bine. În orice caz, scurtă vreme după urcușul fulminant, primarului Zembra i se întâmplă să i se cam *acrească* de nevastă, o *joapă* în cele din urmă, după cum o gratula el însuși. O *joapă* cu *gura mare*, de mahala, care se simțea și ea *neglijată* când Mitică se destrăbăla cu generalul. Tot astfel și când se uita la petreceri cu femeile din stabilimentul lui Măț Anton. Divorțul pândea la cotitură și în cele din urmă el se și produse, primarul *redobândindu-și libertatea* cu prețul câtorva conace și conturi în țară și în Colhida, trecute pe numele fostei soții...

Iar astăzi primarul Zembra se recăsătorea, după o scurtă pauză, căci abia de curând primise sentința de separare. Însă lui Mitică i se aprinseseră călcăiele după una din târfele pe care i le vârase în așternut *Madi*, renumita codoașă din Hodin. Fata cu pricina fiind chiar sora Mihaelei, nepoata morarului Pișcorean... Era o ființă ștearsă, coborâtă parcă de pe platourile televiziunilor, adică îmbrăcată aiurea și cu *mintea împrăștiată*... dacă avea cumva minte... Oricum, era tânără și pe cale să moștenească niscaiva miliarde... și pe deasupra lui Mitică nu îi plăcea singurătatea... generalul se dovedea a fi un om prea ocupat...

Nu într-atăta însă cât să îl refuze pe Mitică să-i fie naș. Ogârjitu coborâse din cer cu o săptămână înainte de cununie. Generalul se afla în misiune la Gârcei, adică nu departe de Suplac. Folosise elicopterul ca să nu piardă vremea. Își imbarcase finul și se înapoiaseră în saloanele lui Mitrofan. Peste trei zile, ca de obicei, Zembra revenise la primărie, cam încercănat și cam stors de puteri, însă tot dornic să se însoare cu Cezarina. Între timp în Suplac ajunsese și doamna general, o femeie obeză și bătrână, ce se mișca greu, susținută de cârji și de o liotă de locotenenți chipeși, cărora abia le dăduseră tullele.

Mitică își puse la dispoziția musafirilor propriul hotel, *Zimbrul*, redenumit astfel după *privatizarea* lui, căci înainte se chemase *Central*. Era și cazul să găsească spații de cazare pentru oaspeți fiindcă răspuseseră invitației la nuntă politicieni, afaceriști, miniștri, ofițeri. Liță Onacă absentă, însă, dar nici că i se prea băga de seamă lipsa...

Ospățul de după ceremonia civilă și aceea religioasă – căreia Zembra îi acordase atenție deosebită ca să dea localnicilor posibilitatea să îl vadă la biserică – se organizase în restaurantul de la parterul hotelului *Zimbru*. Fostă pe vremuri *cantină muncitorească*, locanta se schimbaseră de când o patrona Mitică, se transformase în stabiliment de lux, cu mobilier nou, italianesc, aer condiționat, ferestre fumurii, candelabre scumpe, văsărie argintată și personal școlit în Austria. E adevărat însă că abia cu această ocazie se umpluse stabilimentul de mușterii, fiindcă în restul anului era gol. Șomerilor nu le dădea mâna să își bea țoiul sau berea la *prețurile de piață* practicate acolo. Iar străinii nu prea aveau ce căuta la Suplac...

Ogârjitu fusese întreaga dimineață încrunțat și își îndeplinise îndatoririle de nun cam în silă. Poate îl nemulțumea chiar soția dumnealui care, suferind de podagră, se rezemase pe durata slujbei religioase de frumoșii aghiotanți ai domnului general. Iar când *Isaia dănțui*, nașul se văzu nevoit să se prindă de mână cu un tânăr ofițer deoarece nașa nu reușea să țină pașii după preot. Nuntașii însă nu băgaseră de seamă și în orice caz se vedea cu ochiul liber că doamna Ogârjitu nu era în stare de mai mult. Dar Mitică simțise fulgerele din privirile generalului, tot vitriolate și în timpul mesei. Nici băuturile

achiziționate cu mare cheltuială din Scoția nu înseninară fruntea înaltului personaj, chiar dacă se străduia să facă față sarcinilor impuse de protocol. Dansă cu mireasa și cu nevestele demnitarilor și afaceriștilor, se lăsă atras în conversațiile obișnuite în asemenea ocazii, însă nu se putea abține să nu îl săgeteze din când în când pe Zembra cu aruncătura ochilor săi negri și firoși. Apoi sărbătoarea apucă un curs neașteptat. Din nu se știe ce pricini, tinerii se luară la harță, gărzile personale fiind de altfel numeroase și predispușe la a se alarma din te miri ce. Fapt e că se auziră împușcături printre găfăituri și îmbrânceli. După focurile de pistol se făcu însă liniște, pentru că singurul om atins, primarul din Suplac, rămăsese întins pe podele, răcnind, cu boașele sfărâmate...

– Bine că n-a murit, sușoteau cucoanele ațâțate.

Însă Mitică, înnebunit de durere, nu era foarte sigur că așa stăteau lucrurile... Gazetarii și reporterii televiziunilor se buluciră care mai de care să își transmită corespondențele, însoțite de imagini filmate, către redacțiile pe care le reprezentau, punând astfel națiunea la curent cu neasemuitele întâmplări de la nunta judeului din Suplac. Bineînțeles că jurnaliștii se contraziceau în reflectarea evenimentului, ca de obicei, căci dincolo de faptul ca atare urmau convenitele zvonuri și interpretări subiective, ba chiar și procese de intenții.

Marele cotidian *Înainte*, sub pana lui Cazimir Velicu Sorocea, invitat de onoare la masa festivă, susținea că *accidentul se petrecuse la vânzătoarea de mistreți din pădurile Meseșului, la care participase și primul ministru de la București. Surse de la fața locului precizează că alcadele din Suplac s-a aflat tocmai în bătaia puștii șoferului unuia dintre demnitari iar arma s-a descărcat singură*, se arăta în încheierea comentariului. Era, desigur, o informație greșită, căci nu era nici urmă de mistreți în codrii Meseșului. De altfel nici păduri nu prea mai existau de când le tăiaseră și le exportase senatorul Kozsokár Pláton. În sfârșit, probabil că ziaristul Cazimir Velicu Sorocea se îmbătase înainte de vreme și își închipuise că ardelenii își întrerup nunțile când petrecerea e în toi și o iau razna pe coclauri, transformându-se în gonaci. Iar cât îl privea pe șeful guvernului, *domnia sa, cu tot regretul*, nu putuse onora invitația de a participa la nunta primarului Mitică Zembra.

Lumișța Cracu, de la *Episodul clipei*, și dânsa prezentă în galeeria hotelului *Zimbrul*, își informa cititorii că *însuși domnul premier îl împușcase pe frumosul primar din Suplac, ca urmare a legăturii amoroase dintre acesta și soția primului ministru. Incidentul se petrecuse*, continua autoarea materialului, *într-o cameră de hotel din Hodin, unde cei doi fuseseră surprinși în plină activitate*. Pe semne că și Lumișța Cracu își băuse mințile, bărfa lumea bună ce, totuși, participase și fusese martoră la nefericita pătănie a lui Mitică Zembra...

Ionel Corcodel, de la *Trâmbița Dejului*, pretindea că se aflase în imediata apropiere a protagoniștilor, că văzuse și pricepuse mânia generalului care, orbit de gelozie, își împușcase amantul din pricină că Mitică părea foarte îndrăgostit de Cezarina. Cu întreaga lui suită de efebi, susținea gazetarul din provincie, *Ogârjitu se simțea trădat*. Căsătoria lui Zembra îl irita mai mult decât alaiul de cicisbei pe care nevastă-sa îi cărase cu ea de la București. Generalul le-a cerut flăcăilor din gardă să producă învâlmășeala de pe ringul de dans și tot el, cu mână proprie, și-a permis să fie Dumnezeu, transformându-l pe Mitică din bărbat în eunuc... Desigur, adăuga Ionel Corcodel, *afacerea se va mușamaliza, cum se întâmplă de obicei la noi, chiar dacă două-trei zile realitatea românească nu va avea atenție decât pentru acest monden subiect fierbinte*. Zembra, din fericire (sau poate din nefericire), n-a murit. Putem fi siguri însă că va tăcea ca mortul în păpuși. Și Ogârjitu de asemenea. Nu există motive să continue războiul dintre ei. Problema nici nu e, de fapt, aceasta, adică a modulului în care doi foști iubii și-au rezolvat între ei supărările. Chestiunea este de a vedea în ce hal de decădere se complăe înalta societate și de a ne gândi că un astfel de comportament irresponsabil are consecințe dezastruoase pentru moralitatea poporului...

Dar cine stătea să citească *Trâmbița Dejului*?...

(Fragment din romanul *Călătoria sau Moara de vânt*)

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

MODULE

– Informații de interes comunitar –

Sergiu GĂBUREAC
bibliotecar public

Viața bibliotecarului public nu-i deloc ușoară. Poate de aceea, munca într-o bibliotecă publică ne dă satisfacții în fiecare zi. Satisfacții sau mulțumiri pe care bibliotecarii din alte sisteme nu au cum să le înțeleagă.

Am afirmat că *bibliotecarul public* este eminența cenușie a comunității în slujba căreia se află și, totodată, unul dintre cei mai modești și tăcuți analiști ai mediului în care își desfășoară activitatea. Unii au zămbit condescendent. Puțini știu, însă, cât de multe cunoaște un bibliotecar public. Un bibliotecar public profesionist. Nu cineva pripășit într-o bibliotecă publică.

Așa cum la fel de puțini știu că pot apela la *biblioteca publică* pentru orice tip de informație și orice gen de documentare. O parte din vină este, fără nici o îndoială, a noastră, a bibliotecarilor, care nu am reușit să demonstrăm că biblioteca publică a făcut, după *Revoluția* din 1989, pasul de la monocultura de tip fiction, cu rolul premeditat de a menține poporul în adormire, la ceea ce a fost, este și va fi pentru întreaga civilizație actuală, *biblioteca publică*, furnizoare de informații, la zi, din toate domeniile. Așa cum suntem vinovați, de multe ori, pentru incapacitatea de a determina autoritățile să fie cu adevărat în slujba cetățenilor prin asigurarea accesului liber la informație, documentare, precum și asigurarea spațiilor necesare dezvoltării serviciilor specifice bibliotecii publice. Pentru a le atrage în mod serios atenția celor aleși că încalcă, zi de zi, legislația biblioteconomică în vigoare cu consecințe dezastruoase pentru viitorul imediat și îndepărtat. Legislație care încearcă timid să se alinieze la civilizația occidentală.

Educația precară a multora dintre cei *care este* și care s-au angajat că se vor îngriji de bunul mers al unei comunități (comună, oraș, municipiu, județ, țară) și disprețul post-electoral, afișat de multe ori față de cei pe care ar trebui să-i protejeze, să-i informeze, face ca societatea românească să mimeze evoluția și, de fapt, să tot tropăie spre Europa.

Lipsiți de informație, marea majoritate a oamenilor sunt supuși greșelilor și plătesc, cotidian, foarte scump manoperele unor autorități incapabile să fie în slujba tuturor membrilor comunității și, mai ales, a celor săraci. În fond, serviciile de informare și documentare ale bibliotecii publice sunt servicii comunitare de protecție socială. Mai ales în Republica România!

Nu contemporanii noștri au conștientizat că *biblioteca publică* este centrul de informare comunitară. Este un adevăr valabil din antichitate, odată cu deschiderea primei biblioteci publice la Atena, în secolul al VII-lea î.Hr., și va dăinui cât va exista actuala civilizație pe Terra.

De aceea, viața bibliotecarilor publici nu are cum să fie ușoară. Nu poate fi monotonă și nu lasă loc plafonării profesionale, cum se întâmplă în multe alte profesii. Reamintim, e vorba de bibliotecarul public profesionist.

În contextul actual al dezvoltării societății românești,

cererea de informații este din ce în ce mai mare. Nu punem problema elevilor și studenților. Din totdeauna, acești utilizatori au accesat serviciile oferite de biblioteca publică, în condițiile în care multe "biblioteci" școlare se rezumă la un dulap pe jumătate gol și, de cele mai multe ori, cu documente biblioteconomice care nu răspund cererii. De când cu donațiile de peste hotare, întâlnim biblioteci burdușite cu cărți pe care nimeni nu le solicită, dar care dau bine ca imagine, din punct de vedere estetic prin condiția lor grafică și tipografică.

În treacăt fie spus, am propus, prin anii '80, să fie unificate cele două tipuri de biblioteci, e adevărat din sisteme diferite, astfel ca la nivelul localităților rurale să se asigure fonduri sporite pentru o mai bună dotare, însă orgoliile unor indivizi de-atunci și de azi fac ca membrii acestor comunități să aibă în continuare de suferit prin interzicerea accesului elementar la informație, documentare și lectură.

Ne arătăm surprinși că numai 57% din populația României mai citește, din când în când, și doar 8% citește sau se informează în mod curent. Poate că cifrele date publicității sunt mult umflate. Există, însă, asigurate serviciile specifice bibliotecii publice la nivelul legislației românești? Asta e o altă poveste. Ne-am obișnuit, de altfel, cu sondajele în România. Țara cu cele mai multe instituții de acest gen din Europa!

Cert este că de *informație* este tot mai multă nevoie, realitate constatată în localitățile care cunosc efecte civilizatoare, unde reformele sunt în plină desfășurare, populația adultă fiind tot mai interesată de propriul destin. Evoluția nu poate avea loc fără informație și documentare. Așa cum o țară nu poate fi furată fără informație!

Unde trebuie să găsim informația stocată și pusă la dispoziția membrilor comunității?

Nu-i greu de ghicit! La **BIBLIOTECA PUBLICĂ**, singura instituție de interes public comunitar care, prin statutul ei, furnizează orice informație și asigură lectura publică.

Marea majoritate a bibliotecarilor publici a înțeles, cu greu, că trebuie să-și schimbe direcțiile principale de acțiune. De la lectura ca mijloc de *petrecere a timpului liber* (!?), de drog cultural sau de manipulare ideologică a cetățenilor (ordinea o stabiliți dumneavoastră), cum era în perioada totalitară, s-a trecut brusc la *informare* sau mai bine zis *informatizarea* ca modă și nu ca mod de lucru eficient. Banii, deseori, aruncați în vânt (bineînțeles, acolo unde erau bani) pe tot felul de programe electronice preluate din Occident sau creații proprii care nu s-au putut interconecta, fiind incompatibile cu nu știu ce sistem în continuă schimbare ș.a.m.d. Fapt constatat, de regulă, după implementarea programului cu tam-tam-ul de rigoare. E plină țara de exemple.

Suportul tradițional, hârtia, a fost mult neglijat, ajungându-se la trista realitate ca 30 – 50% din fondurile de documente aflate la împrumut la domiciliu să fie tot cele

tipărite înainte de 1989, documente care de mult ar fi trebuit înlocuite, cel puțin din punct de vedere al protecției sanitare, dacă nu din alte motive. Dar cine să se gândească la sănătatea membrilor comunității!? La asigurarea fondurilor pentru achiziții măcar la nivelul legislației românești!? Pentru neprofesioniști precizăm că în lumea civilizată rata de înlocuire este de cca. 10 ani!

Unii specialiști au inventat denumiri noi pentru *biblioteca publică* sau secțiile ei, până au ajuns la prețioasă și ridicola formulare "în biblioteca noastră s-a deschis, de curând, un *centru de informare comunitară*".

Nu **SRI**-ul este cel mai mare depozitar de informații. De când există, *biblioteca publică* a fost, este și va rămâne, în ansamblul ei, **CENTRUL** de informare a localității, cel mai mare furnizor de informații pentru membrii comunității. Aici trebuie să găsească plătitorul de taxe și impozite orice informație necesară unei existențe decente.

Dezvoltarea *modulelor de informații comunitare* capătă, în contextul actual de accedere spre o altă lume, cu alte standarde, o importanță deosebită. Nu este un lucru ușor, mai ales în condițiile localităților mari cu zeci și sute de *persoane juridice* care vin cu tot felul de oferte sau care au responsabilități diverse privind bunul mers al comunității. De câțiva ani ne vine în ajutor **Legea Nr. 544/ 2002**. Dar chiar și în aceste condiții, multe instituții sau autorități nu acceptă cu ușurință ca *buletinul informativ*, elaborat anual, să fie pus la dispoziția tuturor cetățenilor prin *biblioteca publică*. Așa cum nici firmele comerciale nu conștientizează faptul că pot să-și facă cunoscute ofertele și prin *biblioteca publică*.

Biblioteca publică, prin misiunea ei, pune la dispoziția tuturor membrilor comunității informații privind activitatea autorităților locale și naționale, a organizațiilor naționale și internaționale etc.

Submodule de genul **TOTUL despre CARTIERUL...** / **despre SECTORUL...** / **despre MUNICIPIUL...** / **despre ROMÂNIA/ despre UNIUNEA EUROPEANĂ** sau **despre TERRA** sau **TOTUL despre ORICE** (referințe generale) sunt din ce în ce mai accesate, fiind soli-

citate informații diverse indiferent de tipul de suport pe care se află. Condiția este ca ele să fie permanent actualizate, promovate și vizualizate.

Proiectul **REFERINȚE COMUNITARE**, demarat de Serviciul *Relații Publice* al **Bibliotecii Metropolitane București** acum doi ani, permanent îmbunătățit, demonstrează din plin utilitatea sa. Submodulele nu sunt ușor de organizat. Aici se vede cât de mult cunoaște bibliotecarul public comunitatea pentru care lucrează, care este gradul său de comunicare cu autoritățile și persoanele juridice din zona de acoperire cu servicii de bibliotecă publică. Cum a reușit să-și construiască imaginea personală și pe cea a bibliotecii. Cât de cunoscut și apreciat este de salariații celorlalte instituții. Pentru asta e nevoie de bibliotecari publici inteligenți, inventivi, cu o mare rezistență la efort intelectual, cu abilități deosebite în comunicare și cu o mare iubire de oameni. Și bine plătiți. Vor câr-coti unii. Deținătorii de informații au fost, din totdeauna, foarte bine plătiți!

Informațiile pot fi colectate și furnizate pe toate canalele posibile. Totul e să fie regăsite cu rapiditate și să ajuti utilizatorul cu toate datele posibile atunci când are nevoie de ele. Răspunsuri de genul **NU ȘTIU!** sau **NU AVEM!** descalfică pe bibliotecarul public solicitat.

Biblioteca Metropolitană București are filiale cu o bună experiență în domeniul informării comunitare la nivelul zonei de acoperire, cu o bună comunicare cu alți furnizori de informații de interes public, autorități, instituții, firme comerciale etc., așa cum există și filiale unde bibliotecarul public nu reușește să-și pună în valoare calitățile profesionale și inteligența nativă. Trăim într-o lume a cauzelor și efectelor, de care de multe ori facem caz, uneori fără acoperire.

Înainte de toate, cetățeanul, ca și furnizorul de informații de interes public, trebuie să fie conștientizat că numai la *biblioteca publică* poate obține orice informație.

Informația = putere. Dați putere semenilor voștri! Și vor fi mai civilizați, mai buni.

Viața bibliotecarului public nu-i deloc ușoară! Avantajul constă în frumusețea ei deosebită.

BIBLIOTECA LUCIAN BLAGA

Cartea florilor – ziua filialei –

Radu VLĂDUȚ

Filiala LUCIAN BLAGA a Bibliotecii Metropolitane București este de ani buni în frunte. După ce în 2003 și 2004 a obținut Premiul 1 la concursul "Bibliotecarul și biblioteca sa", în 2005 colectivul filialei a reușit să câștige chiar trofeul cu același nume. Felicitările în cadru festiv au sosit cu ocazia aniversării zilei filialei LUCIAN BLAGA luni, 9 mai 2005, ora 15.30, la sediul din Piața Iancului.

Cititorul care vine să-și procure volumele dorite, indiferent că ajunge la bibliotecă dinspre Bulevardul Pache Protopopescu sau dinspre Șoseaua Mihai Bravu, este întâmpinat în vitrinele mari de o splendidă colecție (mai bine zis expoziție) de flori rare, îngrijite cu răbdare de cele trei bibliotecare. Am văzut nu o dată simpli trecători de pe stradă intrând în sediu pentru a elogia sau a întreba, din curiozitate sau interes, una sau alta despre... florile din vitrine. Nu se poate închipui un cadru mai plăcut pentru studiu.

La festivitatea amintită programul a fost variat:

- evocare "Lucian Blaga" (110 ani de la naștere)
- "Integrarea europeană" – realități și perspective
- lansarea volumului *Cartea florilor* de Ilona Daniela Ioniță

Ioniță

- acordarea premiilor anuale ale bibliotecii – 2004

Au colaborat: Valentina Antipa, șef Birou Relații Comunitare la Primăria Sectorului 2, Ilona Daniela Ioniță, comisar programe culturale A.G.G., prof. Gina Bianu, lector univ. dr. Aurelian Burtea – Academia de Teatru și Film, alți invitați din partea BMB și abonați ai bibliotecii.

Vremea frumoasă și organizarea impecabilă au contribuit la succesul acestui eveniment cultural în această însoțită după-amiază de mai, printre florile și cărțile de la biblioteca LUCIAN BLAGA.

Scurt istoric

Biblioteca LUCIAN BLAGA a fost înființată în aprilie 1963 ca bibliotecă pentru copii, sub denumirea de ION CREANGĂ, moment în care s-a desprins ca filială a raionului "Tudor Vladimirescu". În acea perioadă a funcționat pe str. Dimitrie Cantemir nr. 57, devenită ulterior str. Cernica, sector 4.

Bibliotecare la vremea respectivă au fost Domnica Cojocaru și Sanda Ștefănescu, cea dintâi coordonând activitatea bibliotecii până în 1998.

În 1987 s-a obținut un local (parterul blocului D5 din Șos. Mihai Bravu 116, sector 2) mult mai spațios decât cel anterior și filiala pentru copii s-a transformat în bibliotecă publică enciclopedică. Denumirea de LUCIAN BLAGA datează din 1996, când secția de copii a capitalei a preluat numele vechi de ION CREANGĂ.

De-a lungul anilor au avut loc aici întâlniri cu scriitori și elevi, expoziții, interviuri la posturile PRO TV, TVR Cultural, TVRM.

Amplasamentul este generos, în împrejurimi găsindu-se colegiile "Mihai Viteazul" și "Iulia Hasdeu", liceele "Emil Racoviță" și "Mihail Sadoveanu", Facultatea de Instalații, Academia de Teatru și Film și mai multe școli generale. Populația cartierului este numeroasă și diversificată, ponderea cea mai însemnată având-o elevii și studenții, urmași de pensionari și salariați.

Biblioteca LUCIAN BLAGA se manifestă ca un puternic centru de informare a comunității, nu numai prin oferta de carte și publicații periodice (ziare, reviste), ci și prin interacțiuni cu forurile administrative locale. Acestea se realizează prin prezența unui centru electronic de informare, pus la dispoziția publicului de Primăria sectorului 2.

Date tehnice

Adresă: Șos. Mihai Bravu 116.

Telefon: 252.35.59.

Mijloace de acces: autobuzele 330, 335, 311, tramvaiele 5, 34, 46, metrou.

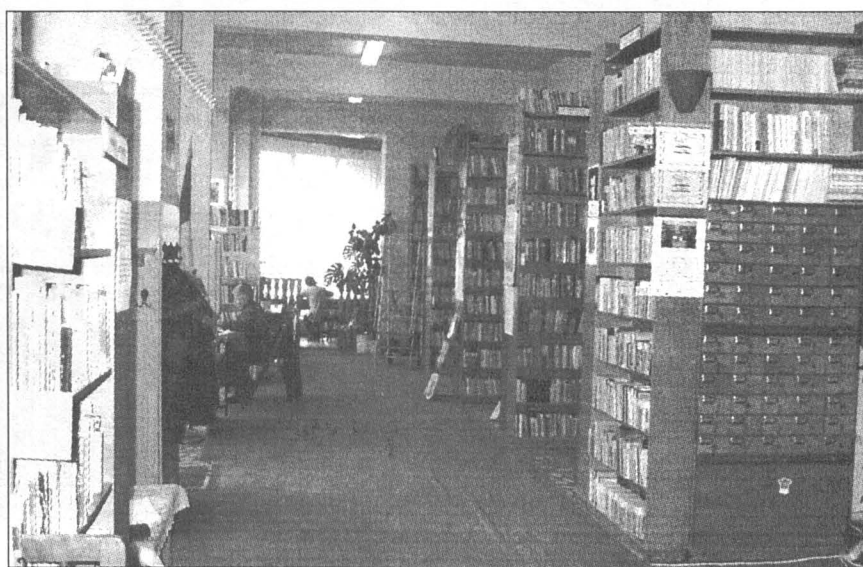
Program: luni – vineri 9 – 19, sâmbătă 9 – 13.

Colectiv: coordonator filială Lavinia Însurățelu, bibliotecare Eugenia Drăgoteiu și Gheorghiana Cernat.

Nr. volume: 27.810.

Nr. abonați: 7.570 (din 2001).

Zona de acoperire: Municipiul București.

Secvențe

Adolescenții

Au fost sărbătoriți, anul acesta, și de către Filiala **ALEXANDRU ODOBESCU** prezentă în mijlocul elevilor de la Grupul Școlar de Mecanică Fină București. A fost o manifestare complexă în care bariera dintre generații a dispărut, invitați și participanți dând curs demersului de a dezbate cu seriozitate temele propuse. Scene din piesa *Gaițele* de Al. Kirilescu, interpretate de formația de teatru a școlii (regie prof. Mariana Simion și Monica Iacob) au constituit un final, mult apreciat de invitații Mihaela Gheorghiu, bibliotecar, și Marin Codreanu, muzeograf (Muzeul Național al Literaturii Române). Adolescenții au fost la înălțime și pe 12 mai a.c. (*Mihaela GHEORGHIU*)

Copiii, eterna minune

De ziua lor, copiii au fost întâmpinați *În lumea lor* la Filiala **NICHITA STĂNESCU**, cu mici surprize, pregătite cu toată dragostea, de cei care le sunt mereu alături: părinți, învățători, bibliotecari. Copiii Școlii nr. 170 ne-au încântat cu desenele și poeziile pe care ni le-au pregătit.

În *Oglinda fermecată* (moment teatral), copii ai Grădiniței nr. 217 și-au revăzut poveștile preferate în cadrul manifestării *Minunile cărții*, la Biblioteca **NICOLAE LABIȘ** cu prilejul zilei acestei filiale a Bibliotecii Metropolitane București, când au fost acordate și premiile anuale pe 2004. (*Liliana RADU*)

Ziua Europei

Întâmpinarea *Zilei Europei* a avut loc la Filiala **MIHAI EMINESCU** (Sectorul 6) a Bibliotecii Metropolitane București. Alături de prietenul cel mai bun – cartea – au fost momente plăcute în mijlocul unei expoziții de pictură și grafică *Noi și Europa*. Publicul tânăr, și nu numai, a fost familiarizat cu conceptul de integrare și mecanismul de funcționare, cu ajutorul doamnei Janeta Preda, director Direcția de Integrare Europeană la Primăria Sectorului 6. Participanții s-au bucurat, de asemenea, de prezența distinșilor noștri colaboratori: Elena Forțu, pictor, Ioan Olimpiu Luca, istoric; Viorel Tudor, profesor. (*GSM*)

De 1 iunie la Snagov

Îmbarcați în două autobuze, peste o sută de copii-utilizatori ai Filialei **MARIN PREDA** a Bibliotecii Metropolitane București au luat drumul Snagovului la ceas de dimineață. Bucuria celor mari și mici nu a fost prea mult tulburată de norii amenințători, cântecul și gluma fiind antidotul. La Snagov, proiectul Asociației Ghidelor și Ghizilor din România a fost în întregime derulat, ca și programele de muzică, dans, și poezie pregătite de elevi ai Școlii nr. 152 Uruguay. Sponsorii generoși: Editura CORINT, PEPSI COLA, DASIMPEX s.r.l., McDONALD's, RATB-ETA au întregit o zi plină de evenimente pentru toți participanții. (*GSM*)

1 iunie 2005

Sărbătorirea *Zilei Internaționale a Copilului* a devenit o tradiție în calendarul activităților culturale desfășurate de Bi-

blioteca **ION CREANGĂ**, filială a Bibliotecii Metropolitane București.

Anul acesta, cu prilejul zilei de **1 iunie**, am marcat și împlinirea a 11 ani de la debutul relațiilor de colaborare a Bibliotecii Metropolitane București cu instituții culturale din Bulgaria prin organizarea, simultan la București și Sofia, a expoziției *Copiii din România și Bulgaria creează împreună*.

Este un proiect al Bibliotecii Municipale din Sofia care urmărește organizarea de expoziții cu obiecte de artă realizate de copii din diverse țări sub genericul *Joaca în jurul lumii*.

Expoziția deschisă la Biblioteca **ION CREANGĂ** a cuprins desene și obiecte din ceramică realizate de copii din Bulgaria, obiecte din ceramică și măști create de elevii Școlii de Muzică și Arte Plastice nr. 4 din București.

Copiii de la aceeași școală au susținut un microrecital instrumental de muzică clasică la pian, vioară și chitară.

Și pentru ca paleta de creație a copiilor să fie completă, ziua s-a încheiat cu spectacolul *Daruri pentru fiecare, de la mic până la mare* susținut de **Teatrul de păpuși LICURICI** al Bibliotecii **ION CREANGĂ**, ai cărui păpușari sunt copii de la vârsta de 3 ani până la adolescență.

O contribuție deosebită la realizarea expoziției de la București dar și a celei de la Biblioteca Municipală din Sofia a avut-o Asociația **EUROREGIONEA DANUBIUS**, reprezentată de d-na Lili Ganceva, care a facilitat atât comunicarea între cele două biblioteci cât și transportul exponatelor.

La acest eveniment cultural au participat, la București și la Sofia, reprezentanți ai ambasadelor celor două țări.

La București, Ambasada Bulgariei în România a fost reprezentată de domnul consilier Stanimir Petkov, iar din partea comunității **BRATSVO** a Bulgarilor din România a participat d-na Mihaela Deșliu, președintele acesteia, și preotul Peter Totev, reprezentantul Patriarhiei Bulgare în România.

Evenimentul este începutul unei colaborări între cele două instituții, Biblioteca Metropolitană București și Biblioteca Municipală din Sofia, susținută de încheierea unui Protocol care va stabili o strategie comună de promovare a valorilor culturale din cele două țări.

Delia NISTOR

Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România

– IV –

Liviu BUTUC

4.3. Arta manuscrisului

Deși embrioane de tipar apăruseră în Asia și Europa încă de timpuriu, până la punerea în aplicare a tiparului, ca tehnologie de multicopiere mecanică a documentelor, cărțile se prezentau sub forma manuscrisului, iar multiplicarea se făcea prin procedeul greoi al copierii manuale. Semantic, cuvântul manuscris înseamnă text de mână, dar în accepția mai largă el desemnează mai ales cărțile copiate manual. În Evul Mediu, copierea avea ca scop conservarea și multiplicarea documentelor pentru necesitățile proprii sau pentru vânzare. Reproducerea artizanală a textelor se făcea de către persoane care dobândiseră meșteșugul scrisului (caligrafi profesioniști) și al desenului, așa încât rezultatele muncii lor, de cele mai multe ori, erau opere de artă desăvârșită, unele neegale până astăzi. Trecându-și uneori numele în josul unor file de pergament, alteori la încheierea rândurilor unor manuscrise asupra cărora truseră luni sau ani la lumina de zi sau aceea dată de o feștilă cu seu, adesea neînsemnându-și nici măcar numele pe adevăratele lor opere, au existat în istoria culturii Evului Mediu românesc cărturari de excepție, oameni talentați în ale scrisului, ca și în ale desenului, numiți de cercetătorii contemporani caligrafi și miniaturisti. Din umbra chiliilor și, mai rar, din cancelariile voievozilor, la porunca acestora din urmă sau dintr-un impuls lăuntric, pentru necesități didactice sau de cult, copiiștii ne-au lăsat moștenire adevărate monumente de cultură scrisă, realizări artistice de un rafinament neîntrecut. Nevoia de carte manuscrisă a impus dezvoltarea de școli speciale pentru ucenici. Copiiștii, de obicei călugări, aveau o pregătire multilaterală: învățau limba latină ori slavonă sau greacă, gramatica, ortografia și, mai ales, caligrafia. Arta complexă a manuscrisului va impune, în timp, chiar o diviziune a muncii. Astfel, apar caligrafi, rubricatori, pictori-iluminatori, care desenau miniaturi (de la latinescul *iluminare* = a lumina, a împodobi, a ilustra). Spre deosebire de Occident, unde alături de mănăstiri se dezvoltă și instituții laice (universitățile) care dispuneau de ateliere de multiplicare proprii, în țările române această îndeletnicire de seamă rămâne până târziu apanajul marilor mănăstiri. În mănăstiri existau ateliere (scriptorii) în care lucrau numeroși copiiști la pupitre înalte pe care puneau coala de pergament, cartea care trebuia copiată și uneltele de scris. Lucrau continuu cu pauze numai în timpul meselor și al rugăciunilor. Erau supuși unor regulamente foarte severe, în schimb erau scutiți de treburile gospodărești⁸⁰.

Munca de copist era grea și istovitoare. Iată ce mărturisește Andronic Ierosimonahul la sfârșitul unui manuscris copiat de el: "Sunt mărturii vrednice de credință pentru plata osteneții scriitorului, căci multe neputințe și slăbiciuni cuprind

trupul lui. Ochii uneori se paiejenesc, căutând și socotind mulțimea cea fără de număr a slovelor; mintea slăbind în cap, nelucrătoare rămâne la alte trebi; mâna dreaptă slăbește, fiind condeiul, după cap îl doare pentru multa plecare a grumazului; spetele încă îl dor, gârbovind-se pentru multă stare; capul, turburându-i-se creierii, când îl ridică în sus, ca un amețit se află. Pieptul, care se razămă de masa pre care scrie, ca cu cuțitele este sângerat și pătruns. Picioarele încă amorțesc... Scaunul care tuturor este știut că oricine când șade pe el odihnește câștigă, iar scriitorul nu odihnește, ci chinuire trupului își pricinuieste; tot trupul, până nu se întinde, nu se îndreptează. Corabia câștigă adăpostire la mal, iar scriitorul se bucură de sfârșitul cărții"⁸¹. Este evident faptul că după un asemenea volum de muncă prețul unei cărți manuscrise era și el pe măsură. De exemplu, în anul 1536, Vlad Voievod Călugărul a cumpărat o treime din suprafața muntelui Prislop, dând la schimb manuscrisul unui *Tetraevanghel*. Valoarea comercială a manuscriselor a mai scăzut după generalizarea hârtiei ca suport de exprimare, iar introducerea tiparului nu a eliminat brutal manuscrisele de pe piața cărții, ele reușind să aibă căutare până târziu în secolul al XVIII-lea.

În țările române, manuscrisele apar sporadic încă din secolele XI – XII, iar scrierea pictată și miniatura se constituie ca genuri de sine stătătoare în secolul al XIII-lea. Dintre operele de început amintim *Apostolul*, datat secolul XIII și care poartă însemnarea finală: "a scris Ștefan". Textul este scris pe pergament în culorile roșu, negru și albastru, iar frontispiciile sunt o combinație de elemente zoomorfe. O preocupare stabilă privind copierea și multiplicarea prin copiere a documentelor de cult apare atestată cu certitudine la începutul secolului al XV-lea în Țara Românească. Aici, călugărul Nicodim înființează la mănăstirea Tismana un scriptorium care va sta la baza edificării unei școli de caligrafie și miniaturistică. Tot el scrie și o *Evanghelie* (1404 – 1405) în limba slavonă și cu o ornamentație similară manuscriselor bizantine din secolele XII – XIII, cu motive fitomorfe puțin stilizate, în culoarea albastră. În decursul aceluiași secol, apar ateliere de copiat și în alte mănăstiri precum: Bistrița (Oltenia – 1491), mănăstirea Feleacului și mănăstirea Prislopului, în Transilvania. În Moldova, cel mai vestit scriptorium aparținea mănăstirii Neamțului. Aici și-a clădit prestigiul Gavril Uricovici (adică fiu al unui scriitor de urice), primul pictor român cunoscut și iscusit caligraf a cărui activitate se întinde între 1424 – 1448. De la el ni s-au păstrat 13 manuscrise; miniaturile de pe *Tetraevanghelul* realizat în anul 1429 (aflat astăzi la Oxford) la cererea domniței Marina, soția lui Alexandru cel Bun, în pofida dimensiunilor reduse, beneficiază de valențele monumentalității. Perioada cea mai bogată, însă, în manuscrise este lunga domnie a lui Ștefan cel Mare (1457 – 1504), din care se

Vignetă din *Octoiul* tipărit de Macarie în 1510
(după un exemplar găsit la muntele Athos)

cunosc nu mai puțin de 40 de copii artisanale; din acestea, 22 au fost copiate în anii de avânt economic și cultural, 1486 – 1504, când se confecționa mai mult de un manuscris pe an, față de perioada anterioară când se executa un manuscris la 18 luni. De numele marelui voievod se leagă și școala de ucenicie ca și scriptoriul de la mănăstirea Putna. Aici au învățat arta manuscrisului copiști care, ulterior, au devenit mari maeștri și au înființat ateliere de copiat în alte mănăstiri ca: Neamț, Bistrița, Probota și Dragomirna. Dintre aceștia amintim pe Teodor Mărișescul, Paladie, Spiridon și Nicodim. Ultimul este acela care ne-a lăsat o cronică a Moldovei în limba germană (*Cronica breviter scripto* – 1502) și un *Tetraevanghel slavon* (1473), lucrat pentru mănăstirea Humor, în care, alături de miniaturi de o înaltă ținută artistică, se află și un portret care îl reprezintă pe marele domn al Moldovei în ținută de sărbătoare. În secolul următor, un alt renumit discipol al școlii putnene convertește meșteșugul caligrafiei în artă a literelor. Este vorba de Anastasie Crimca. El zidește cu cheltuială proprie mănăstirea Dragomirna (1609) și înființează scriptorium-ul în care cu mare trudă și osteneală se vor încheia 12 manuscrise, din care 9 cu miniaturi. “Particularitatea manuscriselor lui Crimca este aceea că temele lor iconografice se depărtează de canoanele indicate de manualele de pictură bisericești – așa zisele ierminii – și

sunt elaborări plastice ale imaginației artistice a autorului (...). Miniaturile sale păstrează vechile teme picturale vegetale, dar el le îmbogățește coloristic și se inspiră din flora autohtonă: garoafa, laleaua, trifoiul, miosotis, strugurele și vrejul lui. Temele zoomorfe reproduc tipuri ale faunei locale: păun, vulturi, corbi, cai, urși, dar și animale fictive pomenite în legende populare, ca aspida, licornul, balaurul. Crimca introduce din abundență motivul antropologic, pictând pe o pagină întreagă portrete umane, apoi numeroase scene religioase, o întreagă tipologie umană cu semnificații simbolice”⁸².

În Țara Românească, în secolul al XVI-lea, realizarea artistică a manuscriselor atinge valoarea celor din Moldova, având foarte multe asemănări, dar din a doua jumătate a secolului școala munteană urmează un drum propriu. De exemplu, un *Tetraevanghel* de la Bistrița olteană cuprinde 25 de ilustrații și portrete, iar un altul, găsit la Sucevița și aflat astăzi la British Museum, este prevăzut cu ilustrații dispuse direct în text. Figura reprezentativă a artei manuscrisului muntenesc este acum Ioan de Cratovo, care a lucrat la Craiova în anul 1583. El utilizează ornamentația combinată cu ilustrația și introduce medalioanele polilobate în centrul frontispiciului, precum și portrete de familie și scene cu numeroase personaje. Activitatea de scriere și copiere a manuscriselor se exercită cu precădere asupra acelor documente necesare practicării cultului, dar există și exemple de manuscrise cu caracter laic. Așa, de pildă, apar primele texte de legi, pe lângă pravilele bisericești sau nomocanoanele, a căror răspândire este determinată de tendința de centralizare feudală. De exemplu, în 1451, grămaticul Dragomir scrie un *Zaconic* (codice de legi) pentru Vladislav, domnul Țării Românești, iar Damian grămaticul copiază, în 1495, la Iași, *Syntagma* (colecția de legi) a lui Matei Vlastares, din porunca lui Ștefan cel Mare. Din secolele XV – XVI apar și primele cronici manuscrise ale domniilor lui Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanul, Petru Șchiopul, *Povestea lui Dracula Voievod* (1486). În perioada următoare, până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, deși tiparul se generalizează și tipărițile devin produse de piață, scriptoriile continuă să producă manuscrise miniate, frumos împodobite, pentru necesități bisericești, dar și laice. Romanele populare, hronografele, cronicile versificate și cărțile de înțelepciune fac obiectul muncii copiștilor, cărturari din popor sau din rândul boierilor. De un succes binemeritat s-au bucurat în epocă: *Alixândria* (Istoria despre marele Alexandru-Împărat), *Esopia* (Viața preînțeleptului și minunatului Esop), *Sindipa*, *Iliada lui Homer*, *Halima sau o mie și una de nopți*, *Archirie și Anadam*, *Viața lui Bertolde*. Numeroase sunt și manuscrisele de cronici scrise de Grigore Ureche (1590 – 1647), Miron Costin (1633 – 1691), stolnicul Constantin Cantacuzino (1640 – 1716), Ion Neculce, Stoica Ludescu, Radu Popescu și alții. În Transilvania, s-au păstrat în biblioteci până în zilele noastre *Codicele de la Mediaș* dintre anii 1762 – 1794, *Cartea logofătului Gheorghe din Curciu*, 1743 – 1783 și *Codicele de la Ozun din 1790* etc. Dintre copiiștii artiști, izvoarele istorice îi amintesc pe Ioniță logofătul care a copiat romanul cretan *Erotocritul* (1782), frumos ilustrat de “Petrache logofătul cu 132 de imagini în culori și cu un auto-

portret”⁸³ și Năstase Negrule, care a copiat și ilustrat *Alixândria* (1790) cu imagini din viața lui Alexandru Macedon. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, tiparul se generalizează și se emancipează total de sub tutela religioasă și a domniei, iar arta manuscrisului se estompează ca activitate culturală și lasă locul tipăriturilor.

4.4. Tipografii, tipografi, tipărituri

Ideea multiplicării unui înscris într-un număr cât mai mare de exemplare, prin alte mijloace decât prin simplă copiere manuală, se conturează încă din antichitate și de-a lungul timpului capătă diverse forme de materializare. Sub formă de peceti și matrițe – stampile, încă din mileniul III î.Hr., sumerienii imprimau tăblițele de lut, iar mai târziu, grecii, romanii și dacii uzau de acest procedeu pentru marcarea produselor ceramice. În secolul IV d.Hr., egiptenii se foloseau de un procedeu primitiv de xilogravură pentru imprimarea țesăturilor. Necesitățile de cult i-au determinat pe călugării budiști, în secolele VIII – IX, să se folosească de xilogravură pentru multiplicarea numelor sacre și a rugăciunilor, precum și a unei culegeri de aforisme, *Sutra de diamant* (circa 868). Istoria Japoniei exemplifică și cazul unui ordin dat de împărăteasa Shotoku, în anul 770, de a fi imprimat în mai multe exemplare cu ajutorul unei matrițe de lemn. Cu același gen de matriță, chinezul Uang Chih a imprimat în anul 868 un tratat al cărui text acoperă o suprafață de hârtie lungă de 5 m și lată de 32 cm. Însă adevăratul embrion al tiparului este invenția fierarului chinez Bi Sheng, care a modelat în teracotă, în anul 1045, circa 7.000 de ideograme, alcătuind astfel prima formă de imprimerie cu litere mobile. De acest pretipar se vor folosi uigurii, pe la 1300 și coreenii care, în anul 1403, la ordinul regelui Htai Tjong, vor turna un joc cu 100.000 de caractere. Conștient de importanța deosebită a noului procedeu de multiplicare, regele coreean afirmă: “Cărțile sunt de mare folos pentru guvernarea țării. Regatul nostru de răsărit e așezat dincolo de mare și numai rar ne parvin cărți din Imperiul de mijloc, tablele de lemn se tocesc repede și e greu să gravezi table de lemn pentru toate cărțile din lumea întreagă. De aceea, voința noastră și legea dată de noi este să se fabrice litere de aramă și să se tipărească fiecare carte, pentru ca astfel cunoștințele literare să se răspândească pe cât e cu putință, spre folosul cât mai mare al tuturor”⁸⁴.

În această perioadă, în Europa, literele mobile erau utilizate la marcarea obiectelor ceramice, de pildă la Regensburg, în anul 1119, iar din a doua jumătate a secolului al XIV-lea se extinde procedeul xilogravurii în mănăstirile din Burgundia, Renania și Olanda pentru executarea cărților de joc și a “oglinzilor” – cărțuții xilografice cu text. Pe acest fond de pragmatism inventiv realizat de înaintași, germanul Gutenberg, pe nume său real Johannes Gensfleisch, creează, în prima jumătate a secolului al XV-lea, tiparul cu litere mobile. Meritul lui este că a realizat o sinteză tehnică a unor proceduri deja cunoscute: xilogravura și presa (inspirată de presa pe care o foloseau vierii de pe Rin). Din cele consemnate mai sus reiese clar poligeneza tiparului, faptul că procedeul mecanic de multiplicare a înscrisurilor este o invenție colec-

tivă a cărei paternitate i-a fost atribuită lui Gutenberg ca un corolar al eforturilor sale de a o definitiva și a-i da o utilitate de excelență în istoria culturii. Și dacă autorul tiparului nu a reușit să facă din inițiativa lui o afacere lucrativă, noul procedeu de imprimare va fi adoptat cu repeziciune de majoritatea țărilor occidentale. Astfel, la sfârșitul secolului al XV-lea, mai mult de 250 de orașe europene primiseră tiparul: 10 înainte de 1470, 100 din 1470 până în 1479, 90 din 1480 până în 1489 și 40 din 1490 până în 1500. În Germania erau mai mult de 60 de orașe care dispuneau de tiparniță. În Franța, capitala avea 60 de tipografii, iar la Lyon se înființaseră nu mai puțin de 40. În Europa Centrală primele tipografii se introduc în Ungaria (1473), Boemia (1476), Croația (1494) și Polonia, respectiv Muntenegru, în 1495. În sud-estul Europei, implicit în țările române, folosirea alfabetelor chirilice și glagolitice, care puneau probleme tehnologice în confecționarea literelor, ca și o anumită impermeabilitate la noua tehnologie au făcut ca tiparul să fie adoptat tardiv, peste perioada incunabulară, la inițiativa unor domni luminați. Sințagma “perioadă incunabulară” provine din termenul “incunabula” care a fost folosit pentru prima dată de Bernhard von Mallinckroth, în anul 1639, cu ocazia bicentenarului invenției lui Gutenberg, referindu-se la prima “typographiae incunabula” pentru a desemna perioada de început a tiparului și nu cărțile însele⁸⁵. O convenție internațională a stabilit că limita temporală incunabulară este anul 1500. Conform acestei convenții, țările române sunt excluse din faza copilăriei tiparului, în schimb în această perioadă “exportam” tipografi. Literatura de specialitate citează nume de români care ucenicesc în tipografii occidentale și își înscriu numele pe cărți imprimate în diverse centre tipografice. Astfel, numele lui Toma din Transilvania este scris pe o carte imprimată la Mantova, în 1473; Martin din Codlea își pune semnătura de tipograf pe un incunabul din Brunn; Andrei Corbul din Brașov își imprimă numele pe tipărituri din Veneția și alții. La aceștia se adaugă autorii români de incunabule care au fost tipărite în afară precum: Frater (Prezbiter Georgius) care, în 1482, publică la Urach un *Tratat despre credințele, obiceiurile, viața și viclenia turcilor* sau Pelbartus din Timișoara care a tipărit la Nürnberg, în 1498, un ciclu de *Cuvântări* (Sermones). De asemenea, nu puțini sunt învățații timpului care achiziționează documente din primele ediții ieșite de sub teascurile tiparnițelor. Ele sunt astăzi entități prețioase de patrimoniu organizate în colecțiile speciale ale unor muzee și biblioteci precum: muzeul Brukenthal din Sibiu, cu 382 de incunabule dintre anii 1468 – 1500; biblioteca Teleki din Târgu Mureș, cu 70 de exemplare; filiala Cluj Napoca a Bibliotecii Academice cu peste 160 de incunabule ori bibliotecă documentară Bathyaneum din Alba Iulia, cu cea mai veche carte incunabul, *Historia naturalia* a lui Plinius, tipărită la Veneția, în 1468⁸⁶. În acest context nu trebuie să uităm și demersurile făcute de domnitorii români pentru importul de carte tipărită sau pentru susținerea inițiativelor editoriale ale unor tipografii străine. I.C. Chițimia a demonstrat că Ștefan cel Mare a sprijinit tipărirea cărții de cult în Polonia înainte de anul 1500. Deși ne-am fi așteptat ca tiparul să fie introdus mai întâi în Transilvania, având în vedere vecinătatea Ungariei, unde invenția lui Gutenberg funcționa

încă din anul 1473, conjunctura istorică face ca preeminența să îi revină Țării Românești datorită bunăvoinței și înțelepciunii iluminatului domn Radu cel Mare de a pripăși pe lângă sine pe refugiatul ieromonah Macarie. Sârb din Muntenegru, călugărul Macarie învățase meșteșugul tiparului la Veneția, în tipografia lui Andreea Torezzani. Între 1493 – 1495 îl găsim la Cetinie de unde, din cauza opresiunii stăpânirii otomane, ia calea pribegiei, “ducând cu el un săculeț cu buchii frumos tăiate, de inițiale înflorite și de frontispicii dibaci împletite, în care se simte influența venețiană”⁸⁷. În 1507, ajunge în Țara Românească unde, cu încuviințarea și ajutorul material al domnului muntean, organizează, la mănăstirea Dealul din Târgoviște, în 1508, prima tipografie românească și a treia oficiu chirilic europeană. Prima carte pe care o tipărește este un *Liturghier*, în anul 1508. Îi urmează un *Octoih* (1510) și un *Tetraevangel* (1512). Pentru a nu se îndepărta prea mult de manuscrise, care aveau o mare căutare la acea vreme, tipăriturile macariene imitau inițialele și frontispiciile manuscriselor, continuând astfel măiestria caligrafilor copişti. Ca și la incunabile, însă, lipsește pagina de titlu, iar datele de tipărire sunt trecute la sfârșit. O noutate este și introducerea xilografurii, artă care va fi continuată și perfecționată de Filip moldoveanul, Coresi, Antim Ivireanul și mulți alții.

După o inactivitate de câteva decenii, practica tipăririi este reluată de sărbul Dimitrie Liubavici și de ajutorul său, Moise. Aceștia vor tipări la Târgoviște, între anii 1545 – 1551, cinci cărți (*Molitvenic* – 1545, *Apostolul* – 1547, în 2 ediții, un *Minei* – aflat astăzi la Biblioteca Saltâkov Scedrin din Sankt Petersburg și un *Evangelhilar*, 1541 – 1551, comandat de Ilieș Rareș pentru Moldova), vor pune bazele meseriei de tipograf, pregătind urmași pe Petre și Oprea, ultimul fiind mentorul lui Coresi, cel care se va afirma la Brașov, între anii 1557 – 1588, ca unul dintre cei mai prestigioși tipografi și editori din Europa. Ca noutate, trebuie adăugat că pentru prima dată Liubavici introduce tabla de materii la sfârșitul *Molitvenicului*, iar în mijlocul frontispiciilor xilografiate inserează stema Țării Românești.

Secolul al XVII-lea este dominat în cultură de figurile domnitorilor Matei Basarab, în Țara Românească și respectiv Vasile Lupu, în Moldova. Amândoi fondează imprimerii, făcând din această preocupare monopol domnesc. Acum se evidențiază tipografia de la Câmpulung și cea de la Govora, ultima fiind mutată ulterior la Târgoviște (1644 – 1652), după ce tipărise *Pravila* (1640) și *Evangelhia învățătoare* (1642). În activitatea imprimeriei de la Târgoviște un rol deosebit l-a avut cărturarul Udriște Năsturel (1597 – 1659) căruia i se datorează *Răspunsul împotriva catehismului calvinesc* și *Cartea despre imitarea lui Christos*. Tot în tipografia mitropolitană din Târgoviște se va imprima, în anul 1652, prima carte juridică, *Îndreptarea legii*. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, mitropolia este mutată la București în complexul mănăstiresc ctitorit de domnul Constantin Basarab (1654 – 1658). Aici, Varlaam, prospătul uns mitropolit, va pune bazele noii tipografii (1675) unde se va tipări, în 1678, *Cheia înțelesului* – prima carte religioasă în limba română, traducere din limba rusă, cu gravuri de Ioan Bacov. Dar mândria acestei tipografii și a tipografilor de sub îndrumarea meșterului Mitrofan rămâne editarea, în 1688, a *Bibliei de la*

Liturghierul lui Macarie,
prima carte tipărită pe teritoriul României (1508)

București, numită și *Biblia lui Șerban Cantacuzino*, performanță culturală începută în timpul lui Șerban Cantacuzino și finalizată de urmașul său, nimeni altul decât marele voievod și om de cultură Constantin Brâncoveanu. Tradusă din grecește de frații Radu și Șerban Greceanu, prin proporțiile ei (944 pagini) și prin tehnica redacțională uzitată, Biblia reprezintă “un monument literar, de limbă, dar în același timp și un act editorial fără egal, raportat la tehnica tipografică modernă”⁸⁸. La cele spuse mai înainte trebuie să mai adăugăm o informație nu lipsită de semnificație: *Biblia de la București* este cea dintâi lucrare tipărită în limba română în paginile căreia este imprimat cuvântul “patrie” după ce apăruse în latină folosit de Nicolae Olahus, în secolul al XVI-lea, într-o scrisoare către marele umanist Erasm din Rotterdam și de I. Honterus în lucrarea *Rudimenta cosmographica*.

În Moldova – pentru o scurtă perioadă funcționează tipografia de la mănăstirea Trei Ierarhi înființată de domnul Vasile Lupu cu sprijinul lui Petru Movilă, fiul domnitorului Simion Movilă, ajuns mitropolit al Ucrainei. După o perioadă de peste trei decenii de inactivitate editorială (1646 – 1679), munca de tipărire este reluată de Dosoftei cu apariția narațiunilor hagiografice: *Viața și petriaceria svinților* (1682 – 1686), prima carte românească în serie (4 volume), și o cronică rimată despre domnii Moldovei.

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, întreprinderile tipografice din Țara Românească și Moldova se extind prin înființarea a noi centre de imprimare la Buzău, Râmnicu Vâlcea și Rădăuți. La Buzău, sub domnia lui Constantin Brâncoveanu, Mitrofan publică 12 volume de *Minee* (1698) și *Triodul de la Buzău*

(1700), însă, la cumpăna dintre veacuri, rămân exemplare inițiativele editoriale ale lui Antim Ivireanul. Datorită acestuia se mută tipografia Mitropoliei de la București la Snagov, se întemeiază o nouă imprimerie, la Râmnic (1705) și se tipăresc, între anii 1696 – 1701 nu mai puțin de 14 cărți dintre care amintim: *Evangelia greco-română* (1693), *Floarea darurilor* (Snagov – 1700), *Liturghierul greco-arab* (Snagov – 1701), *Ceaslovul greco-arab* (București – 1702), *Psaltirea arabă*, imprimată la Alep, în Siria, cu material tipografic din Țara Românească și *Proschinatarul Ierusalimului și a toată Palestina* (1701), prima carte tipărită în limba turcă din întreaga lume otomană. Prestigiul tiparului românesc și al tipografilor autohtoni trece granițele Țării Românești. Așa se face că mulți tipografi români devin înaintemergători în arta tiparului din alte țări. Astfel, Mihail Ștefan (Ștefanovici sau Iștvanovici) după ucenicie la Snagov, în preajma lui Antim Ivireanul, va pleca, în anul 1699, la Alba Iulia, unde pune bazele tipografiei de aici și va tipări o *Bucoavnă*, cea mai veche carte didactică laică, precum și *Chiriadodromionul*, carte bisericească echivalentă cu reeditarea *Cărții românești de învățătură* de la Iași (1643)⁸⁹. După episodul Alba Iulia, în 1709, îl întâlnim pe Mihail Ștefan la Tbilisi, punând bazele tipografiei gruzine și tipărind primele cărți pe care era imprimată semnătura: “Mihail Stepanovili din Ungrovlahia”. Discipoli de ai săi vor înființa tipografii la Damasc, Bagdad și Teheran.

În tipografia buzoiană, după moartea lui Mitrofan (1703), activitatea este continuată de episcopul Damaschin, de la care ne-a rămas doar o singură carte, *Apostolul*, din 1704, și de Stoica Iacovici. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, tiparnița buzoiană își reduce simțitor atribuțiile de imprimerie până la anul 1832. Această pierdere este compensată, însă, de activitatea editorială susținută peste un veac (1705 – 1825) de tipografia de la Râmnicu Vâlcea, unde s-au tipărit multe cărți cu conținut didactic precum: *Întâia învățătură pentru tineri* (1726), abecedar reeditat în 1727 și 1734, *Învățătură pentru învățătura pruncilor* (1749) și *Gramatica limbii slavone*. Pe lângă numărul mare de lucrări tipărite, aici trebuie să consemnăm și grija deosebită a editorilor și gravurilor pentru designul acestora, aspectul grafic concurând cu cînte practica occidentală. În literatura bibliologică românească este subliniat astfel acest amănunt important: “Deși preponderent religioasă, cartea românească ilustrează o nouă mentalitate. Aspectul ei grafic, pe de altă parte, devine tot mai european. Gravurile în plină pagină ale lui Ursu Zugravul și Damaschin Gerbert bogate în detalii, expresive, frumoasele viniete, frontispicii și benzi ornamentale în stil baroc conferă acestor tipărituri un aspect de carte la vremea aceea modernă, asemănătoare cu cea care se imprima în vestul și centrul Europei”⁹⁰.

În Moldova, în secolul al XVIII-lea se remarcă tipografia de la Rădăuți înființată de episcopul Varlaam, cu o prestație meteorică (1744 – 1746) și numai cinci cărți tipărite. Singura tipografie cu activitate neîntreruptă rămâne cea de la Iași care, din a doua jumătate a secolului, cedează tot mai mult inițiativelor laice: hrîsoave istorice, manuale școlare, romane și lucrări filosofice traduse etc. Și în Muntenia, încă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, se întreprind

demersuri pentru laicizarea tiparului bucureștean prin închirierea tipografiei Mitropoliei de către negustorul Constantin Boltașul (1747) sau de Barbu și Grigore (1749) ori înființarea de tiparnițe private de către frații Nicola și Ioan Lazari, care obținuseră, ca privilegiu domnesc, interzicerea importurilor de tipărituri din Transilvania și beneficiau și de o fabrică de hârtie proprie. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, aceste tendințe de evadare a tipografiilor și tipăriturilor de sub tutela bisericească i se atașează, pe fondul destrămării feudalismului, și deconsacrarea limbii grecești agreată de regimul domniilor fanariote. Astfel, din 187 de tipărituri numai 30 erau în limba greacă, 6 în slavă, 1 în greacă-turcă, 1 în turco-română și 1 româno-rusă. La începutul secolului al XIX-lea apar tot mai multe tipografii particulare organizate și conduse de specialiști sau mari cărturari care erau totodată și editori sau chiar librari. În acest context, în anul 1817, apare la București prima tipografie și editură înființate de o asociație formată din medicul Constantin Caracaș, stolnicul Răducan Clinceanu și slugerul Dumitrache Topâlceanu. Această tipografie-editură va imprima printre altele: *Legiuirea lui Caragea* (1818), *Rost de poezii* – prima culegere de versuri românești sub semnătura lui Paris Mumuleanu –, cea dintâi lucrare despre ciumă în limba română și primele tragedii traduse din franceză și italiană (*Brutus* și *Merope* de Voltaire și *Oreste* și *Filip* de Alfieri – 1820). O întâietate în lumea tiparului este înființarea, în anul 1820, a primei imprimerii de muzică bisericească din toată lumea ortodoxă orientală. În 1830, marele cărturar I.H. Rădulescu cumpără tipografia de la Cișmeaua lui Mavrogheni, care avea 6 teascuri, 10 casete pentru litere, litografie și turnătorie de litere. Aici se vor tipări, până în 1848, circa 200 de titluri de cărți, periodice, foi volante etc.

Aceeași inițiativă o pune în practică la Iași și Gheorghe Asachi, care era și proprietarul privilegiat al unei fabrici de hârtie. Până în anul 1850 apar și alte tipografii precum cea de la Craiova a lui Constantin Lecca ori la București, tipografia laică de stat a Colegiului Național Sf. Sava – 1837 (pentru cărți cu caracter didactic) sau tiparnița lui Iosef Kopainic, unde a fost instalată prima mașină tipografică din capitală.

Bibliografie și note

80. Stanciu, Ilie – *Ibidem*.
81. Stanciu, Ilie – *Ibidem*.
82. Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe – *Scurtă istorie a cărții românești*, București, Editura Demiurg, 1994.
83. Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe – *Ibidem*.
84. Brătescu, Gheorghe – *Ibidem*.
85. Brătescu, Gheorghe – *Ibidem*.
86. Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe – *Ibidem*.
87. Demeny, Lajos; Demeny, Lidia – *Carte, tipar și societate la români în secolul al XVI-lea*, București, Editura Kriterion, 1986.
88. Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe – *Ibidem*.
89. Ligor, Alexandru – *Vechi tipărituri în limba română și unitatea națională*, Câmpina, Editura Verva, 1994.
90. Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe – *Ibidem*.

Înființarea Laboratorului de Studii ruse și sovietice

În cadrul Institutului de Istorie "N. Iorga" al Academiei Române a fost înființat Laboratorul de Studii ruse și sovietice, din inițiativa unor cadre didactice și cercetători din domeniul istoriei. Laboratorul și-a început activitatea prin organizarea Simpozionului *De la Uniunea Sovietică la Federația Rusă (1953 – 2005)*, desfășurat în zilele de 19 – 20 aprilie 2005, la care au participat profesori, cercetători, reprezentanți ai mass media. Partener media în organizarea Simpozionului a fost ziarul "Adevărul".

Lucrările Simpozionului s-au desfășurat în cadrul a două secțiuni: I – "Perestroika înainte de perestroika (1953 – 1985)"; II – "De la Mihail Gorbaciov la Vladimir Putin (1985 – 2005)".

La prima temă interesul participanților s-a îndreptat spre încercările de reformare a sistemului sovietic, întreprinse de L.P. Beria, N.S. Hrușciiov și I.V. Andropov. În comunicarea intitulată *Primul reformator post-stalinist: Lavrenti Beria*, acad. Florin Constantiniu a subliniat că activitatea politică a lui N.S. Hrușciiov, având drept obiectiv restructurarea sistemului sovietic, este bine cunoscută. În schimb, activitatea lui I.V. Andropov și, mai ales, cea a lui L.P. Beria, perceput exclusiv prin supervizarea aparatului represiv, au arătat că, în scurtul timp cât s-a aflat la vârful puterii (martie – iunie 1953), L.P. Beria, perfect informat asupra situației reale din URSS, a încercat atenuarea politicii represive, deplasarea centrului de greutate de la partid la guvern, promovarea unei politici de destindere internațională, prin abandonarea Republicii Democrate Germane, în favoarea unei Germanii reunificate, dar neutre. I.V. Andropov, ajuns șef al partidului și al statului, s-a angajat într-o politică de combatere a corupției și indisciplinei, dar și de lichidare a mișcării de disidență, recurgând la metoda internării în azilurile psihiatrice a protestatarilor.

Dintre celelalte comunicări prezentate menționăm: prof. dr. Gheorghe Buzatu, directorul Centrului de Studii Europene din Iași al Academiei Române: *Semnificația factorului rusec. Experiențe și concluzii*; drd. Alexandr Varona, Comunitatea Rușilor Lipoveni: *Politica religioasă în URSS în perioada poststalinistă*; prep. univ. Laurențiu Constantiniu, Universitatea București: *Un kaghebișt reformator: I.V. Andropov*; prof. Vasile Buga, colaborator al Comisiei de istorie româno-ruse: *Perestroika și destrămarea URSS*; Viaceslav Samoșkin, corespondent permanent al săptămânalului "Moskovskie novosti" la București: *Evoluția politică a Federației Ruse în anii '90 în viziunea politologilor ruși*.

Factorii care au determinat eșecul perestroikăi și destrămarea Uniunii Sovietice au făcut obiectul unui viu schimb de păreri. Fenomenele de mare amplitudine istorică din fostul spațiu sovietic au fost tratate într-un larg cadru interdisciplinar: istoric, geopolitic, demografic, economic,

cultural și religios. Lucrările și discuțiile s-au referit și la problema relațiilor româno-ruse și româno-sovietice, difuzarea culturii ruse în societatea românească, posibilitățile și mijloacele de extindere a schimburilor culturale și științifice. Vorbitoarii au relevat necesitatea unei distincții clare între marea cultură rusă, care reprezintă o componentă de seamă a patrimoniului spiritual universal și istoria politică rusă, care a cunoscut în evoluția sa o serie de perioade dramatice, având consecințe dezastruoase pentru poporul rus și celelalte popoare din zonă asupra cărora s-a răsfrânt în mod tragic politica imperială a panslavismului Moscovei.

Toți cei care au luat cuvântul au făcut aprecieri pozitive asupra inițiativei înființării Laboratorului de Studii ruse și sovietice, subliniind utilitatea acestei structuri specializate de cercetare asupra unei problematice extrem de importante a istoriei universale, având conexiuni strânse cu istoria noastră națională. S-a relevat că activitatea Laboratorului are nu numai o importanță strict istoriografică, ci și una actuală, având în vedere direcțiile și orientările de politică externă, rolul pe care România îl poate avea ca punte de legătură între lumea euro-atlantică și spațiul răsăritean. (I. C.)

Corespondență din Paris – Chișinău

Contribuția românilor din Paris la dezvoltarea lingvistică franceză și cea română

Jean-Yves CONRAD

Domnilor academicieni, doamnelor și domnilor,

In salonul de aur al Ambasadei române din Paris, în anul 1999, la 4 mai, preziua morții lui George Enescu (recent am comemorat cei cincizeci de ani de la trecerea lui în neființă împreună cu Doamna Mona Muscă, Ministrul Culturii și al Cultelor, cu prietena mea Ilinca Dumitrescu, directoarea muzeului "George Enescu" din București, și cu un grup de descendenți ai pionierilor *Companiei Franco-Române de Navigație Aeriană*), m-am întâlnit prima dată cu un grup deosebit de scriitori veniți de peste Prut în capitala luminilor. Dacă visul lor a fost visul secret al oricărui intelectual, din orice parte a lumii, adică să vadă Parisul, visul meu personal s-a realizat când am avut prima mea convorbire cu fratele de suflet Grigore Vieru, cu D-nul academician Mihai Cimpoi, cu Iulian Filip, Ion Hadârcă, Vasile Romanciuc, Ana și Alexandru Bantoș. A rămas și va rămâne ziua aceasta o zi de glorie în itinerariul meu cultural față de dulcea Basarabia. Doi ani mai târziu, în săptămâna limbii române, am venit aici la Chișinău pentru prima dată, ca invitat al unei basarabence de suflet, care lucrează la Biblioteca Centrală Pedagogică din București, și prin bunăvoința fratelui ei, Valeriu Snighiri, consilier la Parlamentul din Chișinău, un filolog de excepție și foarte discret. A fost al doilea șoc cultural basarabean care mă va marca până la sfârșitul vieții. Lupta deosebită și mișcătoare a basarabenilor pentru limba lor, cea română, dar și francofonia lor ne obligă, ca francezi, să fim alături de voi toți. Visul meu acum este să mă duc la Cernăuți pe urmele lui Paul Celan sau Mihai Eminescu, între altele, să revăd grupul de profesori din Bucovina, căruia i-am fost ghid pentru o plimbare prin Paris în noiembrie 2001.

Tema colocviului fiind "Strategii discursive", am ales să prezint *Contribuția românilor din Paris la dezvoltarea lingvistică franceză și cea română*.

De-a lungul secolelor, Parisul, capitala luminilor, a atras junimea română. Bucovina și Basarabia, în mod deosebit, au adus în capitala noastră o pleiadă de femei și de bărbați, oameni de cultură, pe care am evocat-o în cartea mea *România, capitala... Paris*. Dintr-o serie nesfârșită de cărțurari români care au studiat la Sorbona, la Școala română din Paris și în școlile cele mai înalte din capitala Franței, vom evoca aici pe câțiva străluciți lingviști.

Contribuția cea mai interesantă, din toate punctele de vedere, este cea a lui **Lazăr Șăineanu** (Ploiești, 6 mai 1859 – Neuilly-sur-Seine, 11 mai 1934), filolog, autorul unor numeroase lucrări foarte erudite relativ la basmele românilor, specialist în limbajul lui Rabelais, în argoul parizian sau de război, precum și în etimologia lingvistică. Astăzi, celebrul

cărțurar român este un punct de referință pentru specialiști în limbajul lui Rabelais, cum este, de exemplu, Doamna Mireille Huchon, specialistă în lingvistică medievală la Sorbona, autoarea cărții *Rabelais Oeuvres complètes*, apărută în celebra colecție "La Pléiade". Să nu uităm că profesorul Lazăr Șăineanu a părăsit România pentru că nu putea să fie român ca fiu al unor emigranți evrei. Opera sa majoră, *Dicționarul universal al limbii române*, care a fost retipărită (a 11-a ediție) acum 8 ani la București, la Editura Mydo Center (5 volume îngrijite de Alexandru Dobrescu, Ioan Oprea și Carmen-Gabriela Pamfil) a fost difuzată în tiraje totalizând peste o mie de exemplare, între 1896 și 1929! Lazăr Șăineanu este înmormântat în cimitirul Montparnasse, împreună cu soția lui și cu fiica sa, Elisabeta, actriță cunoscută sub numele Ely Nizan – București, 23 aprilie 1896 – Paris, 26 martie 1969, societară a Comediei Franceze, împreună cu alți trei celebri tragedieni români, Edouard de Max (Iași, 14/27 februarie 1969 – Paris, 28 octombrie 1924), Maria Ventura (București, 13 iulie 1888 – Paris, 2 decembrie 1954) și Jean Yonnel (Estève Schachman, București, 23 iulie 1891 – Beynes, 17 august 1968, decan al celebrului teatru și profesorul de dicțiune al lui Charles de Gaulle!).

Dimitrie Evolceanu (Botoșani, 1865 – 1938), care a absolvit cursurile de literatură la Sorbona, a fost un lingvist renumit, profesor de lingvistică la Collège de France, între 1889 și 1891, iar apoi a colaborat cu Sextil Pușcariu.

Dintre elevii prestigioși ai Școlii române din Paris, trebuie să acordăm o mențiune specială lui **Vasile Munteanu** (Brăila, 9/22 noiembrie 1897 – Paris, 1 iulie 1972), pentru devotamentul său strălucit în afirmarea literelor române: după ce a publicat numeroase articole în "Revue de Littérature comparée", al cărei reprezentant eminent a fost, dar și în "Europe Centrale" și "Cahiers de l'Association Internationale des Études françaises", a publicat o carte fundamentală și fără egal, tradusă în patru limbi: *Panorama literaturii române*. Vasile Munteanu nu a încetat să promoveze cultura română până la sfârșitul vieții, în 1972. În timpul celui de-al doilea război mondial, Vasile Munteanu a fost profesor de Limba și Literatura franceză la București. A revenit în Franța în 1946 și a fost director adjunct la Școala română din Paris (director fiind **Constantin Marinescu**) până când în România au venit comuniștii la putere. Apoi, a devenit director la CNRS (Centrul Național de Cercetări Științifice) și Secretar General la "Revue de littérature". Lista lingviștilor români care au studiat la Școala română din Paris cuprinde pe **Dimitrie Macrea** (1907 – 1988), lingvist la Cluj, **Emil Turdeanu** (specialist în limbile și literaturile slave; a lucrat la CNRS, apoi la Universitatea din Roma, ca profesor titular la catedra de limba

română) și **Alexandru Ciorănescu**, specialist în literatura franceză, autorul faimoasei Bibliografii a literaturii franceze, care a fost profesor universitar în Spania.

Ovid Densușianu (29 decembrie 1873 – 8 iunie 1938), filolog, istoric, folclorist și poet, a fost unul dintre cei mai faimoși elevi români la Sorbona, unde în 1895 și-a susținut teza din domeniul literaturii. Soția sa, **Elena Bacaloglu** (1878 – 1925), elevă și ea la Sorbona în literatură, a devenit apoi scriitoare.

Istoricul literar și filologul **Sextil Pușcariu** (1877 – 1948) a studiat literatura tot la Sorbona, este un lingvist de talie mondială și un istoric de seamă. Soția lui, născută **Elena Densușianu** (1875 – 1965), a fost sora colegului său Ovid Densușianu. Aceasta a absolvit cursurile de la Institutul Pasteur, avându-l ca profesor pe **Constantin Levaditi** (1874 – 1953). În anul 1920, Elena Pușcariu a devenit prima profesoară universitară din România, la Iași, în specialitatea oftalmologie. Sextil Pușcariu a scris un număr remarcabil de lucrări despre limba română, în românește, dar și în limbile germană, italiană și franceză.

Lingvistul **Emil Petrovici** (Tovacu Mic, Iugoslavia, 1899 – 1968), care a studiat la Sorbona între 1920 și 1926, a publicat o serie de studii despre limba română, mai ales un *Atlas lingvistic* și studii de dialectologie și de toponimie. Emil Petrovici a înființat, în anul 1956, Asociația română de studii slavone.

George Giuglea (Satu Lung, 1884 – Cluj, 1964), lingvist, a fost profesor de limba română la Sorbona între 1906 și 1914. A publicat un studiu foarte interesant (*Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne*, Cluj, Cartea românească, 1937), apoi cartea *Cuvinte românești și romanice: studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, reeditată în 1983 la Editura Științifică și Enciclopedică.

Strălucitul lingvist **Alexandru Rosetti** (1895 – 1990), personalitate de anvergură internațională, și-a scris teza de literatură la Sorbona, în 1926, cu titlul: *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle, tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*. După acest lucru deosebit, profesorul Rosetti a înființat Institutul de Fonetica din București, în 1933, cu faimosul său "Buletin lingvistic", și a publicat un impresionant număr de studii de specialitate. În amintirea marelui cărturar s-au aflat sute de persoane alături de fiul lui, George Rosetti, arhitect la Paris, în noiembrie 2001, când la Institutul Cultural Român din Paris a fost lansată versiunea franceză a operei sale majore: *Istoria limbii române*, în prezența fostului său student, prof. Marius Sala.

Un alt filolog și lingvist renumit a fost **Alexandru Graur** (Botoșani, 1900 – 1985). Absolvent al cursurilor de literatură la Sorbona, unde, la 14 ianuarie 1929, a susținut teza: *Les Consonnes géminées en latin (Consoane dublate în limba latină)*, specialist în lingvistica română modernă, acest cărturar de origine evreiască a scris o serie impresionantă de studii asupra limbii române.

Dacă tot suntem la Chișinău, nu pot să termin fără o evocare a basarabenilor și bucovinenilor străluciți care au adus spiritul lor în capitala noastră, fie studenți la Sorbona, fie în alte domenii.

Jurnalistul și patriotul **Leon Donici-Dobronravov**

(Chișinău, 5 iunie 1887 – Paris, 26 mai 1926), care a declarat despre Paris: "*Numai la Paris am simțit ce a însemnat iubirea de Basarabia. Nu numai de Chișinău și de locuitorii săi, dar de Basarabia, de minunatul ei pământ*".

Juristul **Alexandru Boldur** (Chișinău, 23 februarie 1886 – București, 18 octombrie 1982), autorul cărții *Basarabia și relațiile ruso-române (Cazul Basarabiei și dreptul internațional)*, publicată la Editura J. Gamber din Paris, în 1927, o carte strălucită de 410 pagini, o frescă foarte actuală privind situația dulcii țări unde mă aflu acum.

Poeta **Elisabeta Eliade (Otis Dolenga)**, care s-a născut acum un secol la Bratușeni (10 septembrie 1905).

Antropologul **Alexandru N. Donici** (Chișinău, 15 iunie 1886 – Geneva, 13 mai 1936).

Nicolae Donici (născut la Chișinău, la 1 septembrie 1874), primul reprezentant român în Uniunea Astronomică Internațională, un astronom renumit de la Observatorul Astronomic din Paris de când a plecat din țară, în 1945.

Alexis Șus, pictor, elev la faimoasa Academie Julian, în 1899.

Grégoire Michonze (pe numele adevărat Gheres Misonznic), născut la Chișinău la 9 martie 1902 și naturalizat francez la 7 iunie 1947, un mare pictor suprarealist, decedat la Paris în 29 decembrie 1982.

Grigore Nandriș (Cernăuți 1895 – 1968), slavist, a fost titularul catedrei de limbi slave la Universitatea din Londra.

Sașa Schneider (Cernăuți, 20 aprilie 1911 – Willemstad – Curaçao, Antilele Mici, 2 martie 1967) a înființat celebra fabrică franceză de televizoare Schneider Radio-Télévisions, în 1945, și este înmormântat în cimitirul Montmartre din Paris.

Prezența basarabeianului **Ion Inculeț** (5 aprilie 1884 – 18 octombrie 1940) pe placa comemorativă a Comitetului Național al Unității Române, dezvelită la 27 februarie 1936 pe fațada imobilului din str. Operei nr. 22, este o dovadă a unității române din perioada interbelică.

Nu pot să termin fără să vă povestesc despre motto-ul meu: "*România nu-mi aparține, dar eu aparțin României*". Aici, nu este vorba numai despre România actuală, dar și de Basarabia și de Bucovina de Nord. Vreau să-i mulțumesc în mod deosebit Doamnei Anna Bondarenco, pe care am întâlnit-o la Dijon în octombrie 2004, și care a avut amabilitatea să mă invite la a 8-a ediție a acestui colocvii.

Sunt bucuros că intervenția mea are loc în ziua de vineri 13, zi care îmi poartă noroc, fiindcă sunt născut pe 13!

Vă mulțumesc tuturor pentru atenția acordată pledoariei mele în afirmarea culturii române peste hotare.

Vreau să îi declar Președintelui Vladimir Voronin că dacă limba mea de dor este cea română, limba unității Basarabiei este pentru mine cea franceză, cea cu care m-am născut în Lorena, acum 50 de ani, pentru că știu că țara unde mă aflu acum este, după Franța, țara cea mai francfonă din Europa!

Sper că v-am convins că Parisul este capitala, cel puțin intelectuală, a României eterne!

Paris, 21 martie 2005

Puncte de vedere

Despre conceptele de *om* și *lume* de la hitiți încoace

Maria CRIȘAN

După cum am aflat de la Carolus Lundius (*Zamolxis primus Getarum legislator*, Upsaliae, 1687), substantivul *om* nu-și poate afla rădăcina în latinescul *homo*, *hominis*, pus în legătură cu *humus*, -i = “pământ, lut, humă”, ci cu adj. getic *omoios*, însemnând “cei care simt și gândesc la fel”, “cei care au interese / preocupări asemănătoare”, “cei care sunt sociabili”, ceea ce este de fapt specific ființei umane, fiind elementul tranșant care deosebește omul de alte ființe, de animale.

De subliniat că acest savant suedez, Carolus Lundius (1638 – 1725) – asesor regal, Președinte al Curții Supreme de Justiție și profesor de drept la Universitatea acestei vestite urbe, a fost însărcinat de către regele Carol al XI-lea cu revizuirea întregii legislații a Regatului. Spre a duce la bun sfârșit această foarte grea sarcină, a trebuit să întreprindă o călătorie de studii la toate bibliotecile mari ale Europei spre a putea face comparații pertinente între legislațiile altor țări mari europene – Belgia, Olanda, Franța, Germania, Italia... și cea a Suediei, având asupra sa, i.a., și cartea de căpătâi *Cronica Sueoniei*, precum și Monumentele literare *Edda*.

La Biblioteca Vaticanului, unde se pare că a zăbovit mai mult, spre uimirea sa pozitivă, a descoperit numeroase manuscrise și incunabule presărate cu foarte multe cuvinte getice. Cu grijă cărturărească le-a cules și le-a notat cu intenția clar exprimată în *Zamolxis*... de a întocmi un dicționar de cuvinte getice. Deși încă nu am dat de acest prețios document lexical, încă ne este suficientă lista de cuvinte pe care cărturarul ne-o oferă în cartea sus citată spre a judeca faptele etimologice cât mai corect, împrumutând din înțelepciunea și precauțiunea acestui marc savant. Cu atât mai prețioase ne sunt informațiile documentare furnizate de către Lundius, cu cât constat cu deplină satisfacție că el a avut perfectă dreptate, căci de aproape un an de zile de când mă ocup de hitiți și limba lor, constatând identități de cuvinte listate, am concluzionat că hitita este aproape totuna cu geta, ca lexic: *atta* = “tată”, *kard* = “inimă”, *iuga* = “jug”, *aštira* = “astru” etc. etc.

Adjectivul *omoios* a fost mai întâi încorporat de limba elină, ba chiar identic – *homoios* –, cu absolut același sens; din greacă a fost apoi luat și de latină într-o serie de cuvinte compuse, de origine greacă: *homoeomoria* = “omogenitate a părților”; *homoeoprophoron* = “cacofonie”; *homoeoteleuton* = “întrebuințarea de cuvinte care rimează”; *homousios* = “de natură identică”.

Așadar, românescul *om* are substrat pur getic, ca și adj. elin *homoios*, suedezul și portughezul *homem*.

Tot pentru substantivul *om*, *oameni* mai avem un plural *lume*, care fiind și substantiv de sine stătător, feminin, *o lume*, *două lumi*, are și el plural, după cum se vede. Substantivul *lume* a însemnat la origine “lumină” (la vechii scriitori, printre care și Petre Ispirescu și Anton Pann), *lumea ochiului*

= pupilă; *lumea albă* din basme este cea locuită de oameni, prin opoziție cu *lumea neagră* sau *tărâmul celălalt*, însemnând întunericul nopții veșnice. Și în slavonă *svieto* înseamnă atât “lume”, cât și “lumină”; situația este aproape identică și în limbile germanice, mai clar în germana modernă, unde pentru *Mensch* = “om”, pl. *Menschen* și *Mann*, pl. *Männer* (“om, oameni”), mai există un plural *Leute* (= “oameni, lume”) liuti în v. germ. s. În statul franc are sensul de *supuși*, având și un sg. *Liut*, care este foarte asemănător cu slav. *Ljudu* = popor, pl. *Ljudie*, let. *laudis*, lit. *Ljudis*; în *luvită* (limbă foarte înrudită cu *hitita* și pe care noi o considerăm îtită din *getă*) *lu* = “om, bărbat”; *lu-gal* = “rege”, căci a doua parte a cuvântului, -gal-, înseamnă “șef, stăpân”, deci, stăpân peste *oameni / lume*.

Cum în limba română (dar nu numai în română) avem cuvinte, în special neologisme terminate în man (Kameramann, este exemplul cel mai la îndemână), ne ocupăm mai atent de nemțescul *Mann* (în germ. medie de sus, germ. veche de sus, anglo-sax., v. francă, oland. medie și cea modernă *man*, friz v. *mann*, anglo-sax. *mann(a)*, engl. și sued. *man*, dan. *mand* got. *Manna* = om, bărbat. În vechea limbă cuvântul putea desemna la fel de bine o ființă fem. cât și una masc. de tipul, anglo-sax. *Wismann*, engl. *Woman* = soție, de unde în noua germ. de sus avem pl. *Mannen*. O altă pistă de genealogie este *manno*, pus în legătură cu numele de popoare de tipul *Marco – Alamanni*. Goticul și germanicul *mann* își are rădăcina în **mann* < **manu* (cum este cazul cu subst. *Knief* < **Kenw* < **genu* (= în hitită este *ge/gi/ke/kinu*).

Cu aceasta ajungem la cel mai vechi certificat de străvechime a acestui cuvânt, la *Mannus* ca părinte născător al germanilor de Vest, cf. Tacitus *De moribus Germanorum* 2, care comparat cu sanscritul MANU egalând conceptul de arbore inițial al *omului* (ca grup de nume ne sprijinim pe vechiul irl. *Ariomanus*, vechiul bret. *Morman*, vechiul britanic – *catumannos*, v. bret. *Catman* < anglo-sax. Caedmon; nume de familie în engl. *Cadman*. Cuvântul pentru *om* ține, după părerea lui Kluge (pentru lb. germ.) de răd. idg. **men* = a gândi, a fi superior psihic. Acest strămoș al omului a întocmit niște legi, care-i poartă numele (Legea/Legile lui Manu), ele se găsesc și în sanscrită, sub titlul de *Manava-aharma-sutra*, desemnând cel mai important cod de legi al Indiei; atribuit de tradiția hindusă lui MANNU, adică primului *om*; Legea sau Legile lui MANU, din sanscrită s-au păstrat într-o versiune datând din sec. II î.e.n. – sec. II e.n.

Codul acesta de legi a contribuit la consolidarea sistemului social bazat pe caste. El conține dogmele brahmanismului, numerotate pe cărți etice, religioase, având autoritatea unor norme juridice.

Popoarele germanice, care prin *goți* sunt nepoatele de fii ai *geților* și, deci, și ca limbă, având substratul tot în *getă* – îl celebrează pe *Tuisto / Tiusto* (de unde și neamul teutonilor).

Grecii îi numesc *adelfoi* = “frați”, iar românii *germani*, ambii termeni însemnând același lucru – “frați”. Aceștia sunt toți născuți din *Pământul-Mamă* și *Mannus*, care trece drept primul om, făuritor al neamului germanic și omenesc totodată.

Semnalăm că substantivul *lume* desemnează atât pluralul substantivului *om*, adică unul din ele, cât și un substantiv feminin – *o lume, două lumi*, care a însemnat inițial “lumină”; dar el mai înseamnă și “glob pământesc”, și “planeta locuită”, și “neamul omenesc”, și “societate umană”, și “viață seculară”, și “societate superioară” (lumea bună) și câte alte sensuri metaforice.

Etimonul acestui substantiv îl aflăm în hitită: *LU[M/K]* și sunt aproape sigură că și în getă (– o susținem chiar și în absența Dicționarului de cuvinte getice alcătuit de Carolus Lundius și la care doresc de atâta vreme să acced); *luk* în luvită (limbă foarte înrudită cu hitita unde este *luha* = “lumină”) reamintesc cititorului că consoanele *k, g, h* sunt permutabile, iar litera *h* este mai curând o aspirație a primelor două; în hitită *luttai*, iar *luttani* înseamnă “fereastră”.

Iată un text în care substantivul *lumes* are sensul de “oameni / mulțime / locuitori”: *Mahhan ma lumes uru Azzi auer uru didi hia bad – kan kuit zahhias katta daškan tehhum* = “când însă lumea (locuitorii) din Azzi au văzut (și-au dat seama) că eu începusem să asediez niște fortărețe spre a da bătălia...”

Ca și în română, și în limbile germanice găsim etimoanele *LU / LI / LE* și pentru pluralul substantivului *om*, dar și pentru substantivul *lumină*, substratul getic, spun eu (incluzând hitita, hurrita și luvita), sprijinind afirmația noastră. *Leute* (= “oameni, lume, mulțime”), în germ. med. de sus *liute*, în vechea germ. de sus *liuti* și “membri cu drepturi depline ai unei asociații populare” în francă; supuși ai orașului cu sing. *Liut* = “popor” (*Volk*).

Cu această schimbare din confrerie / societate / ajungem la domnie, cuvintele *liut / liuti* înlocuiesc, în schimb, cuvântul *folk* (“popor”), respectiv anglo-saxon *liud(i)*, în oland. med. *liede*, în vechea friz. *liod(e)*, engl.v. *leod*, pl. *liede*, *liode*, engl. med. *lede*, norv.v. *ljor, ljdr* = “popor”, pl. *lydir* = “oameni, lume”...

Imediat ca înrudire se situează limbile balto-slave cu *ljud* = “popor”, *ljudije* = “oameni, lume”, let. / *l'audis* = “oameni”, lit. *l'judis* = “popor”; în dispoziție goticul *liudan* = “a crește” și cu același sens vechea norvegiană **ljoda* – sprijinindu-se pe part. pret. *loddin*, v. engl. *leodan*, v. sax. *liodan*, v. germ. de sus *liotan* – subst. pe care în chip necesar îl punem alături de vechiul cuvânt românesc *liotă* – întărind și mai mult ideea mea că substratul este pur getic și nu numai pentru limba română, vedem bine! –, skr. *rāddhati* = “urcă, crește”, avest. *raoda* = “dezvoltare, considerație, concrescență”, toh. *slūt-k* = “a deveni”, ne trimite la răd. idg. **leudh* = “a crește, a da naștere” (aceeași rădăcină nu ar fi exclus să fie identică sau aproape identică cu cea getică, judecând lucrurile cu gândul la acel dicționar getic din care noi cunoaștem un număr serios de etimoane, spre a ne permite să facem și unele ipoteze, care, cu timpul, vor depăși acest prag devenind teze).

Ca membri ai propriului popor față de cei supuși sunt **leutheros* = “cei liberi”, de unde grecescul *eleutheros*, lat. *liber* = “liber”, în lat. v. *Loebesum* = *liberium*, *liberi* = “copii”, venet. *louzerophos* = *liberis* (dat. pl. de la *liberi*, -*erorum* / *liberum*, însemnând “copii născuți din părinți liberi”); *lumen*, -*inis* = “lumina zilei, dar și cristalinul, ca organ anatomic”,

lumen civitatis = “gloria, faima orașului, om de vază, om de lume”; cuvintele românești *lumânare, luminare, luminăție* (= titulatură a domnilor români și a familiei princiară), *luminat* (titlu dat persoanelor suverane), *luminător* (corp de iluminat) și toate celelalte derivate de la substantivul *lume* cu primul lui sens, cel de “lumină”, își au rădăcina în hitită, adică în getă, hitita, la rândul ei, îndatorându-se getei, ca cea mai veche limbă scrisă, născătoare a celorlalte; nu fără temei cuvântul *get* vine de la verbul *gaeta* = “a da naștere, a rodi din plin”, iar expresia *get-beget* este tradusă în engleză prin sintagma *true-born*.

Că lucrurile stau așa ne sunt mărturie savanți și literați romani, printre care și Cato Major (234 – 149 e.n.), care susține în opera *Origines* (din care în țările nordice s-au păstrat mult mai multe fragmente decât la noi) că: *Getae etiam ante Romam conditam heroum suorum res praeclare gestas carmine conscriptas ad tibiam cecinerint, quod multo post tempore a Romanis factitatum* (“Geții, cu mult înainte de întemeierea Romei, aveau o scriere, căci ei cântau faptele de vitejie ale eroilor lor, în ode scrise și acompaniați la fluier – ceea ce la romani s-a întâmplat mult mai târziu”). Rog a se vedea și studiul savantului belgian Bonaventura Vulcanius Brugensis, *De literis et lingua Getarum sive Gothorum*, Lugdunum Bata-vorum, 1597.

De aceea, toate substantivele, adjectivele și verbele desemnând *lumina* (latinescul *lux*, cognomenul de *Lucetius* dat lui Jupiter, cel de *Lucetia*, dat Junonei (= “luminosul / luminoasa”), *lucidus* (“strălucitor”), *lucerna* (= “lampă”), *lucus* (“pădure sfântă”), *lumen* (= “lumină naturală”), *lustrum* (= “mersul soarelui”), luna, grecescul *leukos* (= “alb”), slavon. *luči*, vechiul prusian *lauxnos* (= “stele”), toh. *luk* (“strălucit”), hit. *lukkats* (= “mâine”), toate își au originea în hititul / geticul *luk*. Substantivul *Licht* (= “lumină”) din germană și toată familia lui de cuvinte își au originea în **leuhs* care egalează perfect radicalul hitit / getic *luk*.

S-ar putea foarte bine ca limba protoindică despre care vorbește strălucitul filolog clasic Vlad Bănățeanu (1900 – 1962), cercetător neostoit al celor mai spinoase probleme ridicate de istoria limbilor dispărute, să fie *geta / hitita*.

Bibliografie

1. BĂNĂȚEANU, Vlad, “Contribuții noi privitoare la problema unei limbi «protoindice» în Asia Anterioară”. Extras din “Studii și cercetări lingvistice” nr. 3, anul XIV, 1963, București, Editura Academiei R. P. R.
2. FRIEDRICH, Johannes, *Entzifferung verschollener Inschriften und Sprache*. 2-te verbesserte Auflage, Berlin, Heidelberg – New York, Springer Verlag, 1966.
3. FRIEDRICH, Johannes, *Hethitisches Elementarbuch. I. Teil. Kurzgefaßte Grammatik*. 2-te verbesserte Auflage, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1960.
4. FRIEDRICH, Johannes, *Hethitisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1952 – 54.
5. GURNEY, O. R., *The Hittites*, London, 1976.
6. LAROCHE, Em., *Catalogue des textes hittites*, Paris, 1971.
7. KLUGE, Friedrich, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 11 – 16 Auflage, bearbeitet von Alfred Götze. 17 Auflage..., Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1957.
8. ȘĂINEANU, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, a 3-a edițiune revăzută și adăugită, Craiova, Șamitca, 1914.

Catalog

Ruxandra CESEREANU, *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*

Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2005, 415 p.

Eseu de mentalitate și studiu de morfologie comportamentală, cartea Ruxandrei Cesereanu este o sinteză unică în peisajul românesc, o încercare fenomenologică de reconstituire a universului concentraționar al Gulagului.

Pornind de la "modelul" sovietic al scrierilor despre detenție, cu Alexandr Soljenișin ca autor prototipal al acestui tip de scriitură, autoarea face referire mai întâi, într-o panoramare selectivă, la mărturii, povestiri și romane de Nadejda Mandelștam, Evghenia Ghințburg, Varlam Șalamov, Vasili Grossman, Andrei Platonov, Evgheni Zamiatin, Vladimir Bukovski, Anatoli Rîbakov și Alexandr Zinoviev. În a doua parte a cărții, un studiu de mentalitate realizat pe baza a peste 100 de mărturii despre detenție, schițează imaginea infernului concentraționar comunist din România... (Polirom)

Mihai EMINESCU, *Les vagues et les vents*

Sélection des poèmes, avant-propos, notes et traduction du roumain par Paula Romanescu, Editura RAFET, Râmnicu Sărat, 2005, 168 p.

Comment définir Mihai Eminescu (1850 – 1889)? L'âme la plus pure des Roumains, la poésie dans sa forme la plus élevée, un bijoutier qui fit des mots de tous les jours des trésors d'harmonie d'une infinie beauté qui n'a d'égal que la sagesse.

L'amour, la mer, la mort, le ciel étoilé, la forêt, les prés, les sources – tous se retrouvent dans ses chants pour redire l'histoire toujours recommencée de la vie sur terre...

As'noapte Iisus mi-a intrat în celulă. Poeți după gratii. Poezii

Ediție îngrijită de Cezarina Bărzoi, Laurențiu Iordache, Răzvan Apahidan, Ionuț Baias, Editura Elisaveros, București, 2005, 167 p.

Prezenta culegere de versuri concepute în temnițele comuniste constituie un binevenit gest de restituire a unor valori culturale definitorii pentru identitatea noastră națională și spirituală. Dar dacă privim acest cuvânt în înțelesul său îngust, cel comun în ziua de azi, atunci "cultură" e un termen insuficient. E prea sărac pentru a descrie impactul acestor creații asupra unei generații care a stat sub semnul suferinței, prigoanelor și al idealurilor înlănțuite. În cazul de față nu avem de-a face cu un simplu exercițiu intelectual sau cu emoții de factură artistică, ci cu o veritabilă hrană spirituală... (Bogdan Munteanu)

Toma George MAIORESCU, *Postdefinitive*

Editura Cartea Românească, București, 2005, 279 p.

Fantasmagoric și realist, scientist și romantic, citadin și agrest, revoltat și îngăduitor, visător și casant, dramatic și ironic, liric și dur, laconic și dezlănțuit, ludic și îngândurat, Toma George Maiorescu trece prin ultimele decenii ale literaturii noastre contradictoriu, fermecător și încăpățânat, plin de umor și din ce în ce mai plin de tristețe, inconfundabil și necesar, autor al unor cărți care întreabă și se întreabă așteptând cu emoție și încordare răspunsul. (Ana Blandiana)

Vasile BĂRAN, *Martor între secole* – roman autobiografic

Editura CAROM, București, 2004, 325 p.

Povestind mereu, Vasile Băran ne dăruiește acum un excepțional roman în care personajul central este speranța, fără de care viața nu există. (Fănuș Neagu)

De la unul la altul, toți ne-am dus viața într-un fel de care acum cu greu ne mai aducem aminte... Sau dacă ne amintim răstălmăcim adevărul în favoarea noastră, a fiecăruia dintre noi.

(Vasile Băran)

Mihai PREPELIȚĂ, *Dincolo și dincoace de moarte*

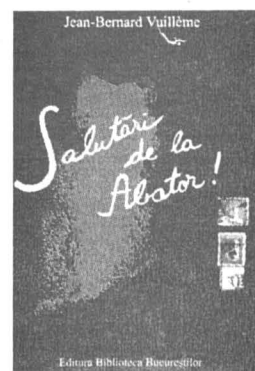
Editura Printech, București, 2004, 274 p.

Din Cuprins: Original din teritoriile ocupate; Cum am cucerit Moscova; Valeriu Graur: "Am făcut foarte multă carceră, pentru că mă manifestam destul de activ și în lagăr"; Petru Godiac din Grupul Ilașcu: "Cei de la Chișinău ar fi în stare să ne condamne la moarte pe toți"; Alexandru Șoltoianu: "Asta se numește decapitarea Națiunii"; De doisprezece ani în România (pagini de jurnal); Basarabia și pactul Ribbentrop – Molotov; Un vernisaj providențial la început de mileniu trei; Infinitul de aur al poeziei Leonidei Lari; Federalizarea Republicii Moldova; Fântâna albă – Loc de masacru al românilor; Despre presa din Basarabia sau Libertatea de a muri de foame; De la disperare și până la dispariție nu-i decât un pas; De la "Băiatul Drumului" la "Îmblânzirea Curcubeului"; Nu avem dreptul la tăcere; Titanul Aleksandr Soljenitin la 85 de ani...

Jean-Bernard VUILLÈME, *Salutări de la Abator!*

Traducere de Julieta Moleanu, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2005, 97 p. + IV p. il.

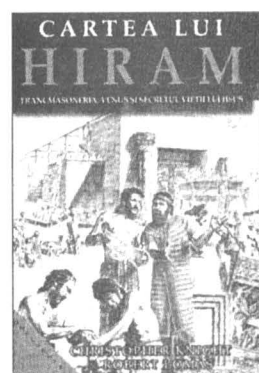
Scriitorul neuchatelean, Jean-Bernard Vuillème este autorul consacrat a patru romane, o povestire, un volum de nuvele, un altul de eseuri și două monografii, aflate la limita dintre creația literară și cronică istorică. A fost distins cu premiul Schiller în 1995 pentru romanul Lucie (Editura Zoe, 1995) și pentru întreaga creație literară precum și premiul Bachelin în 1990. La sfârșitul anului 2004 autorul a publicat notele de jurnal Carnets des Malonises la Editura Zoe (Geneva).

Christopher KNIGHT și Robert LOMAS, *Cartea lui Hiram. Francmasoneria, Venus și secretul vieții lui Iisus*

Traducător Mihaela Benchiu, Editura Aquila'93, Oradea, 2004, 531 p.

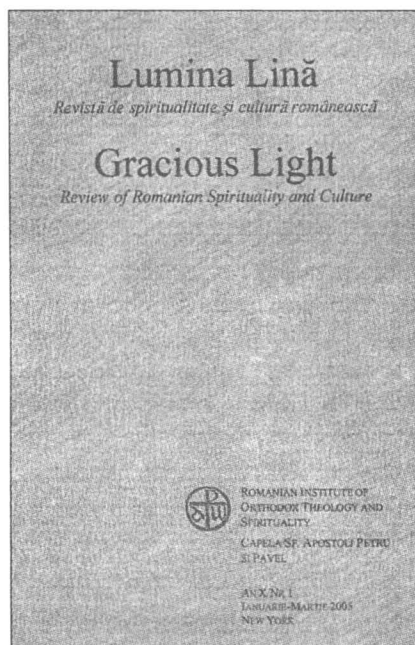
... Autorii au reconstituit cu mare dificultate lunga și uitată poveste care se regăsește în ritualurile risipite ale francmasoneriei. Ei numesc această legendă reconstruită Testamentul masonic, deoarece prezintă o poveste paralelă cu Biblia și descrie evenimente care nu sunt menționate în Biblie – inclusiv o știință secretă de astronomie, care ar fi codificată în Biblie, după cum încearcă autorii să demonstreze...

Cartea lui Hiram va schimba tot ceea ce credeți că știți atât despre Biblie, cât și despre francmasonerie. (Aquila'93)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

Agenda culturală

Lumină Lină / Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească (ianuarie – martie, 2005, New York). Redactată de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, având ca director pe Pr. Prof. Dr. Theodor Damian, această publicație distribuită în 22 de țări este, pentru noi, cei din România, un semnal semnificativ al eforturilor românilor din America de a ne menține vie identitatea dar și comunicarea. Centrarea pe opțiunea spiritual-teologică, este – credem – marca fundamentală și consecvență a revistei; este, desigur, un *act de credință*: al celor care știu că păstrarea ființei românești în lume este una în primul rând culturală; prin religie, artă, știință; faptul că în **Lumină Lină** nucleul de bază îl constituie componenta religioasă, într-o exprimare extrem de rafinată, îi conferă o particularitate convingătoare. Astfel, în secțiunea “Biserică” unde citim mici eseuri teologice, întâlnim și poemele lui Ion Enache, surprinzătoare prin filtrul neconvențional al exprimării temei biblice: “Cu infinite precauții/ să extragi ochiul mortului,/ să-l fixezi în suport./ să începi a-l exagera prin lentile/ ca și cum n-ai avea încredere în el”. Poemul se numește *Elegia Apostolului Matei*! Urmează câteva eseuri a căror lectură ne-a re-apropiat de creația eminesciană – *Luceafărul*, *Rugăciunea unui dac*, *Archaeus* (autori: Prof. Dr. Con-

stantin Miu, Theodor Damian, Carmina Popescu). George Alexe semnează un “Cuvânt” rostit la aniversarea/ comemorarea a 85 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara Mamă, în fața Auditoriului Bisericii Ortodoxe Române “Sfânta Treime” din Troy (Michigan); cu un titlu semnificativ pentru starea de spirit existentă între românii “de dincolo” (spre deosebire de cei de aici...): *Lacrimile Basarabiei care ard fața României și a Europei*. Sunt aniversați și Grigore Vieru (70 de ani), Toma Istrati (80 de ani), ambii, marcați de destinul neîmplinit al Unirii. Membrii Cenaclului “Mihai Eminescu”, activi în jurul aceluiași Institut de Teologie, întrețin atmosfera poetică a revistei, dar și a studiilor și preocupărilor pentru traduceri în limba română. În fine, citind recenziile, reportajele, cronicile, prezentările celorlalte reviste din vecinătatea geografică a **Luminii Line**, reușim să avem o necesară, chiar dacă filtrată, imagine (și în fotografii) a prezenței culturale românești desfășurată în America. Vom urmări cu interes aparițiile viitoare. (Nina VASILE)

Târgul de Carte București 2005

In zilele de 1 – 5 iunie a.c., în spațiile cunoscute ale Teatrului Național, a avut loc **Târgul de Carte București**, ediția a 13-a, în organizarea Fundației Artexpo. Spre deosebire de alți ani, această ediție a cuprins mai puține edituri și a cunoscut o afinență de public mai redusă, așa cum subliniază presa, evidențiind dificultățile prin care trec editurile mici și, în general, problemele prin trece industria de carte în țara noastră.

S-au acordat următoarele premii ale Asociației Editorilor din România:

- Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*, volum de proză scurtă, Editura Humanitas, succesul editorial al anului.
- “Ego. Proză”, o colecție a Editurii Polirom, cea mai bună colecție.
- *Don Quijote*, traducere semnată de Sorin Mărculescu, Editura Paralela 45, cea mai bună editare în limba română a unei cărți străine.
- Stelian Țurlea, *Relatare despre Arap Alb*, Editura Fundației Pro, cartea de copii a anului.
- Mihai Dim. Sturdza, coordonator, *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească*, Editura Simetria, cea mai frumoasă carte.
- Răzvan Voiculescu, albumul de fotografie *România. Ținuta umilă a splendorii*, Editura Humanitas, cea mai frumoasă carte ilustrată.
- Centrul de Carte Germană, birou al Târgului de la Frankfurt, a acordat o distincție, pentru încurajarea noilor editori, Editurii online liternet.ro

Calendar

iunie 2005

◆ 1 iunie 1475. 530 de ani de la prima mențiune documentară a orașului **Craiova**

◆ 1 iunie 1975. 30 de ani de la moartea lui **Eugen Filotti**, publicist, traducător și diplomat (15 iul. 1896 – 1 iun. 1975)

◆ 2 iunie 1840. 165 de ani de la nașterea lui **Thomas Hardy**, scriitor englez (2 iun. 1840 – 11 ian. 1928)

◆ 2 iunie 1965. 40 de ani de la moartea lui **Dumitru Caracostea**, critic și istoric literar (10 mar. 1879 – 2 iun. 1965)

◆ 2 iunie 1975. 30 de ani de la moartea lui **Scarlat Callimachi**, publicist, muzeograf (20 sept. 1896 – 2 iun. 1975)

◆ 4 iunie 1905. 100 de ani de la nașterea lui **Nicolae Ursu**, compozitor și folclorist (4 iun. 1905 – 10 feb. 1969)

◆ 4 iunie 1925. 80 de ani de la moartea lui **Gheorghe Dima**, compozitor și dirijor (28 sept. 1847 – 4 iun. 1925)

◆ 4 iunie 1925. 80 de ani de la moartea lui **Camille Nicolas Flammarion**, astronom și scriitor francez (25 feb. 1842 – 4 iun. 1925)

◆ 5 iunie 1865. 140 de ani de la apariția, la Budapesta (din 27 aprilie 1880 la Oradea), până la 31 decembrie 1906, a revistei "**Familia**", fondată de Iosif Vulcan

◆ 5 iunie 1900. 105 ani de la moartea lui **Stephen Crane**, scriitor american (1 nov. 1871 – 5 iun. 1900)

◆ 5 iunie 1935. 70 de ani de la moartea lui **Eugen Goga**, prozator (11 dec. 1888 – 5 iun. 1935)

◆ 6 iunie 1835. 170 de ani de la nașterea lui **Ștefan Fălcoianu**, matematician (6 iun. 1835 – 22 ian. 1905)

◆ 6 iunie 1875. 130 de ani de la nașterea lui **Thomas Mann**, prozator german, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1929 (6 iun. 1875 – 12 aug. 1955)

◆ 7 iunie 1980. 25 de ani de la moartea lui **Henry Miller**, scriitor american (26 dec. 1891 – 7 iun. 1980)

◆ 8 iunie 1625. 380 de ani de la nașterea lui **Gian Domenico Cassini**, astronom francez de origine italiană (8 iun. 1625 – 14 sept. 1712)

◆ 8 iunie 1930. 75 de ani de la proclamarea, de către Parlamentul României, a Prințului Carol drept **Rege al României**, sub numele de Carol al II-lea

◆ 8 iunie 1930. 75 de ani de la nașterea graficienei **Octavia Maria Țarălungă**

◆ 9 iunie 1870. 135 de ani de la moartea lui **Charles Dickens**, scriitor englez (17 feb. 1812 – 9 iun. 1870)

◆ 10 iunie 1580. 425 de ani de la moartea lui **Luis de Camoëns**, poet și dramaturg portughez (1524 – 10 iun. 1580)

◆ 10 iunie 1860. 145 de ani de la nașterea artistei lirice **Hariclea Darclee** (10 iun. 1860 – 10 ian. 1939)

◆ 10 iunie 1880. 125 de ani de la nașterea lui **André Derain**, pictor francez (10 iun. 1880 – 8 sept. 1954)

◆ 10 iunie 1935. 70 de ani de la nașterea lui **Constantin Nițescu**, pictor și grafician

◆ 10 iunie 1935. 70 de ani de la nașterea lui **Octavian Simu**, prozator

◆ 11 iunie 1910. 95 de ani de la nașterea lui **Jacques-Yves Cousteau**, cercetător, explorator și oceanolog francez (11 iun. 1910 – 25 iun. 1997)

◆ 11 iunie 1955. 50 de ani de la nașterea actriței **Mariana Buruiană**

◆ 11 iunie 1955. 50 de ani de la nașterea caricaturistului **Ștefan Popa-Popa's**

◆ 13 iunie 1865. 140 de ani de la nașterea lui **William Butler Yeats**, dramaturg și poet irlandez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1923 (13 iun. 1865 – 28 ian. 1939)

◆ 14 iunie 1920. 85 de ani de la nașterea lui **Mihai Brediceanu**, compozitor și dirijor

◆ 15 iunie 1875. 130 de ani de la înființarea **Societății Geografice Române**

◆ 16 iunie 1835. 170 de ani de la începutul activității, la Iași, a **Academiei Mihăilene**, prima instituție de învățământ superior din Moldova

◆ 16 iunie 1925. 80 de ani de la nașterea lui **Anatol E. Baconsky**, poet, prozator, eseist și traducător (16 iun. 1925 – 4 mar. 1977)

◆ 17 iunie 1825. 180 de ani de la nașterea **Elenei Cuza**, doamna lui Alexandru Ioan Cuza (17 iun. 1825 – 2 apr. 1909)

◆ 17 iunie 1910. 95 de ani de la efectuarea **primului zbor al lui Aurel Vlaicu**, pe dealul Cotrocenilor

◆ 17 iunie 1925. 80 de ani de la moartea lui **Anghel Saligny**, inginer constructor (19 apr. 1854 – 17 iun. 1925)

◆ 20 iunie 1995. 10 ani de la moartea lui **Emil Cioran** (8 apr. 1911 – 20 iun. 1995)

◆ 21 iunie 1905. 100 de ani de la nașterea lui **Jean Paul Sartre**, scriitor și filosof francez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1964 (21 iun. 1905 – 25 apr. 1980)

◆ 21 iunie 1915. 90 de ani de la nașterea lui **Alexandru Iancu Ștefănescu**, prozator (21 iun. 1915 – 20 aug. 1984)

◆ 21 iunie 1935. 70 de ani de la nașterea scriitoarei franceze **Françoise Sagan** (21 iun. 1935 – 24 sept. 2004)

◆ 23 iunie 1910. 95 de ani de la nașterea lui **Jean Anouilh**, dramaturg francez (23 iun. 1910 – 3 oct. 1987)

◆ 25 iunie 1925. 80 de ani de la nașterea lui **Paul Gherasim**, pictor

◆ 26 iunie 1925. 80 de ani de la nașterea lui **Alexandru Simion**, prozator

◆ 27 iunie 1930. 75 de ani de la nașterea lui **Iosif Matyas**, pictor și grafician maghiar

◆ 29 iunie 1940. 65 de ani de la moartea lui **Paul Klee**, desenator și pictor german (18 dec. 1879 – 29 iun. 1940)

◆ 30 iunie. **Ziua Națională a Învățătorului Român**

◆ 30 iunie 1935. 70 de ani de la nașterea sculptoriței **Silvia Radu**

◆ 30 iunie 1945. 60 de ani de la nașterea lui **Dorin Tudoran**, eseist și poet

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

Contents

<i>Teofil FRÂNCU</i> – My Meeting in Bucharest with Poet Eminescu	2
<i>Georgeta FILITTI</i> – Bucharest Archives – Catargi Archive	5
<i>Ana Maria ORĂȘANU</i> – Memory of Houses – G. I. Ionescu-Gion and His House	9
Patrimony	11
Nicolae DENSUȘIANU – 1913 Edition of <i>Prehistorical Dacia</i>	12
George Enescu's Commemoration in Chișinău	14
<i>Ion CONSTANTIN</i> – Enescu on the World's Great Musical Stages	15
Contemporary Autographs – <i>Viorel ȘTIRBU</i>	20
<i>Sergiu GĂBUREAC</i> – Public Library – Centre of Community Information	22
<i>Radu VLĂDUȚ</i> – Celebration of 'Lucian Blaga' Library Branch	24
Cultural News on Bucharest Metropolitan Library's Branches	25
<i>Liviu BUTUC</i> – Short History of Communication in Romania (IV)	26
The Establishment of Russian and Soviet Studies Laboratory	31
<i>Jean-Yves CONRAD</i> – The Contribution of Romanians to the French and Romanian Linguistic Development	32
<i>Maria CRIȘAN</i> – The Concepts of <i>Man</i> and <i>World</i> Beginning with the Hittites and Afterwards	34
Catalogue	36
'Gracious Light' – Review of Romanian Spirituality and Culture in New York	38
The 2005 Bucharest Book Fair	38
Calendar	39

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4

sector 1, cod poștal 010352

Tel: 212.83.11 / Fax: 211.36.25

E-mail: abidob@email.ro

ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU

Director artistic: Mircea DUMITRESCU

Redactor șef: Ion HOREA

Secretar de redacție și Culegere text: Iulia MACARIE

Tehnoredactare computerizată: Marian TĂNASE

CUPON

ABONAMENT LA
"BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"

Numele

Prenumele

Adresa

Cod..... Telefon.....

Solicit abonarea la revista "Biblioteca Bucureștilor" pe o perioadă de luni.

Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poștal 010352.

Anexez chitanța de plată a sumei de lei în contul dvs.

nr. RO38 RNCB 5010 0000 3771 0001 BCR Sector 1.

Asociația noastră ABIDOB și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară "BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR". Prețul unui număr este de 20.000 lei. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei.

Tipărit la Tipografia "SEMNE '94"

Redacția revistei "BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR" respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

JEAN PAUL SARTRE

1905 – 1980

100 de ani de la naștere

“Și eu am vrut să fiu. Ba n-am voit decât acest lucru; iată cuvântul hotărâtor al vieții mele; în adâncul tuturor acestor încercări care păreau lipsite de legătură între ele, regăsesc aceeași dorință, dorință de a izgoni din mine existența, de a goli clipele de unsoarea lor, de a le toarce, a le usca, de a mă purifica, de a mă întări, pentru a reda, în cele din urmă, sunetul net și precis al unei note de saxofon.

*Totul ar putea chiar da naștere unui apolog:
a fost odată un individ care s-a înșelat asupra lumii”.*

La Nausée (Greața)

HARICLEA DARCLÉE

1860 – 1939

145 de ani de la naștere

*“Marea artistă Darclée s-a dăruit vieții și artei. S-a risipit în fără-de-grija zilei de
mîine, pînă cînd vîntul aspru al iernii din viață, ne-a adus-o zgribulită,
săracă și uitată, la limanurile natale...”*

*În tot ce s-a perindat ochilor noștri: documente, răvașe și parfumul volatilizat,
scris de cerneală decolorată, flori pale și fărâmițate, în tot ce însemna un tezaur
de neasemuit preț pentru o femeie și o artistă,
n-a ținut să stăruiască decît asupra unei mîndre mărturii:
pretutindeni și întotdeauna s-a simțit româncă, a rămas româncă!”...*

Cezar Petrescu